Lilia Govornean, Doina Colesnicov

Curs integrat

Literatura

(română şi universală)

Manual de clasa a 5-a
pentru şcolile medii generale cu predarea în limba română

Recomandat de Ministerul Învățământului şi Ştiinței,
Tineretului şi Sportului

Львів
Видавництво «Світ»
2013

УДК 821.135.1.09(075.3)
ББК 83(4РУМ)я7
Г57

Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(наказ від 04.01.2013 № 10)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Говорнян Л.
Г57 Інтегрований курс «Література» (румунська та світова) : підруч. для 5 класу загальноосвіт. навч. закл. з навчанням румунською мовою / Л. Говорнян, Д. Колесникова. – Львів : Світ, 2013. – 200 с.
ISBN 978-966-603-809-1

УДК 821.135.1.09(075.3)
ББК 83(4РУМ)я7

ISBN 978-966-603-809-1

© Говорнян Л.С., Колесникова Д.О., 2013
© Видавництво «Світ», 2013

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Versuri de Pavlo Ciubinski
Muzică de Mihail Verbiţki

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Refren:
Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

CUVÂNT ÎNAINTE

„O carte este un sprijin, o mângâiere, un îndemn. Este câte una căreia îi datorezi cât şi celui mai bun învățător…”, spunea Nicolae Iorga. Cartea pe care o aveți în față este un manual de literatură. Este primul vostru manual de acest fel, de aceea sperăm să vă fie util, dar şi să vă placă. Citindu-l, vă veți apropia de ceea ce se numeşte lumea cuvântului, a culturii şi a frumosului. Veți citi, veți aprecia şi veți analiza doar o parte din operele de referință ale literaturii naționale şi universale.

Textele pe care le-am selectat pentru voi, atât cele luate din creația populară, cât şi cele scrise de autori clasici şi contemporani, aparțin unor genuri şi specii literare diferite (solicitate de Programa în vigoare) şi abordează tematici dintre cele mai variate. Astfel, universul literaturii vi se va înfățişa într-o bogăție de forme, stiluri, motive, reflectând, de fapt, o polifonie a imaginației artistice.

Numărul de opere literare indicate în cuprins ar putea să vă surprindă. În acelaşi timp, la o lectură atentă, veți deduce că fiecare text este doar un exemplu, un model pentru citirea şi interpretarea unor texte similare, iar în multe cazuri ele propun deschideri precise spre alte opere ale literaturii artistice.

Manualul este ilustrat cu numeroase reproduceri ale artiştilor plastici şi cu fotografii, uneori funcționale, alteori urmând să vă formeze gustul estetic.

Noțiunile de teorie literară pe care vi le propunem în acest manual sunt posibili paşi pentru formarea unui stil intelectual personal de a analiza şi a comenta o operă literară.

Studiind operele literare incluse în manual, veți înțelege mai bine care sunt adevăratele valori ale umanității şi idealurile spre care tindem pentru a ne păstra cultura, limba şi identitatea.

VĂ DORIM LECTURĂ PLĂCUTĂ, ÎNȚELEGERE
ŞI SUCCES LA ÎNSUŞIREA MATERIALULUI!

Autorii

NOȚIUNI DE LITERATURĂ

„Citeşte! Citind mereu, creierul tău va deveni un laborator de idei şi imagini din care vei întocmi înțelesul şi filozofia vieții.”

Mihai Eminescu

Opera literară este creația, în versuri sau în proză, prin care autorul redă un aspect al realității, trezind emoții şi sentimente cititorilor.

E important să ştiți!

Cuvântul ***literatură*** vine din latinescul *littera*, care însemna ceea ce înțelegem noi astăzi prin literă, dar mai însemna şi totalitatea scrierilor. Astăzi noi ne referim la al doilea sens, înțelegând prin literatură orice operă scrisă, indiferent de cunoştințele pe care le cuprinde. Fiecare ramură a ştiinței îşi are literatura sa, astfel existând o literatură a medicinii, a istoriei, a pedagogiei, a domeniului juridic etc. Pe parcurs, cuvântul literatură a căpătat şi un alt sens - acela de „lucrări artistice realizate cu ajutorul cuvintelor”. Pentru a le deosebi de alte lucrări din domeniul ştiinței, aceste producții sunt denumite *literatură artistică, beletristică sau literatură, pur şi simplu*.

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

- Literatura artistică, spre deosebire de cea ştiințifică, cuprinde şi producțiile populare orale, opere rămase nescrise, care alcătuiesc literatura populară. Literatura este o formă a artei, precum muzica, pictura, sculptura, arhitectura, coregrafia, cinematografia şi teatrul.
- Arta este o formă a activității umane, prin care se asigură cunoaşterea realității într-un mod specific, particularizând generalul prin imagine artistică.
- Ştiința prezintă şi ea realitatea, însă într-un mod diferit de al artei, cu precizie şi obiectivitate, pe calea judecăților, a raționamentelor, în scopul de a extrage reguli, legi general valabile.
- Opera ştiințifică descrie cauzele şi legile fundamentale ale fenomenelor realității cu obiectivitate, prin intermediul generalităților, al formulelor exacte şi al termenilor abstracți. Autorul se implică puțin, din punct de vedere afectiv, în realitatea prezentată.

- În opera artistică autorul construieşte imaginea sa (subiectivă) asupra realităţii prin intermediul unor situaţii concrete şi se adresează nu numai intelectului, ci şi sentimentelor celui ce receptează opera, implicându-se afectiv el însuşi în cele prezentate.
- Literatura, fiind o artă a cuvântului, utilizează cuvintele şi asociaţiile de cuvinte, elementele fonetice şi cele morfosintactice astfel încât să obţină o expresie unică, sugestivă.
- Scriitorii se deosebesc unii de alţii prin stilul pe care îl folosesc în operele lor, prin mijloacele de exprimare, prin cuvintele pe care le întrebuinţează şi prin modalitatea proprie de a le combina.
- Literatura oglindeşte realitatea prin imagini care-i dau cititorului impresia că viaţa prezentată de scriitor se desfăşoară chiar sub privirile sale. Prin imaginea artistică autorul particularizează generalul şi îşi exprimă atitudinea şi sentimentele faţă de cele relatate.
- Izvorul tuturor operelor literare este realitatea obiectivă în multiplele-i forme de manifestare. Chiar şi operele în care predomină fantasticul au ca punct de plecare elementele reale ale vieţii.
- Orice operă literară are o structură, înţelegând prin aceasta alcătuirea (ordinea, forma, organizarea) ei în elemente componente ale unui întreg.

!

Reţineţi!

Totalitatea operelor literare dintr-o limbă formează literatura acelei limbi.

Există o literatură naţională – literatura fiecărui popor (literatura română, engleză, franceză, ucraineană, rusă etc.) şi o literatură universală, alcătuită din cele mai reprezentative opere literare ale tuturor popoarelor lumii, traduse sau scrise în limbi de circulaţie internaţională.

Reflectaţi

Pentru a vedea concret cele două moduri de a reflecta realitatea, să comparăm două texte, unul ştiinţific şi unul literar, despre lupta oştii lui Ştefan cel Mare împotriva turcilor, la Vaslui, în 1475: „*La 10 ianuarie 1475 Ştefan îşi opri retragerea în faţa Vasluiului, la pârâul Racovăţ. Era o zi friguroasă şi ceţoasă. Înainte de a se fi luminat de ziuă domnul Moldovei dădu atacul din faţă cu Secuii şi din flanc cu Moldovenii. Marea oştire a turcilor se clătină şi apoi porni într-o învălmăşeală cumplită. Locul mlăştinos, ceaţa, necunoaşterea terenului, mări turbarea păgânilor care se risipiră. Mulţi căzură prinşi şi mai mulţi fură ucişi.*”

(*P. P. Panaitescu, Istoria românilor*)

„Noaptea s-au spălat nourii de pe cer, iar la revărsatul zorilor de marți s-au umplut văile Bârladului, între codri, ca un abur de lapte. Era deasă pâcla, s-o tai cu cuțitul, cum spuneau pământenii…După ceasul al cincilea, au fâlfâit perdelele ceții şi au prins a fi mânate de un vânt din răsărit. Se părea că acel vânt le învăluie în sus, amestecându-le cu nourii coborâți…Se vedea împrejurimea umplută de spaimele morții şi risipiri, puştile intrate ca în sorb, cu vitele şi oamenii care le slujeau, cai şi călăreți căzuți că n-ar fi fost chip să-i numeri. Cât vedeau ochii în josul mlaştinii şi apei, se afla lume şi dobitoc măcinat în vârtejul urgiei şi risipit grămezi ca de o mânie sfântă. Zdrobirea aceea a balaurului se încrețea încă de zvârcoliri şi tresărea de gemete. Pe sub nouri au trecut două învăluiri de corbi.”

(*Mihail Sadoveanu*, Frații Jderi)

!

Rețineți!

Primul dintre textele reproduse mai sus îi informează cu exactitate pe cititori despre felul în care s-a desfăşurat lupta de la Vaslui, menționând data, forțele participante, atacul şi rezultatul bătăliei. Autorul se adresează, mai ales, gândirii noastre. Aceasta este o **operă ştiințifică**.

Fragmentul al doilea este reprodus din romanul lui M. Sadoveanu şi constituie o **operă literară**. Autorul a fost preocupat mai puțin de datele precise despre această bătălie. El s-a oprit mai mult asupra cadrului în care s-a desfăşurat lupta şi prin stilul folosit de autor se observă participarea afectivă a acestuia la bătălia împotriva duşmanului şi intenția de a trezi în cititor sentimente şi emoții puternice.

Sarcini

1. Citiți independent 2-3 texte literare şi redați conținutul lor.
2. Realizați două texte despre natură: unul ştiințific şi altul literar.
3. Amintiți-vă o poezie pe care o cunoaşteți şi recitați-o expresiv.
4. Consultați DEX-ul şi transcrieți în caiete sensul următoarelor cuvinte: afectiv, beletristică, imagine, obiectiv, subiectiv.

Făt - Frumos şi Ileana Cosânzeana

A fost odată
Ca niciodată,
Că de nu era pe lume,
Nu aveam nici eu ce spune.

A fost odată un moşneag şi o babă şi aveau o fată, ca un revărsat de zori de frumoasă, harnică de nu-şi afla locul şi zburdalnică ca o adiere de vânt. Cine se întâmpla de-i vedea lucrul mâinilor, focul ochilor, rumeneala obrajilor, şi le scria pe inimă pentru toată viața, iar celor de însurat prinsese a le tăci inima după dânsa.

Într-o bună zi a ieşit ea în câmp cu iarbă verde şi cu flori, una mai frumoasă decât alta. Cum mergea ea aşa pe cale, pe cărare, au început florile a se ruga şi a se închina şi una, şi alta: „Ia-mă pe mine, ia-mă pe mine" şi tot aşa de jur-împrejur: „luați-ne pe noi, ba pe noi, că suntem cele mai frumoase". A mers fata pe câmpul acela cu flori şi când se întorcea înapoi, a rupt de la margine o stiblă de busuioc. Atunci ce vezi, ochilor să nu crezi. Munții s-au ridicat şi se băteau cap în cap, dealurile alergau unele către altele, se izbeau, văile sunau şi răsunau de credeai că se năruie lumea.

Fata a fugit acasă înspăimântată. Tata şi mama, cum au văzut-o, au întrebat-o de n-a rupt cumva vreo floare.

– Am rupt o stiblă de busuioc.

– Şi n-ai pățit nici un rău?

– Rău n-am pățit, atâta doar că s-au ridicat munții şi dealurile unul către altul şi se băteau ca berbecii.

– Vai şi amar de tine, aceea e împărăția zmeilor, dacă te prindeau acolo, te amestecau cu pământul, te făceau şi pe tine o floare.

Fata s-a mai liniştit de spaimă, a ridicat stibla de busuioc s-o pună după coardă şi când colo, a căzut o sămânță jos, coaja s-a desfăcut şi din sămânță a ieşit un băiețel frumos, cu ochi răi să nu-l vadă. Toți s-au bucurat, i-au pregătit scutece de mătasă, l-au scăldat în roua de dimineață, ca apoi aşa să se spele relele de pe dânsul, au trecut deasupra lui foc şi fier, că de va trece prin foc şi sabie, să rămână neatins, curat şi luminat, ca argintul strecurat. Şi când stătea băiețelul în faşă dalbă, moşneagul a scos o sabie şi un buzdugan, pe care le stăpânea din tinerețile sale, le-a dăruit copilului şi a spus:

– Să-ți fie toată viața de spor şi ajutor. Şi au făcut un ospăț cu voie bună şi bucurie, la care i-au dorit copilului mult noroc şi i-au pus numele Busuioc, de la stibla ceea de busuioc, iar fata, care amu îi era mamă, i-a

mai adăugat şi Făt-Frumos, fiindcă îi părea frumos odorul.

Când a crescut Busuioc Făt-Frumos mare, vânase codrii, dumbrăvile şi călca tot mai departe, cât îi vedeau ochii.

– Să mergi tot pământul umblător, dar pe moşia zmeilor să nu calci, că acolo se bat munții cap în cap şi aleargă dealurile unul către altul, şi se izbesc ca berbecii, îi tot spunea mamă-sa.

A trecut cât a trecut şi s-a făcut Făt-Frumos un voinic fără seamăn. Într-o bună zi a ieşit în câmpul curat şi când a tras aer într-însul, s-a cufundat în pământ, iar când a dat drumul aerului, s-a ridicat în sus şi a văzut curțile zmeilor. Şi atunci se porneşte la drum şi merge, şi tot merge, ca cuvântul din poveste, că înainte mult mai este, şi ajunge la un câmp verde, unde iarba creşte în trei, în patru se-mpleteşte în chip găităneşte. Pâlcuri de flori se tot alinau şi vorbeau: „Ia-ne pe noi, ia-ne pe noi, că suntem cele mai frumoase”. El nu s-a aplecat să rupă, ci a mers înainte neabătut, până a ajuns la un crâng înflorit, unde dormea Voinicul Florilor. Busuioc Făt-Frumos, ostenit de cale lungă, s-a aşezat lângă dânsul. Voinicul Florilor nu s-a trezit, dormea somn greu voinicesc. Ar fi putut acum Busuioc, nici vorbă, să-i taie capul cât ai clipi din ochi, dar n-a făcut una ca asta. Ci s-a gândit în mintea lui:

– Astfel un voinic ca mine nu face.

S-a culcat alături de dânsul şi a adormit.

Mai trece cât mai trece, se trezeşte Voinicul Florilor şi când colo îl vede pe Busuioc Făt-Frumos dormind şi mult s-a mirat, cum de l-a lăsat în

pace. „Înseamnă că a venit cu gând bun, dacă venea cu gând rău, mă omora în somn. N-am să-l ucid nici eu!” Şi iar s-a culcat lângă dânsul şi a dormit înainte.

Acum, la trezire, s-au trezit amândoi odată.

Voinicul Florilor l-a întrebat:

– Ce cauți aici, pe acest tărâm, unde pasărea zburătoare nu umblă, necum om pământean? Cum vrei, din luptă să ne luptăm ori la trântă să ne luăm?

Busuioc Făt-Frumos a răspuns:

– N-am venit să mă lupt, da am venit să te întreb de ce s-au bătut munții cap în cap, de ce au alergat dealurile unul către altul şi s-au izbit ca berbecii.

– Ți-oi spune. Aici sunt tărâmurile mele, în codrul acesta îmi era sălaşul. Dar au venit zmeii, că se teme tot pământul de ei, şi-au făcut palatul aici şi jumătate de inimă mi-au luat şi de atunci fac flori numai pe tărâmul lor, căci fără inimă nu pot cuprinde tot pământul. Şi dacă ia careva o floare, se bat munții, se răstoarnă dealurile.

Acesta era Voinicul Florilor; pe unde mergea el, creşteau florile din urmă, pâlcuri, pâlcuri. Acum însă toate florile de pe pământ creşteau numai pe moşia zmeilor.

Busuioc Făt-Frumos a oftat greu şi când a tras aer, s-a cufundat până la brâu în pământ, iar când a răsuflat, s-a înălțat şi a văzut curțile zmeilor ca în palmă.

– Acum rămâi cu bine şi de-oi izbândi, ți-oi scoate jumătatea cea de inimă de la zmei.

Şi Voinicul Florilor i-a zis aşa:

– Umblă în plin. Fie-ți cu folos, căci văd că eşti un voinic mare.

A purces Busuioc Făt-Frumos la drum şi a nimerit la gura unei văi şi, când s-a uitat în depărtare, i s-a părut că vede o apă verzie în care se spală soarele, dar, păşind mai aproape, a văzut un palat de aur şi mărgăritar ce-şi revărsa strălucirea asupra unei păduri dese ca peria. Până atunci nu mai văzuse aşa frumusețe şi, înțesând la brâu sabia şi buzduganul, s-a pornit într-acolo. Nu zăbavă vreme şi Busuioc a călcat pragul palatului. Uşile şi ferestrele erau deschise, dar suflare de om nu se auzea nici înăuntru, nici în afara palatului. Trece el palatul cela odaie după odaie şi numai ce aude vuind pădurea, trosnind copacii şi din desiş apar şapte zmei înfiorători, având pe cap piele de țap, pe trup – piele de lup şi, cum l-au văzut pe Făt-Frumos, s-au repezit să-l prindă.

Busuioc a scos atunci sabia şi cum trecea unul pragul – îi reteza capul. Aşa i-a secerat pe şase la rând. Pe cel de-al şaptelea sabia nu l-a prins nici la retezul capului... Atunci Busuioc răsuceşte buzduganul şi, văzând

balaurul că se spală de zile, a fugit şi s-a ascuns tocmai în a nouăzeci şi noua odaie într-o piuă de piatră.

Busuioc Făt-Frumos l-a ferecat, a închis uşa, a zăvorât-o, a încuiat-o, iar cheia a strâns-o în sân şi, mulțumit ca de o treabă mare ce o făcuse, îşi căută de drum, lăsând palatul şi pădurea cea deasă.

S-a întors Busuioc acasă cu mare bucurie şi cum o văzu pe mamă-sa îi zise:

– De acum înainte hai, mamă, să trăim în alt loc, că am găsit un palat mare şi frumos.

S-a bucurat mamă-sa şi împreună cu Busuioc s-a dus la palatul cela şi s-au făcut stăpâni.

– Iată, zice Busuioc Făt-Frumos, toate sunt ale noastre, dară cată nu cumva să deschizi uşa la odaia cea din fund, că acolo a mai rămas un zmeu.

– Lasă pe mama, că de a vrut să-ți mănânce capul, oi şti eu să-i țin uşile încuiate.

Punând mâna pe cheie, a legat-o cu zece noduri într-o basma şi a strâns-o, veac de om să nu ştie nimeni de dânsa.

Aveau cei şapte zmei talpa lor în altă împărăție. Acolo îi crescuse o zgripțuroaică hâdă şi rea, că încotro arunca ochii, ardea pământul.

Când află zgripțuroaica de rândul zmeilor, se porni cu o falcă în cer şi una în pământ să vadă ce este. Cătrănită şi înfocată, se repezi la mama lui Busuioc Făt-Frumos, îi luă cheia, îi dădu drumul zmeului şi o izbi pe dânsa acolo în piua de piatră unde fusese zmeul. Apoi, a prins a se pune la cale cu zmeul cum să-i răpuie zilele lui Busuioc Făt-Frumos.

– Să te încerci din luptă.

– Mă tem, că e voinic tare. Eu aş zice să ne cătăm de drum şi să nu dăm ochii cu dânsul, că atunci va fi vai şi amar de noi.

– Dacă-i aşa, lasă-l pe mâinile mele până ți-l voi face de a intra în bortă de şarpe şi şi-a căuta moartea. Şi, zicând acestea, îl dosi pe zmeu, iar singură se roti ca un vârcolac împrejur şi luă chipul mamei lui Busuioc Făt-Frumos. Oțărâtă, amărâtă, chipurile bolnavă peste seamă, s-a pus pe aşteptat.

Trece o zi, trec două, se întoarce Busuioc Făt-Frumos de la vânat, de pe unde fusese şi, cum păşi pragul palatului, prinde zgripțuroaica a ofta şi a se văicăra:

– Of, dragul mamei, te-ai dus şi te-ai prăpădit, nu te-ai gândit să vii mai degrabă acasă, că iată m-am îmbolnăvit şi n-are cine-mi da o mână de ajutor. Că de ar fi amu oleacă de lapte de pasăre, m-aş lecui şi n-aş trage ceea ce trag.

Busuioc Făt-Frumos a ascultat cu tânguire vorbele, necazul bolii şi, luând un ulcioraş, s-a pornit, lăsând în urmă nădejde că se întoarce repede cu lapte de pasăre. Pornindu-se la drum, a mers şi a mers peste dealuri şi văi şi într-un târziu ajunge la nişte curți. Bate în poartă şi dinăuntru aude un glas:

– Dacă eşti om bun, apropie-te de curțile mele, dacă eşti om rău, pleacă, fiindcă am un câine cu părul de fier, cu dinții de oțel şi de-i intra, te-a face fărâme.

– Om bun, om bun, răspunse Busuioc Făt-Frumos şi porțile se deschiseră şi intră într-o casă cu uşile deschise, cu ferestrele deschise, luminată înăuntru de rânduri de lumânări aprinse.

Acolo trăia o zână frumoasă, că la soare te puteai uita, da la dânsa ba.

– Ce cauți, om bun, tocmai pe tărâmurile acestea? l-a întrebat zâna.

– Caut lapte de pasăre.

– De când trăiesc n-am auzit de aşa leacuri, dar ca om bun ce ai poposit, ți-oi face binele acesta şi voi afla. Mai târzior m-oi duce la frate-meu Soarele, el le ştie pe toate unde se găsesc şi unde se află.

Mări, nimerise Busuioc la Ileana Cosânzeana, sora Soarelui.

Mai târziu, când îl doborâse somnul pe drumeț, se duse Cosânzeana la frate-său şi a prins a-l întreba:

– N-ai ştiință pe unde se află lapte de pasăre?

– Departe, soro, departe se găseşte lapte de pasăre. Ca să ajungă cineva, trebuie să meargă cale de multe săptămâni în şir, spre partea răsăritului, la Munții de Aramă. Dar de luat n-ar putea lua, că pasărea aceea e mare şi are aripile cât nişte nouri şi, de prinde pe cineva, îl duce la cuibul ei şi-l dă de mâncare puilor.

Pe sora Soarelui o cuprinse o milă şi frică de neştiința drumețului care se ducea nu altundeva decât la moarte şi, vrând să-i dea o mână de ajutor, dimineața în zorii zilei a scos din grajd un cal cu şase rânduri de aripi şi i l-a dăruit.

– Ia calul acesta de spor şi ajutor, porneşte spre soare-răsare şi mergi până ce-i ajunge la Munții de Aramă. De-i izbuti, de nu-i izbuti, înapoi când îi veni să treci pe la noi.

Busuioc Făt-Frumos îi mulțumi şi porni călare la drum şi merse, şi tot merse peste hârtoape nenumărate, peste păduri fără măsuri.

De la o bucată de loc vede răsărind în față un val de aramă şi pe cât se apropia, tot mai mare se făcea, de la val cât un deal, de la deal cât un munte, iar muntele, când era la poalele lui, se făcuse aşa de înalt, că sprijinea cu vârful cerul. Nimic n-avea pe dânsul decât aramă şi aramă. Uitându-se Busuioc Făt-Frumos la munte şi măsurându-l din talpă până-n vârf, numai ce zări, hăt în slăvi, o pasăre cu aripile cât doi nouri care se rotea pe sus.

Busuioc Făt-Frumos a strunit calul şi, cât ai bate din palme, a fost în vârful muntelui. Acolo ce-i văzură ochii? În nişte cuiburi de aramă stătea câte un pui ca un bivol de mare şi încă nici pene nu aveau crescute şi care mai de care țipau de foame. Busuioc Făt-Frumos s-a tupilat cu tot cu cal lângă un cuibar şi aştepta.

Nu zăbavă vreme, şi din slăvile cerului se ivi pasărea şi de la cuibar la cuibar lăsa puilor lapte din cioc. Rotind aripile, ajunge şi la cuibarul de lângă Busuioc Făt-Frumos şi acesta, dând inimii îndrăzneală, iese din ascunziş, întinde ulciorul şi pasărea varsă laptele drept în ulciorul lui. Apoi încălecă şi, ține-te, fuga.

În urmă puiul cu gura căscată, cu aripile lăsate țipa de foame şi când s-a uitat pasărea în jur, l-a văzut pe Făt-Frumos.

Ca o nălucă porni goana, dar pasărea rămânea tot mai departe, că de avea ea două rânduri de aripi, calul avea şase rânduri şi pe şase părți întrecea zborul păsării. Fugind calea înapoi, trecu peste hârtoape nenumărate, peste păduri fără măsuri şi a ajuns la Ileana Cosânzeana,

care l-a primit cu bucurie şi l-a poftit să stea la popas. După ospăț se odihni, iar Cosânzeana, ştiind făptura treburilor, fiindcă era năzdrăvană, îi schimbă laptele. Pe cel de pasăre îl strânse la loc ferit, iar în ulcior a turnat lapte de vacă.

După odihnă, se scoală Busuioc Făt-Frumos şi zice:

– Soră bună ce eşti, bine mă simt la popas, dar mai bine m-aş simți la drum, că nu de alta, dar mă aşteaptă mama bolnavă.

– Pas bun, voinice, şi mai treci pe la noi, făcu Cosânzeana.

Când a ajuns la palat, zgripțuroaica a pus ulciorul la gură şi l-a deşertat.

– Mulțumesc, dragul mamei, acuma parcă mă simt mai bine.

După aceasta se culcă să doarmă şi nu dormea, ci se gândea unde să-l trimită pe Busuioc Făt-Frumos, de nici numele să nu i se mai întoarcă. S-a gândit ea, s-a gândit şi s-a prefăcut că se trezeşte mai încruntată, mai cătrănită, văicărindu-se şi oftând:

– Of, dragă fiule, iar m-a întors boala şi am visat că dacă aş mânca carne de porc sălbatic, mi s-ar face bine.

– Mă duc, mamă, mă duc să-ți aduc, numai de ți-ar fi de folos.

Zicând acestea, încalecă pe cal şi se porneşte la drum.

Merge, merge şi tot merge şi într-un târziu ajunge la nişte curți.

Bate la poartă şi dinăuntru aude vorbind:

– Dacă eşti om bun, apropie-te de curțile mele, dacă eşti om rău, pleacă cât mai repede, că am un câine cu părul de fier, cu dinții de oțel şi de-i intra, te face fărâme.

– Om bun, om bun, a răspuns Busuioc Făt-Frumos.

Atunci porțile s-au deschis şi a intrat într-o curte, unde era o casă cu ferestrele deschise, cu mesele întinse şi rânduri de lumânări aprinse. A nimerit şi de data aceasta la Ileana Cosânzeana, sora Soarelui.

A stat Busuioc Făt-Frumos la popas şi i-a spus păsul şi necazul:

– Că sunt pornit iară prin lume să găsesc un porc sălbatic, că pe mama a întors-o boala şi mi-a spus că acesta i-ar fi leacul.

– De ştiut eu nu ştiu pe unde hălăduiesc astfel de porci, dar l-oi întreba pe fratele meu, Soarele. El numaidecât ştie, că de acolo de sus, din ceruri, le vede pe toate şi despre toate are ştiință.

A stat Făt-Frumos la popas, iar la vremea amurgului, după ce-şi strânsese toate razele de pe partea asfințitului, a venit şi Soarele la odihnă.

Ileana Cosânzeana a intrat în odaia Soarelui şi i-a vorbit:

– Bine ai venit, frate Soare, la odihnă. Umblând şi luminând tot pământul, n-ai văzut pe unde stau porcii sălbatici?

– Departe, soro, departe spre amiază, la câmpul cu iarbă pletoasă, la

codrul cu frunza umbroasă.

– Şi cum s-ar putea de luat un purcel?

– Nici într-un chip, că în acela nici razele mele nu pot străbate, necum om. Atâta doar văd şi eu când ies de amiază şi se tolănesc în mlaştina de la hârtopul de hlei, dar de ar încerca să se apropie cineva, n-ar scăpa de colții lor.

Ileana Cosânzeana i-a adus lui Busuioc vorbele frățâne-său şi acesta, ştiind pe unde îi va fi umbletul şi ce îl aşteaptă, încălecă pe cal şi porni.

Merse el, merse peste ape şi lunci, peste dealuri, peste munți şi a dat de câmpul cu iarba pletoasă, apoi de codrul cu frunza umbroasă şi când intră în desişul codrului, se făcu un întuneric, de parcă nimerise sub pământ.

Calul se sălta din când în când peste codrul acela şi iată nu departe zăreşte Busuioc Făt-Frumos mlaştina.

Soarele fiind drept amiază, numai ce auzi porcii venind. Busuioc Făt-Frumos priveghea fuga porcilor şi, nimerind unul pe aproape de dânsul, mi-l prinde, mi-l ia călare şi – mână, băiete. Pe dată au simțit porcii şi au pornit-o la goană. Să nu fi fost Busuioc Făt-Frumos pe un cal ca acela, nu mai scăpa cu viață. Amu însă mergea calul buiestrând, iar Busuioc Făt-Frumos – cântând.

Drumul înapoi i-a fost pe la sora Soarelui. Câtă vreme a poposit, sora Soarelui a schimbat porcul cel sălbatic pe un porc de casă, apoi l-a petrecut pe voinic la drum, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

S-a întors Busuioc Făt-Frumos acasă şi când l-a văzut zgripțuroaica, îi venea să-şi facă samă de mânie şi necaz, dar şi-a călcat pe inimă şi a vorbit:

– Of, dragul mamei, bine că te mai văd. Taie repede porcul cela şi dă să gust carnea, că de mai zăboveai, nu mă apucai cu suflet.

A mâncat zgripțuroaica şi s-a gândit în mintea ei: „E voinic foarte mare, dacă s-a întors el viu şi de unde l-am trimis. Nu ştiu cum să-l mântui de zile şi încotro să-l mai trimit.”

Şi alegând gânduri dintre gânduri, l-a chemat iarăşi şi i-a spus:

– Dragul mamei, s-a încruntat boala şi am visat că de nu mi-i aduce apă întrupătoare şi apă învietoare, nu mă scapi din gura morții.

A luat Busuioc Făt-Frumos două ulcioare pentru apă întrupătoare şi pentru apă învietoare şi a pornit iar la drum.

A mers el şi a tot mers şi iar a făcut popas la sora Soarelui. A bătut la poartă şi din curte i-au vorbit:

– Dacă eşti om bun, apropie-te de curțile mele, dacă eşti om rău, pleacă cât mai repede, că am un câine cu părul de fier, cu dinții de oțel şi, de-i

intra, te-a face mici fărâme.

– Om bun, om bun, a răspuns Făt-Frumos şi porţile s-au deschis.

A intrat iară în casa aceea cu uşile deschise, cu mesele întinse, cu făcliile aprinse şi a spus:

– Sunt pornit la drum după apă întrupătoare şi apă învietoare.

Ileana Cosânzeana l-a ascultat şi a suspinat cu durere:

– Hei, voinice, cine te-a trimis, nu te-a trimis să te crească, dar te-a trimis să te prăpădească.

După ce amurgise, s-a dus ea la fratele său care numai ce îşi strânsese şi el razele de pe crângul cerului, de pe faţa pământului şi l-a întrebat:

– Frate Soare, nu ştii pe ce locuri se află apă învietoare şi apă întrupătoare, că tu de acolo din ceruri vezi tot pământul.

– Departe, soro, peste nouă mări şi nouă ţări. Dar nimeni din câţi s-au pornit după aşa leac n-a izbutit să se întoarcă acasă, fiindcă acolo în inima câmpului este un balaur care lasă omul să treacă, dar înapoi când vine îi ţine calea şi-i bea apa, ba şi de zile îl mântuie.

A aflat Busuioc Făt-Frumos încotro şi cât era de mers, a luat calul de dârlogi, a înţesat la brâu sabia şi buzduganul, a încălecat şi a pornit. Calea era lungă şi el mergea fără răspas, mările ocolind, hotarele numărând. Aşa a mers el până a ajuns la două stânci: de sub una ţâşnea un izvor, de sub alta – altul. „Acestea-s izvoarele!” se gândi Busuioc Făt-Frumos şi, ca să fie împăcat cu gândul, a prins de pe o floare un fluture, l-a strâns în mână şi, făcându-l mici fărâme, l-a dat într-un izvor şi fluturele s-a făcut la loc, l-a dat în altul şi fluturele a înviat. Apoi a apucat o ramură uscată şi când a muiat-o într-un izvor, ea a înverzit, când a muiat-o în celălalt – a înflorit.

Bucuros, a luat apă în două ulcioare, a încălecat şi a pornit spre casă.

Şi cum mergea el aşa pe un drum părăsit, cu negară acoperit, a văzut două pâlpâiri de foc. Dar acestea nu erau pâlpâiri de foc, ci ochii balaurului care stătea în cale răsucit, încolăcit şi cu capul pus pe trup, gata să-l mănânce pe voinic. Busuioc Făt-Frumos ce face? Scoate sabia din teacă, o învârteşte voiniceşte şi îl hăcuieşte pe balaur de-l face bucăţi de pus în oală. Când colo, ce să vezi? Aşa bucăţi cum era balaurul se aduna, se grămădea şi se făcea la loc şi mai mare, şi mai fioros. Şi iară în coadă se lungea, se răsucea şi îi spunea lui Făt-Frumos:

– Alelei, voinice, în zadar dai cu sabia, că pe mine nu mă-i tăia, iar pe tine eu am să te sug cu tot cu cele două ulcioare de apă.

Şi odată s-a ridicat, a umflat guşile, a tulburat ochii să sloboadă otrăvile. Busuioc Făt-Frumos atunci apucă repede buzduganul, îi izbeşte drept în ţeasta capului unde era pieirea balaurului. Şi balaurul a ridicat o falcă în cer, una la pământ să cuprindă toată lumea ca să-l sugă pe voinic. Văzând

Busuioc Făt-Frumos că nu scapă, a apucat sabia cu o mână de vârf şi cu una de mănunchi şi, cum stătea balaurul proțăpit să-l apuce, l-a despicat în două de la încheietura gurii până la vârful cozii. Balaurul aruncă sângele şi veninul să-l înece, nici mort nu vroia să-l ierte.

Făt-Frumos a dat pinteni calului, a sărit şi a ocolit otrava până a scăpat de primejdie şi a venit nevătămat la Ileana Cosânzeana.

După atâta cale şi luptă, Busuioc Făt-Frumos s-a culcat să doarmă şi cât s-a odihnit Ileana Cosânzeana i-a schimbat ulcioarele cu apă, punându-i altele în loc, tocmai ca şi celelalte dăți, dar cu apă curată din izvor.

Şi iată s-a pornit Făt-Frumos la drum şi, ajungând la poartă, a sărit de pe cal, a alergat drept la maică-sa şi i-a dat să bea.

– Parcă mă simt mai uşor, fătul meu, se vede că acesta mi-i leacul.

Şi câtă vreme s-a odihnit de la acea cale lungă, zgripțuroaica s-a tot gândit în fel şi chip cum ar face să-l poată prăpădi.

Într-o bună zi, când era dus la vânătoare în codru, a venit zmeul şi s-a sfătuit cu zgripțuroaica să-l mai puie la o încercare şi de nu l-or putea sfârşi de zile să lase şi palatul, şi codrul şi să meargă pe tărâmul lor. Şi i-a zis zmeul:

– Sunt acolo pe grindă nişte scule de mătasă, să le dai să le rupă în coate şi în grumaz, să vedem dacă a face-o şi pe asta. Iar dacă n-a putea să rupă sculele, să mă chemi pe mine şi eu l-oi hăcui cu sabia că o să fie legat şi n-o să am frică de dânsul.

Mai după aceea, când s-a întors Făt-Frumos de la vânătoare, zgripțuroaica îl cheamă şi îi vorbeşte:

– Dragul meu, cât ai umblat pe drumuri, ai slăbit, ai pierdut puterea, ia să văd, poți rupe sculul acesta de mătasă.

Pune Făt-Frumos sculul de mătasă în coate şi în grumaz şi, când s-a umflat o dată, l-a făcut numai bucăți.

– Unul l-ai rupt. Acum să vedem dacă poți rupe două.

Şi i-a pus zgripțuroaica două scule în coate şi în grumaz.

Făt-Frumos s-a umflat o dată şi nu le-a putut rupe, s-a umflat a doua

oară şi le-a făcut pe amândouă mici fărâme.

– Se ţin, fătul meu, se ţin puterile. Acum să vedem şi a treia oară.

A treia oară zgripţuroaica i-a pus trei scule de mătasă.

A smuncit Făt-Frumos o dată şi nu s-au rupt, a strâns puterile a doua oară şi tot nu s-au rupt, a treia oară a strâns puterile şi, când a izbit cu mâinile, au intrat firele până la os.

Atunci zgripţuroaica a sărit bucuroasă şi a strigat:

– Sai, zmeule, de unde eşti şi vină de te răfuieşte cu Busuioc Făt-Frumos!

Zmeul a ieşit din ascunziş de unde era şi, punând mâna pe sabie, râdea şi hăcuia în Făt-Frumos, de l-a făcut că nu s-a înţeles nimic.

Apoi l-a strâns într-o pereche de desagi şi, punându-l pe cal, i-a dat bici şi i-a spus:

– Dii, cal, la drum, pe unde l-ai purtat viu, poartă-l acuma mort!

Şi calul s-a pornit – l-a dus peste câmpii, peste pustii şi a tot mers cale lungă, până a ajuns la casa Ilenei Cosânzeana.

A ieşit Cosânzeana în prag şi n-a întâlnit drumeţ sosit la popas, dar şi-a întâlnit calul în spume cu desagii în şa. După desagi l-a cunoscut că-i Busuioc Făt-Frumos.

– He-hei, sărmane, ce moarte ţi-ai ales, l-a căinat ea.

Şi dându-l jos de pe cal, a prins a-l aşeza bucată la bucată, până i-a dat chipul şi asemănarea lui de mai înainte.

Atunci s-a repezit în cămară, a scos ulciorul cu apă învietoare şi cel apă întrupătoare, a adus porcul şi laptele de pasăre. Şi pe unde n-au ajuns bucăţi din Busuioc Făt-Frumos, ea a tăiat porcul şi a pus la loc să vie încheietură la încheietură trupul cum a fost. Apoi l-a stropit cu apă întrupătoare şi l-a întrupat, l-a spălat cu apă învietoare şi l-a înviat. A răsuflat Busuioc Făt-Frumos şi din greu a oftat:

– Că mult am mai dormit.

– E-hei, dragul meu, dormeai tu mult şi bine, dacă nu eram eu, îi răspunsese Ileana Cosânzeana şi, ducându-i la gură ulciorul cu lapte de pasăre, i-a dat să bea.

Busuioc Făt-Frumos a băut laptele şi a simţit că are atâta putere, cum nu mai avusese înainte. Amu, dacă a ridicat Busuioc Făt-Frumos spatele de la pământ şi s-a scuturat de slăbiciune, şi-a adus aminte ce a pătimit şi a oftat greu. Când a tras aer într-însul, a intrat în pământ, când a răsuflat, s-a ridicat în sus şi a văzut zmeul şi zgripţuroaica. Şi a vrut să plece îndată să se răzbune. Ileana Cosânzeana l-a oprit:

– Stai, Făt-Frumos, căci cu palmele n-ai să izbuteşti.

– Na brâul acesta, încinge-l şi când îi ajunge acolo să te dai peste cap şi te vei face o turturică de aur, să zbori împrejurul palatului, să te aşezi jos şi zmeul o să te vadă şi o să alerge să te prindă. Atunci să zbori într-un copac şi zmeul are să lase sabia şi buzduganul şi are să se urce

după tine, tu să sari din creangă în creangă tot mai sus, tocmai în vârful copacului şi când a vrea să pună mâna pe tine, să-ți faci vânt în jos, să te dai peste cap, să te prefaci cum ai fost, să-i iei sabia şi buzduganul şi să te răsplăteşti cu amândoi.

A încins Făt-Frumos brâul, a mulțumit de un sfat bun şi s-a pornit spre inima codrului. Când era aproape de curte, s-a dat peste cap şi s-a făcut o turturică de aur şi o porni în zbor pe la ferestrele palatului şi aşa se roti de câteva ori, apoi s-a lăsat jos.

Zgripțuroaica a văzut turturica cea de aur şi a strigat la zmeu:

– Du-te în grabă şi prinde turturica, uite cât e de frumoasă! Ne-a fi o podoabă la curte.

Se repede zmeul şi ba ici pune mâna pe dânsa, ba că dincolo pune mâna pe dânsa, fuge, cotigeşte şi când iaca s-o apuce, turturica sare într-un copac. Zmeul lasă sabia, lasă buzduganul şi se urcă în copac şi, dintr-o creangă în alta, a ajuns tocmai în vârful copacului.

Turturica a desfăcut aripile, a zburat jos, s-a dat peste cap şi s-a făcut voinic ca mai înainte.

– Ia, dă-te jos, zmeule, să stăm acuma de vorbă.

Zmeul de frică s-a dat jos. Făt-Frumos a adus-o şi pe zgripțuroaică şi i-a întrebat pe amândoi:

– Unde e jumătatea din inima lui Voinicul Florilor?

– Pe stâlpul hornului, la dogoarea focului, a răspuns zmeul.

Când a căutat-o, era uscată şi afumată ca păstrama.

– Da pe mama mea cea dreaptă unde ați dat-o?

– Stă închisă în odaie, în piua cea de piatră.

Când a căutat-o, a găsit-o nici vie, nici moartă...

Acum ce a făcut Făt-Frumos cu zmeul şi zgripțuroaica? I-a legat de cozile a doi cai aprigi şi a legat şi câte un sac de nuci şi a dat bici cailor să-i ducă în lume. Şi unde cădea nuca, cădea şi bucățica, unde a căzut sacul, le-a căzut şi capul.

Şi a mers Făt-Frumos la Voinicul Florilor, i-a pus inima la locS şi acesta porni să-şi semene florile pe tot pământul umblător.

După aceea ce-a mai fost? A dat mâna Busuioc Făt-Frumos cu Ileana Cosânzeana – sora Soarelui şi a pornit o nuntă, mândră nuntă cu lume de pe lume şi în capul mesei stătea Soarele şi ura pahare şi veselie, cum porneşte el cânt şi veselie în zile de primăvară.

După nuntă au trăit în pace şi voie bună multă vreme şi poate mai trăiesc şi astăzi de o fi având zile.

Iar eu am încălecat pe-o şa
Şi v-am spus povestea aşa.

UNIVERSUL OPEREI

1 *Elemente de construcție a comunicării:*

✓Selectați cuvintele necunoscute din text şi explicați-le, folosind dicționarul.

✓Indicați forma literară a următoarelor cuvinte: *cată, dară, amu, necum*.

✓Găsiți sinonime pentru expresiile: *nu zăbavă vreme; cât ai clipi din ochi; se spală de zile; pe cale, pe cărare.*

✓Explicați cum s-au format cuvintele: *zgripțuroaică, frumuşică, întrupătoare, învietoare, mărgăritar.*

✓Găsiți sinonimele următoarelor cuvinte: *tărâm, frumusețe, nădejde, tânguire, rumen.*

✓Alcătuiți câte un enunț cu câteva dintre cuvintele de mai sus.

2 *Timpul şi spațiul în basm*

Observați!

✓Unde se petrece acțiunea de la începutul basmului?

✓Care sunt cele două tărâmuri unde au loc întâmplările descrise?

✓Putem găsi oare locurile descrise în basm pe harta lumii?

✓Încercați să descrieți în câteva enunțuri locul unde se petrece acțiunea din basm.

✓Elaborați o hartă imaginară a traseului parcurs de Făt-Frumos.

Valorificați-vă cunoştințele!

✓Care este sensul cuvântului *curte* din text? Se mai foloseşte el astăzi?

✓Alcătuiți o propoziție cu acest cuvânt.

Exprimați-vă părerea!

✓Cum înțelegeți formula *A fost odată ca niciodată,* care stă chiar la începutul basmului?

✓Încercați să stabiliți momentul în care se petrece acțiunea.

✓Selectați verbele din primul alineat al basmului şi indicați timpul lor.

✓Care sunt cele mai importante episoade ale basmului?

✓Ce forțe se confruntă în basm?

✓Cum este finalul basmului: optimist sau pesimist?

✓Rezumați în scris basmul ***Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana***.

Rețineți!

În decursul zbuciumatei sale istorii, poporul român a creat o literatură proprie, nescrisă, produs al gândirii şi simțirii oamenilor simpli. Ea poartă denumirea de **literatură populară** sau **folclor literar.**

Folclorul este totalitatea creațiilor artistice, literare, muzicale, plastice, a obiceiurilor şi a tradițiilor populare ale unui popor.

Cuvântul ***folclor*** vine din cuvintele englezeşti *folk* — popor şi *lore* — studiu, ştiință, înțelepciune, însemnând înțelepciunea poporului.

De la începutul existenței sale, poporul român a creat basme, povestiri, doine, balade, proverbe, zicători, ghicitori şi mici scenete, care au fost transmise din generație în generație pe cale orală. Aceste lucrări constituie creația populară orală.

3 *Personajele basmului*

Observați!

- Care sunt personajele principale ale basmului *Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana*?
- Cum ați putea să-l caracterizați pe Făt-Frumos?
- Care sunt personajele secundare din basm? Ce puteți spune despre rolul lor în desfăşurarea acțiunii?
- Numiți personajele pozitive şi cele negative. Care dintre ele prevalează?

Folosiți-vă cunoştințele!

- Identificați în basm:

a) personajele cu însuşiri supranaturale;
b) animalele şi păsările care îl ajută pe eroul principal;
c) obiectele fermecate.

- Povestiți pe scurt întâmplarea în care zgripțuroaica îşi demonstrează calitățile supranaturale.

4 *Elemente reale şi fantastice*

Observați!

- Care sunt întâmplările reale din text.
- Identificați acțiunile care, după opinia voastră, nu pot avea loc în realitate.
- Numiți câteva trăsături ale personajelor care par a fi exagerate.
- Distingeți elementele reale şi fantastice din basm.

Folosiți-vă imaginația!

- Scrieți în două colonițe ajutoarele şi adversarii lui Făt-Frumos şi încercați să stabiliți calitățile lor reale şi fantastice.
- Demonstrați că supranaturalul intervine în acțiunile eroului principal.

5 *Caracteristici ale basmului popular*

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

Limba folosită în basme e simplă, aşa cum o vorbeşte poporul, creatorul acestor producții populare.

Basmele au fost culese în colecții de către mulți folclorişti, îmbogățind tezaurul creației noastre literare. Cel mai cunoscut culegător de basme este Petre Ispirescu. Basmele populare au caracter anonim, oral şi colectiv. Alături de basmele populare există şi basme culte, create de scriitori după modelul celor populare. Dintre creatorii de basme îi amintim pe M. Eminescu, I. Creangă, I. Slavici, Al. Odobescu etc.

VALORIFICAREA TEXTULUI

Folosiți-vă cunoștințele!

✓ Citiți integral basmul şi redați conținutul lui.
✓ Realizați un plan de idei al acestui basm şi scrieți-l în caiete.
✓ Caracterizați personajul principal al basmului şi distingeți trăsăturile de bază ale acestuia.
✓ Care este tema şi ideea principală a basmului *Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana*?
✓ Cum credeți, de ce eroul principal este ajutat de alte personaje cu trăsături de caracter deosebite?
✓ Ce v-a impresionat cel mai mult în urma lecturii acestui basm?
✓ Cum vi se pare în general lumea basmelor?
✓ Prin ce se deosebeşte basmul de alte opere literare pe care le-ați citit?
✓ De ce binele învinge întotdeauna răul?

Sarcini

1. Numiți plantele, păsările şi animalele care i-au venit în ajutor lui Făt-Frumos în atingerea scopului său.
2. Realizați o descriere a unui personaj pozitiv care v-a impresionat cel mai mult şi alta – a unui personaj negativ.
3. Recitiți un fragment din basm şi încercați să-l reproduceți printr-un desen.
4. Alcătuiți câteva enunțuri, folosind expresiile: „nu zăbavă vreme…”, „a trecut cât a trecut”, „nici vie, nici moartă”.

Rețineți!

Basmul este opera literară epică în proză, de mare întindere, cu multe personaje înzestrate cu puteri supranaturale, reprezentând binele care luptă cu forțe potrivnice pe care le şi biruie.
Basmul este creația epică orală, de mare întindere, în care se povestesc întâmplări fantastice, săvârşite de personaje cu puteri supranaturale culminând cu triumful forțelor binelui asupra celor care reprezintă răul.
Basmele au formule de început (inițiale), de mijloc (mediane) şi de sfârşit (finale). Majoritatea basmelor încep cu „ a fost odată ca niciodată...”, formulă prin care se atrage atenția cititorului asupra caracterului ireal al acțiunii.
Timpul şi spațiul în basm sunt imaginare; prin urmare nu pot fi indicate cu precizie. Faptele se petrec undeva, într-o împărăție fără hotare, sau pe tărâmul celălalt, unde se poate ajunge doar printr-un mod imaginar. În basm, personajele reprezintă modele morale opuse. De obicei, personajele basmelor nu au nume. Chiar dacă Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana au nume, nu sunt nici ei personaje individualizate, ci nişte eroi simbolici.

ION CREANGĂ

(1837-1889)

„Creangă este o expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică ce se numeşte poporul român sau, mai simplu, este poporul român însuşi surprins într-un moment de genială expansiune…”

George Călinescu

Ion Creangă s-a născut la 1 martie 1837 în satul Humuleşti, județul Neamț în familia lui Ştefan a Petrei Ciubotaru şi a Smarandei Creangă. Este un mare scriitor clasic român ale cărui principale caracteristici sunt gustul povestirii, umorul şi farmecul limbii. În opera sa faptele reale capătă deseori dimensiuni fabuloase, iar cele fantastice sunt aduse la proporțiile unor întâmplări reale.

Cea mai importantă operă a sa este romanul autobiografic *Amintiri din copilărie*, în care scriitorul prezintă cea mai fericită perioadă din viața fiecărui om — copilăria. A mai scris poveşti, povestiri şi poezii, dintre care amintim: *Soacra cu trei nurori, Fata babei şi fata moşneagului, Capra cu trei iezi, Dănilă Prepeleac, Povestea porcului, Punguța cu doi bani, Moş Ion Roată şi Unirea* etc.

Întreaga operă a lui Ion Creangă reprezintă sufletul poporului român, de aceea creația sa este citită şi recitită atât de copii, cât şi de cei adulți.

Fata babei şi fata moşneagului

Erau odată un moşneag şi-o babă; şi moşneagul avea o fată, şi baba iar o fată. Fata babei era slută, leneşă, țâfnoasă şi rea la inimă; dar, pentru că era fata mamei, se alinta cum s-alintă cioara-n laț, lăsând tot greul pe fata moşneagului. Fata moşneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare şi bună la inimă. Dumnezeu o împodobise cu toate darurile cele bune şi frumoase. Dar această fată bună era horopsită şi de sora cea de scoarță, şi de mama cea vitregă; noroc de la Dumnezeu că era o fată robace şi răbdătoare; căci altfel ar fi fost vai ş-amar de pielea ei.

Fata moşneagului la deal, fata moşneagului la vale; ea după găteje

prin pădure, ea cu tăbuieţul în spate la moară, ea, în sfârşit, în toate părţile după treabă. Cât era ziulica de mare, nu-şi mai strângea picioarele; dintr-o parte venea şi-n alta se ducea. Ş-apoi baba şi cu odorul de fiică-sa tot cârtitoare şi nemulţumitoare erau. Pentru babă, fata moşneagului era piatră de moară în casă; iar fata ei, busuioc de pus la icoane.

Când se duceau amândouă fetele în sat la şezătoare seara, fata moşneagului nu se încurca, ci torcea câte-un ciur plin de fuse; iar fata babei îndruga şi ea cu mare ce câte-un fus; ş-apoi, când veneau amândouă fetele acasă noaptea târziu, fata babei sărea iute peste pârlaz şi zicea fetei moşneagului să-i dea ciurul cu fusele, ca să-l ţie până va sări şi ea. Atunci fata babei, vicleană cum era, lua ciurul şi fuga în casă la babă şi la moşneag, spunând că ea a tors acele fuse. În zadar fata moşneagului spunea în urmă că acela este lucrul mâinilor sale; căci îndată o apucau de obraz baba şi cu fiică-sa şi trebuia numaidecât să rămâie pe-a lor. Când veneau duminica şi sărbătorile, fata babei era împopoţată şi netezită pe cap, de parc-o linseseră viţeii. Nu era joc, nu era clacă în sat la care să nu se ducă fata babei, iar fata moşneagului era oprită cu asprime de la toate aceste. Ş-apoi, când venea moşneagul de pe unde era dus, gura babei umbla cum umblă melița; că fata lui nu ascultă, că-i uşernică, că-i leneşă, că-i soi rău... că-i laie, că-i bălaie; şi că s-o alunge de la casă; s-o trimită la slujbă unde ştie, că nu-i de chip s-o mai ţie; pentru că poate să înnărăvească şi pe fata ei.

Moşneagul, fiind un gură-cască, sau cum îţi vrea să-i ziceţi, se uita în coarnele ei, şi ce-i spunea ea sfânt era. Din inimă, bietul moşneag poate c-ar fi mai zis câte ceva; dar acum apucase a cânta găina la casa lui, şi cucoşul nu mai avea nici o trecere; ş-apoi, ia să-l fi pus păcatul să se întreacă cu dedeochiul; căci baba şi cu fiică-sa îl umpleau de bogdaproste.

Într-una din zile, moşneagul, fiind foarte amărât de câte-i spunea baba, chemă fata şi-i zise:

– Draga tatei, iaca ce-mi tot spune mă-ta de tine: că n-o asculţi, că eşti rea de gură şi înnărăvită şi că nu este de chip să mai stai la casa mea; de-aceea du-te şi tu încotro te-a îndrepta Dumnezeu, ca să nu se mai

facă atâta gâlceavă la casa asta, din pricina ta. Dar te sfătuiesc, ca un tată ce-ți sunt, că, orişiunde te-i duce, să fii supusă, blajină şi harnică; căci la casa mea tot ai dus-o cum ai dus-o: c-a mai fost şi mila părintească la mijloc! Dar prin străini, Dumnezeu ştie peste ce soi de sămânță de oameni îi da; şi nu ți-or putea răbda câte ți-am răbdat noi.

Atunci biata fată, văzând că baba şi cu fiică-sa voiesc cu orice chip s-o alunge, sărută mâna tată-său şi, cu lacrimi în ochi, porneşte în toată lumea, depărtându-se de casa părintească fără nici o nădejde de întoarcere!

Şi merse ea cât merse pe-un drum, până ce, din întâmplare, îi ieşi înainte o cățeluşă, bolnavă ca vai de capul ei şi slabă de-i numărai coastele; şi cum văzu pe fată, îi zise:

– Fată frumoasă şi harnică, fie-ți milă de mine şi mă grijeşte, că ți-oi prinde şi eu bine vreodată!

Atunci fetei i se făcu milă şi, luând cățeluşa, o spălă şi-o griji foarte bine.

Nu merse ea tocmai mult, şi numai iaca ce vede un păr frumos şi înflorit, dar plin de omizi în toate părțile. Părul, cum vede pe fată, zice:

– Fată frumoasă şi harnică, grijeşte-mă şi curăță-mă de omizi, că ți-oi prinde şi eu bine vreodată!

Fata, harnică cum era, curăță părul de uscături şi de omizi cu mare îngrijire şi apoi se tot duce înainte să-şi caute stăpân. Şi, mergând ea mai departe, numai iaca ce vede o fântână mâlită şi părăsită. Fântâna atunci zice:

– Fată frumoasă şi harnică, îngrijeşte-mă, că ți-oi prinde şi eu bine vreodată!

Fata râneşte fântâna şi-o grijeşte foarte bine; apoi o lasă şi-şi caută de drum. Şi, tot mergând mai departe, numai iaca ce dă de-un cuptor nelipit şi mai-mai să se risipească. Cuptorul, cum vede pe fată, zice:

– Fată frumoasă şi harnică, lipeşte-mă şi grijeşte-mă, că poate ți-oi prinde şi eu bine vreodată!

Fata, care ştia că de făcut treabă nu mai cade coada nimănui, îşi

suflecă mânecile, călcă lut şi lipi cuptorul, îl humui şi-l griji, de-ţi era mai mare dragul să-l priveşti! Apoi îşi spălă frumuşel mâinile de lut şi porni iarăşi la drum.

Şi mergând ea acum şi zi şi noapte, nu ştiu ce făcu, că se rătăci; cu toate aceste, nu-şi pierdu nădejdea în Dumnezeu, ci merse tot înainte până ce, într-una din zile, dis-dimineaţă, trecând printr-un codru întunecos, dă de-o poiană foarte frumoasă, şi în poiană vede o căsuţă umbrită de nişte lozii pletoase; şi când s-apropie de acea casă, numai iaca o babă întâmpină pe fată cu blândeţe şi-i zice:

– Da' ce cauţi prin aceste locuri, copilă, şi cine eşti?,

– Cine să fiu, mătuşă? Ia, o fată săracă, fără mamă şi fără tată, pot zice; numai Cel-de-sus ştie câte-am tras de când mama care m-a făcut a pus mâinile pe piept! Stăpân caut şi, necunoscând pe nime şi umblând din loc în loc, m-am rătăcit. Dumnezeu însă m-a povăţuit de-am nimerit la casa d-tale şi te rog să-mi dai sălăşluire.

– Sărmană fată! zise bătrâna. Cu adevărat numai Dumnezeu te-a îndreptat la mine şi te-a scăpat de primejdii. Eu sunt Sfânta Duminică. Slujeşte la mine astăzi şi fii încredinţată că mâine n-ai să ieşi cu mâinile goale de la casa mea.

– Bine, măicuţă, dar nu ştiu ce trebi am să fac?

– Ia, să-mi lai copilaşii, care dorm acum, şi să-i hrăneşti; apoi să-mi faci bucate; şi, când m-oi întoarce eu de la biserică, să le găsesc nici reci, nici fierbinţi, ci cum îs mai bune de mâncat.

Şi, cum zice, bătrâna porneşte la biserică, iară fata suflecă mânecile şi s-apucă de treabă. Întâi şi-ntâi face lăutoare, apoi iese afară şi începe a striga:

– Copii, copii, copii! Veniţi la mama să vă lăie! Şi când se uită fata, ce să vadă? Ograda se umpluse şi pădurea fojgăia de-o mulţime de balauri şi de tot soiul de jivine mici şi mari! Însă, tare în credinţă şi cu nădejdea la Dumnezeu, fata nu se sperie; ci le ia pe câte una şi le lă şi le îngrijeşte cât nu se poate mai bine. Apoi s-apucă de făcut bucate, şi când a venit Sfânta Duminică de la biserică şi a văzut copiii lăuţi frumos şi toate trebile bine făcute, s-a umplut de bucurie; şi după ce-a şezut la masă, a zis fetei să se suie în pod şi să-şi aleagă de-acolo o ladă, care-a vrea ea, şi să şi-o ia ca simbrie; dar să n-o deschidă pân-acasă, la tată-său. Fata se suie în pod şi vede acolo o mulţime de lăzi: unele mai vechi şi mai urâte, altele mai noi şi mai frumoase. Ea, însă, nefiind lacomă, ş-alege pe cea mai veche şi mai urâtă dintre toate. Şi când se dă cu dânsa jos, Sfânta Duminică cam încreţeşte din sprâncene, dar n-are încotro. Ci binecuvântează pe fată, care îşi ia lada în spate şi se întoarnă spre casa

părintească cu bucurie, tot pe drumul pe unde venise.

Când, pe drum, iaca cuptorul grijit de dânsa era plin de plăcinte crescute şi rumenite... Şi mănâncă fata la plăcinte, şi mănâncă, hăt bine; apoi îşi mai ia câteva la drum şi porneşte.

Când, mai încolo, numai iaca fântâna grijită de dânsa era plină până-n gură cu apă limpede cum îi lacrima, dulce şi rece cum îi gheața. Şi pe colacul fântânii erau două pahare de argint, cu care a băut la apă până s-a răcorit. Apoi a luat paharele cu sine şi a pornit înainte.

Şi mergând mai departe, iaca părul grijit de dânsa era încărcat de pere, galbene ca ceara, de coapte ce erau, şi dulci ca mierea. Părul, văzând pe fată, şi-a plecat crengile-n jos; şi ea a mâncat la pere şi şi-a luat la drum câte i-au trebuit.

De-acolo mergând mai departe, iaca se întâlneşte şi cu cățeluşa, care acum era voinică şi frumoasă, iară la gât purta o salbă de galbeni pe care a dat-o fetei, ca mulțumită pentru că a căutat-o la boală. Şi de aici, fata, tot mergând înainte, a ajuns acasă la tată-său. Moşneagul, când a văzut-o, i s-au umplut ochii de lacrimi şi inima de bucurie. Fata atunci scoate salba şi paharele cele de argint şi le dă tătâne-său; apoi deschizând lada împreună, nenumărate herghelii de cai, cirezi de vite şi turme de oi ies din ea, încât moşneagul pe loc a întinerit, văzând atâtea bogății! Iară baba a rămas opărită şi nu ştia ce să facă de ciudă. Fata babei atunci şi-a luat inima-n dinți şi a zis:

– Las', mamă, că nu-i prădată lumea de bogății; mă duc să-ți aduc eu şi mai multe.

Şi cum zice, porneşte cu ciudă, trăsnind şi plesnind. Merge şi ea cât merge, tot pe acest drum, pe unde fusese

fata moşneagului; se întâlneşte şi ea cu cățeluşa cea slabă şi bolnavă; dă şi ea de părul cel ticsit de omide, de fântâna cea mâlită şi seacă, şi părăsită, de cuptorul cel nelipit şi aproape să se risipească; dar când o roagă şi cățeluşa, şi părul, şi fântâna, şi cuptorul ca să îngrijească de dânsele, ea le răspundea cu ciudă şi bătaie de joc:

– Da' cum nu!? Că nu mi-oi feşteli eu mânuțele tătucuței şi a mămucuței! Multe slugi ați avut ca mine?

Atunci, cu toatele, ştiind că mai uşor ar putea căpăta cineva lapte de la o vacă stearpă decât să te îndatorească o fată alintată şi leneşă, au lăsat-o să-şi urmeze drumul în pace şi n-au mai cerut de la dânsa nici un ajutor. Şi mergând ea tot înainte, a ajuns apoi şi ea la Sfânta Duminică; dar şi aici s-a purtat tot hursuz, cu obrăznicie şi prosteşte. În loc să facă bucatele bune şi potrivite şi să lăie copiii Sfintei Duminici cum i-a lăut fata moşneagului de bine, ea i-a opărit pe toți, de țipau şi fugeau nebuni de usturime şi de durere. Apoi bucatele le-a făcut afumate, arse şi sleite, de nu mai era chip să le poată lua cineva în gură... şi când a venit Sfânta Duminică de la biserică, şi-a pus mâinile-n cap de ceea ce-a găsit acasă. Dar Sfânta Duminică, blândă şi îngăduitoare, n-a vrut să-şi puie mintea c-o sturlubatică şi c-o leneşă de fată ca aceasta; ci i-a spus să se suie în pod, să-şi aleagă de-acolo o ladă, care i-a plăcea, şi să se ducă în plata lui Dumnezeu. Fata atunci s-a suit şi şi-a ales lada cea mai nouă şi mai frumoasă; căci îi plăcea să ia cât de mult şi ce-i mai bun şi mai frumos, dar să facă slujbă bună nu-i plăcea. Apoi, cum se dă jos din pod cu lada, nu se mai duce să-şi ia ziua bună şi binecuvântare de la Sfânta Duminică, ci porneşte ca de la o casă pustie şi se tot duce

înainte; şi mergea de-i pârâiau călcâiele, de frică să nu se răzgândească Sfânta Duminică să pornească după dânsa, s-o ajungă şi să-i ieie lada.

Şi când ajunge la cuptor, frumoase plăcinte erau într-însul! Dar când s-apropie să ia dintr-însele şi să-şi prindă pofta, focul o arde şi nu poate lua. La fântână, aşijderea: păhăruțele de argint, nu-i vorbă, erau, şi fântâna plină cu apă până-n gură; dar când a vrut fata să puie mâna pe pahar şi să ia apă, paharele pe loc s-au cufundat, apa din fântână într-o clipă a secat, şi fata de sete s-a uscat! Când prin dreptul părului, nu-i vorbă, că parcă era bătut cu lopata de pere multe ce avea, dar credeți c-a avut fata parte să guste vro una? Nu, căci părul s-a făcut de-o mie de ori mai înalt de cum era, de-i ajunsese crengile în nouri! Şi-atunci... scobeşte-te, fata babei, în dinți! Mergând mai înainte, cu cățeluşa încă s-a întâlnit; salbă de galbeni avea şi acum la gât; dar când a vrut fata să i-o ia, cățeluşa a muşcat-o de i-a rupt degetele şi n-a lăsat-o să puie mâna pe dânsa. Îşi muşca fata acum degețelele mămucuței şi ale tătucuței de ciudă şi de ruşine, dar n-avea ce face. În sfârşit, cu mare ce a ajuns şi ea acasă, la mă-sa, dar şi aici nu le-a ticnit bogăția. Căci, deschizând lada, o mulțime de balauri au ieşit dintr-însa şi pe loc au mâncat pe babă, cu fată cu tot, de parcă n-au mai fost pe lumea asta, şi apoi s-au făcut balaurii nevăzuți cu ladă cu tot.

Iar moşneagul a rămas liniştit din partea babei şi avea nenumărate bogății: el a măritat pe fiică-sa după un om bun şi harnic. Cucoşii cântau acum pe stâlpii porților, în prag şi în toate părțile; iar găinile nu mai cântau cucoşeşte la casa moşneagului, să mai facă a rău; c-apoi atunci nici zile multe nu mai aveau. Numai atâta, că moşneagul a rămas pleşuv şi spetit de mult ce-l netezise baba pe cap şi de cercat în spatele lui cu cociorva, dacă-i copt mălaiul.

Universul operei

Exprimați-vă părerea !

✔Arătați ce sens au următoarele construcții şi expresii din text: „ a fi busuioc de pus la icoane”, „ a-şi sufleca mâinile”, „a nu avea zile multe”, „ a se uita în coarne”.

✔Alcătuiți câteva enunțuri folosind expresiile de mai sus.

✔Explicați următoarele expresii:

„Dintr-o parte venea şi-n alta se ducea”, „găinile nu mai cântau cucoşeşte”, „piatră de moară la casă”.

✔Găsiți în text cuvintele ce o caracterizează pe fata moşneagului. Ce vă sugerează ele?

✔Selectați regionalismele din text şi arătați forma literară a acestor cuvinte.

Acțiunea

1

✔Citiți integral textul şi împărțiți-l în secvențe, scoțând în evidență ideile principale.

✔ Povestea „Fata babei şi fata moşneagului” este o narațiune? Argumentați-vă răspunsul.

✔Povestiți pe scurt întâmplările, urmărind cum se trece de la situația inițială la cea finală.

✔Recitiți pasajele care v-au impresionat cel mai mult şi explicați de ce.

✔Selectați cuvintele prin care autorul sugerează desfăşurarea acțiunii.

✔Amintiți-vă şi alte poveşti citite de voi şi faceți o comparație între ele şi povestea lui Ion Creangă.

✔Prezentați printr-un desen drumul parcurs de cele două fete.

✔Alegeți din text un fragment şi citiți-l pe roluri.

Valorificați-vă cunoştințele!

✔Explicați cum s-au format următoarele cuvinte: *nemulțumitoare, ascultătoare, desdimineață, cucoşeşte, cățeluşa, binecuvântare*.

✔Scrieți forma literară a cuvintelor: *amu, iaca, vro, a griji.*

✔Indicați sinonimele următoarelor cuvinte din text: *tăbuieț, liniştit, bogății, lozie, a la*.

✔Care este sensul cuvântului **a îndruga** în text?

✔Alcătuiți câteva enunțuri cu expresiile: „vai şi-amar de pielea ei”, „a fi gură cască”, „a-şi lua inima în dinți”.

Exprimați-vă părerea!

✔De ce fata moşneagului se hotărăşte să părăsească casa părintească? Credeți că a procedat corect?

✔Selectați pasajele care se referă la comportamentul şi faptele fetei moşneagului.

✔Ce părere aveți despre fata babei?

✔Care dintre personajele poveştii v-au impresionat cel mai mult? De ce?

✔Încercați să efectuați un portret imaginar al babei.

! **Rețineți!**

Oamenii, dar şi animalele, obiectele personificate care apar în operele literare epice şi dramatice, cu ajutorul cărora putem cunoaşte conținutul de idei al acestor opere se numesc **personaje literare**.

2 *Personajele*

Îmbogățiți-vă cunoștințele!

Tema operei literare este pusă în lumină de un conținut de idei determinat de idealul estetic pe care autorul îl serveşte. Acest conținut de idei este întruchipat în personaje şi situații, care sunt elemente de formă.

Profilul personajelor literare din operele epice se desprinde din acțiunile povestite de scriitor, din portretele lor şi mai ales din faptele lor, din şirul de întâmplări la care acestea iau parte.

Personajele literare sunt **principale** şi **secundare**. **Personajul principal** este personajul care participă la întreaga acțiune a operei şi se află în centrul ei. **Personajul secundar** participă parțial la acțiune, având un rol mai puțin important în desfăşurarea ei.

Pe lângă personajele principale şi secundare, în operele literare mai întâlnim şi unele personaje episodice, a căror apariție este legată de o singură întâmplare, de un singur episod.

Observați!

✔ Care sunt trăsăturile de caracter ale fetei moşneagului? Cum v-o imaginați voi?

✔ Ce o caracterizează pe fata babei?

✔ Prin ce se deosebesc aceste două personaje?

Valorificați-vă cunoştințele!

✔ Care sunt personajele din poveste şi cum se prezintă ele?

✔ Scrieți în caiete personajele reale şi cele cu însuşiri supranaturale.

✔ Care este deosebirea dintre povestea lui Ion Creangă şi basmul „Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana”?

✔ Găsiți în text fragmentele care demonstrează că binele învinge răul.

Descoperiți singuri!

✔ Împărțiți textul în pasaje şi scoateți în evidență ideile principale.

✔ Selectați şi scrieți în caiete personajele principale şi cele secundare şi apreciați-le.

✔ Care este atitudinea Sfintei Duminici față de cele două fete?

✔ Care este atitudinea babei față de fata moşneagului?

✔ Încercați să rezumați textul, scoțând în evidență semnificația titlului.

Rețineți!

Descrierea în care se zugrăvesc, într-o anumită ordine, însuşirile fizice şi morale ale unei persoane, se numeşte portret.

Portretul poate fi:

- **fizic**, în care predomină trăsăturile fizice (înfățişarea, portul, gesturile);
- **moral**, în care sunt înfățişate mai ales trăsături sufleteşti (calități, defecte, obiceiuri).

Basmul cult (povestea cultă), ca şi cel popular, este o operă epică, în care se povestesc întâmplări fantastice ale unor eroi înzestrați cu puteri supranaturale, care urmăresc realizarea binelui şi a adevărului.

Sarcini

1. Selectați și scrieți în caiete trăsăturile fizice și cele morale ale celor două fete. Care e deosebirea dintre ele?
2. Analizați alte două personaje din poveste și stabiliți trăsăturile lor fizice și morale.
3. Realizați portretul unei ființe dragi.

3 *Figuri de stil*.

Exemple:

„Doar izvoarele suspină,
Pe când codrul negru tace;
Dorm și florile-n grădină —
Dormi în pace”.
(Mihai Eminescu)

„De fete mari e lunca plină,
Iar vântul, răsfățat copil,
S-apropie tiptil-tiptil
De pe sub fagi, de pe colină…”
(George Coșbuc)

Îmbogățiți-vă cunoștințele!

✓ Fiecare basm are *temă* și *idee*.

✓ Tema unei opere literare este un aspect dintre cele mai generale ale realității, surprinse artistic într-o anumită creație literară.

✓ Ideea unei opere artistice este atitudinea pe care o ia scriitorul față de tema reflectată.

Sarcini!

1. Identificați tema și ideea poveștii „Fata babei și fata moșneagului”.
2. Demonstrați că această operă este o poveste cultă.
3. Selectați și scrieți în caiete personificările din text.
4. Citiți integral textul și alcătuiți planul de idei.
5. Efectuați în scris portretele eroilor îndrăgiți din text.
6. Desenați drumul parcurs de cele două fete.
7. Selectați cuvintele necunoscute și explicați-le cu ajutorul dicționarului.
8. Realizați o compunere pe tema „Bine faci, bine găsești”.

Rețineți!

Figurile de stil sunt procedee prin care se atribuie sensuri noi unor cuvinte pentru a sugera imagini artistice.
Dintre figurile de stil amintim: **epitetul, comparația, metafora, personificarea, hiperbola, metonimia, litota, sinecdoca**.
Personificarea este procedeul artistic prin care se atribuie însușiri omenești (comportări, gânduri, sentimente) unor ființe necuvântătoare, unor lucruri, fenomene ale naturii și chiar unor idei abstracte.

Charles Perrault
(1628-1703)

„Frumusețea...e un dar atât de mare, că poate ține loc de toate celelalte şi, când o ai, nu văd să mai existe ceva care poate să te necăjească”.

Charles Perrault

Charles Perrault s-a născut în anul 1628 la Paris. A fost un scriitor francez, poet şi povestitor, membru al Academiei Franceze. Devine celebru prin poveştile pentru copii: *Barbă albastră, Tom De-gețelul, Poveştile mamei mele gâsca* ş. a.

A fost avocat de meserie. Şi-a început activitatea literară prin 1660 cu nişte versuri simple şi poezii de dragoste şi şi-a petrecut restul vieții promovând studierea literaturii şi a artei.

Încântătoarele poveşti din culegerea *Mama Gâscă* au fost scrise ca să-i distreze pe copiii . Poveştile lui reprezintă versiunea modernă a unor poveşti populare aproape uitate, repovestite de Perrault într-un stil simplu şi firesc. Anume acest lucru a făcut ca poveştile lui Charles Perrault să fie citite şi astăzi cu mult interes şi atenție.

Cenuşăreasa

A fost odată un om bogat, care şi-a luat ca nevastă de-a doua o femeie rea şi îngâmfată, cu două fete ce-i semănau leit.

Bărbatul avea la rândul lui o fiică bună ca pâinea caldă. Mama vitregă nu putea suferi harurile acestei tinere copile, ce le făceau pe fetele ei şi mai nesuferite. Fata era pusă sa robotească cât e ziulica de mare. Spăla vase, freca podelele din camerele doamnei şi domnişoarelor, dormea într-un pod pe un braț de paie, în timp ce surorile ei se lăfăiau în camere dichisite, cu paturi moi şi oglinzi în care se vedeau din cap până-n picioare. Sărmana fată era tare chinuită şi nu îndrăznea să se plângă tatălui său, care ştia de frică nevestei.

Când îşi termina treaba, se cuibărea în cenuşă, într-un colț al vetrei, şi din această pricină o porecliseră „Cenuşăreasa”.

Cu toate hainele sale ponosite, Cenuşăreasa era însutit mai frumoasă decât surorile sale, în ciuda veşmintelor lor bogate.

Într-o bună zi, fiul regelui puse la cale o mare petrecere la care fură poftite toate fetele frumoase din împărăție, vestite prin frumusețea lor. Cenuşăreasa călca pentru surorile ei, iar ele nu vorbeau decât de toaletele lor.

— Voi îmbrăca rochia de catifea roşie, spuse sora cea mare.

— Iar eu, fusta cea albă, mantia țesută cu flori de aur şi colanul de diamante, adaugă mezina.

Surorile cerură părerea Cenuşăresei, care le sfătui cum ştia mai bine, ba chiar se oferi să le aranjeze pieptănăturile. Astfel surorile încuviințară ca Cenuşăreasa să le pieptene.

Ele o întrebară:

— Cenuşăreaso, ți-ar plăcea şi ție să mergi la bal?

— Vai, domnişoarelor, vă bateți joc de mine? Acolo nu-i loc pentru una ca mine!

— Ai dreptate, lumea s-ar prăpădi de râs, văzând-o pe Cenuşăreasă la bal.

Fata, care era bună la suflet, le ajuta la pieptănat pe cele doua surori, care nu mâncaseră timp de doua zile, răbdând de foame în fața oglinzii. În sfârşit, sosi şi seara petrecerii. Surorile plecară şi Cenuşăreasa le urmări cu privirea.

Când le pierdu din ochi, se porni să verse lacrimi amare. Naşa fetei, văzând-o înlăcrimată, o întrebă:

— De ce plângi? Ce-i cu tine?

— Aş dori atât de mult... aş dori atât de mult...

Cuvintele nu se mai auzeau printre suspine. Atunci, naşa ei – zâna, o întrebă:

— Nu-i aşa că ai vrea să te duci la bal?

— Vai, da, spuse Cenuşăreasa şi suspină din nou.

— Ei bine, dacă vei fi ascultătoare, te voi ajuta să te duci. Apoi spuse: Mergi în grădină, alege un dovleac şi adă-mi-l.

Cenuşăreasa plecă să-l caute.

După un timp, aduse un dovleac de toată frumusețea. Zâna îl scobi, lăsându-i numai coaja. Apoi îl atinse cu nuiaua fermecată şi îl prefăcu într-o caleaşcă aurită.

Se duse apoi la cursa de şoareci, unde găsi şase şoareci şi, cu o atingere de nuia, îi prefăcu, unul după altul, în şase armăsari suri. Era un echipaj de toată frumusețea.

— Să văd dacă nu e vreun şobolan în capcană, spuse Cenuşăreasa,

care căuta acum un vizitiu.

— Ai dreptate, răspunse naşa fetei, du-te şi vezi.

Fata aduse cursa cu trei şobolani şi unul fu pe dată prefăcut într-un vizitiu cu mustața făloasă.

— Du-te în grădină şi adă-mi şase şopârle din cele pitite după stropitoare, mai spuse zâna fetei.

Cenuşăreasa aduse cele şase şopârle cerute, pe care naşa le transformă în şase lachei chipeşi, care se urcară în spatele caleştii.

Zâna o întrebă pe Cenuşăreasă:

— Ei bine! Eşti gata să mergi la bal! Eşti mulțumită?

— Da, dar cum o să mă duc cu straiele astea vechi şi urâte?

Zâna le atinse cu nuiaua fermecată, şi pe îndată hainele ei se preschimbară în veşminte din aur şi argint. Îi dărui o pereche de conduri din sticlă, cum nu se mai văzuseră.

Astfel gătită, Cenuşăreasa se urcă în caleaşcă, iar naşa o preveni să nu zăbovească după miezul nopții.

Cenuşăreasa promise naşei că va părăsi balul înainte de miezul nopții şi plecă fericită.

Prințul ştiind de sosirea unei prințese, alergă în întâmpinarea ei, oferindu-i brațul, la scara caleştii, şi o conduse în marea sală de bal, unde se aflau oaspeții. Dansatorii încremeniră şi viorile amuțiră.

„E neasemuit de frumoasă”, se auzea de pretutindeni.

Regele însuşi şopti reginei:

— Niciodată n-am văzut o făptură atât de frumoasă şi de blândă.

Doamnele îi cercetau veş-mintele şi pieptănătura, iar fiul regelui îi oferi cinstea de a o invita la dans, în admirația tuturor pentru grația cu care se mişca. În timpul ospățului, prințul, stând cu ochii la ea, nu mânca mai nimic. Fata se apropie de surorile ei, spunându-le cuvinte de laudă, dar ele nu o recunoscură.

În timp ce o admirau, Cenuşăreasa auzi orologiul bătând un sfert de oră înainte de miezul nopții; ea făcu o plecăciune adâncă şi dispăru.

Acasă o întâlni pe naşa ei, căreia îi mulțumi zicând:

— Tare aş vrea să merg şi mâine la petrecere.

În aceeaşi clipă bătură la uşă cele două surori şi Cenuşăreasa se duse să le deschidă.

— Ce mult ați zăbovit! le spuse ea.

— Am văzut la bal pe cea mai frumoasă prințesă din lume. Nimeni n-o cunoaşte, îi spuse una dintre surori.

A doua zi, cele două se duseră din nou la petrecere şi Cenuşăreasa de asemenea, mai frumoasă decât întâia dată.

Prințul nu se mişcă de lângă ea, şi cum fata se distra de minune, uită de poveţele naşei sale.

Când auzi prima bătaie a orologiului, de la miezul nopții, se ridică şi fugi sprintenă ca o căprioară.

Prințul o urmă, dar nu o prinse. În grabă, se întâmplă să-i cadă un condur din sticlă, pe care prințul îl culese. Ajunse acasă fără caleaşcă, fără lachei, cu hainele ponosite şi numai cu un condur în picior.

Când surorile se întoarseră de la bal, Cenuşăreasa le iscodi:

— Aţi văzut-o pe prințesa cea frumoasă?

Acestea îi răspunseră:

— Prințesa a dispărut cum a bătut miezul nopții şi a lăsat să-i cadă un condur din sticlă, pe care prințul l-a culeş şi l-a privit tot restul petrecerii. E tare îndrăgostit de prințesa cea frumoasă, mai spuseră surorile.

Câteva zile mai târziu, fiul regelui dădu de ştire că va lua de soție pe aceea căreia i se va potrivi pantofiorul pe care îl găsise.

Îl încercară mai întâi prințesele, apoi ducesele şi întreaga curte, dar în zadar. A fost adus apoi celor două surori, care s-au străduit în fel şi chip să le intre piciorul în condur, dar n-au reuşit.

Cenuşăreasa, care le privea, recunoscu condurul şi întrebă:

— Pot şi eu să-l încerc?

Surorile se puseră pe râs, bătându-şi joc de ea.

Cavalerul care adusese condurul o privi pe Cenuşăreasă cu luare-aminte şi o găsi tare frumoasă.

— Am porunca să încerce toate fetele condurul, spuse el şi se apropie cu pantofiorul de piciorul Cenuşăresei, pe care se potrivi fără nici o greutate.

Şi mare fu uimirea celor două surori, când Cenuşăreasa scoase dintr-un buzunar un al doilea condur pe care-l puse în picior. În aceeaşi clipă sosi şi naşa fetei. Ea atinse cu nuiaua fermecată zdrenţele Cenuşăresei,

prefăcându-le într-o mândreţe de straie.

De îndată, cele două surori o recunoscură şi se aruncară la picioarele ei, cerându-i iertare pentru toate relele pricinuite. Cenuşăreasa le ajută să se ridice, spunându-le:

— Vă iert din toată inima şi vă rog să mă iubiţi veşnic.

Cenuşăreasa fu condusă la prinţ, care a fost şi mai impresionat de frumuseţea ei. Puţin timp după aceea, el o luă de soţie. Iar ea le primi pe cele două surori ale sale la palat şi le găsi drept soţi doi curteni de neam.

Universul operei

Descoperiți singuri!

✓Ce vârstă considerați că avea Cenuşăreasa?

✓Care era visul fetei?

✓Cum vă imaginați chipul Cenuşăresei? Descrieți-l într-o mică compunere.

✓De ce Cenuşăresei i s-a îndeplinit visul să se căsătorească cu un prinț, iar surorilor vitrege nu?

✓Cu ajutorul căror cuvinte şi expresii autorul o descrie pe Cenuşăreasă? Găsiți-le în text.

✓Ce obiecte magice sunt folosite în basm? Cine le foloseşte? Care e rolul şi semnificația lor?

✓În care basme citite de voi întâlniți obiecte magice? Argumentați-vă răspunsul.

✓Care este finalul specific basmului? Motivați-vă răspunsul.

✓Ce impresii aveți despre finalul acestui basm?

Sarcini

1. Citiți integral textul şi alcătuiți planul simplu de idei.
2. Care sunt modurile de expunere prezente în text?
3. Identificați personajele basmului. Clasificați-le în principale şi secundare.
4. Numiți trăsăturile fizice şi morale ale Cenuşăresei.
5. Realizați un portret-desen al Cenuşăresei.
6. Precizați caracteristicile basmului, bazându-vă pe citate din text.
7. Numiți figura de stil din expresia „sprintenă ca o căprioară”.
8. Explicați semnificația espresiilor: „bună ca pâinea caldă”, „porni să verse lacrimi amare”.

Verificați-vă cunoştințele!

✓Cine era Cenuşăreasa? De ce a fost numită aşa? Găsiți în text fragmentul ce motivează răspunsul.

✓La ce eveniment ar fi vrut să participe ea ?

✓Care era atitudinea mamei vitrege față de Cenuşăreasă?

✓Cine a ajutat-o pe Cenuşăreasă să plece la bal?

✓Care au fost condițiile puse în fața Cenuşăresei când va pleca la palat? Argumentați-vă răspunsul, bazându-vă pe citate din text.

✓De ce fata trebuia să se întoarcă înainte de a douăsprezecea bătaie a ceasului?

✓Ce a pierdut prințesa necunoscută la palat?

✓Cu cine a hotărât să se căsătorească prințul? Cum considerați, de ce?

✓Ce poveşti mai cunoaşteți în care se vorbeşte despre o fată harnică asemenea Cenuşăresei? Povestiți-o.

✓Cunoaşteți povestea lui Ion Creangă „Fata babei şi fata moşneagului”. Cum considerați, ce are comun povestea „Cenuşăreasa” cu această poveste?

✓Cum s-a schimbat atitudinea celor două surori şi a mamei vitrege față de Cenuşăreasă, când au aflat că ea era prințesa cea frumoasă?

Aleksandr Sergheievici Puşkin

(1799-1837)

„*Puşkin este un fenomen extraordinar şi, poate, o manifestare unică a sufletului rus*”.

Nicolai Gogol

Aleksandr Sergheievici Puşkin, poet, dramaturg şi prozator rus, s-a născut la Moscova la 26 mai 1799. Este unul dintre cei mai remarcabili scriitori ruşi care a cunoscut o înaltă apreciere atât în cultura națională, cât şi în cea universală. Printre cele mai remarcabile opere ale marelui Puşkin un loc deosebit îl ocupă şi literatura pentru copii, în care autorul descrie cu multă măiestrie tradiții şi obiceiuri ale poporului rus, dar şi multe valori universale. Printre acestea pot fi numite: *Ruslan şi Ludmila, Povestea cocoşelului de aur, Domnița moartă şi cei şapte voinici, Povestea pescarului şi a peştişorului de aur, Povestea popii şi a slugii sale Tândală* etc.

Operele care îl reprezintă pe Aleksandr Puşkin ca pe cel mai mare scriitor rus sunt romanul în versuri *Evghenii Oneghin* şi drama istorică *Boris Godunov*.

Puşkin este considerat fondatorul literaturii ruse moderne.

Povestea pescarului şi a peştişorului de aur

Au trăit cândva un moşneag şi-o babă
Aproape de marea albastră;
Ei au trăit acolo-ntr-o cocioabă
Taman vreo treizeci şi trei de ani în şir.
Bătrânul cu năvodul pescuia
Iar baba tot torcea, torcea.

Odată, aruncând năvodu-n mare,
El scoase numai prund şi glod.
Şi-l aruncă în mare înc-o dată –

Şi numai ierburi scoase din năvod.
Dar, aruncând năvodu-a treia oară,
L-a scos din fund c-un singur peştişor;
Un peştişor ciudat, cu solzi de aur,
Care vorbea asemeni unui om...
Şi peştişorul astfel s-a rugat:
– Dă-mi drumu-n mare, bunule pescar,

Şi-ți voi plăti, să ştii, împărăteşte,
Îndeplinind orice dorință a ta.
Bătrânul s-a uimit şi speriat:
De treizeci trei de ani el pescuieşte,
Dar n-a văzut un peşte ce vorbeşte;
Şi i-a dat drumul peştelui îndată,
Spunându-i drăgăstos şi cu blândețe:
– Nu-mi trebuie răsplată de la tine,

Afundă-te în marea ta albastră
Şi zbenguieşte cât doreşti în ea.
Când s-a întors bătrânul în cocioabă,
I-a povestit bătrânei lui minunea:
– Eu azi am prins un peştişor ciudat,
Un peştişor cum nu prinzi totdeauna,
Un peştişor de aur, ce grăia
Întocmai ca şi noi, şi se ruga
Să-i dau drumu-n marea lui albastră.
Răsplată scumpă a dorit să-mi dea,
Dar eu n-am îndrăznit să-i cer răsplată
Şi-aşa-l lăsai în marea lui albastră.

Şi baba a-nceput a-l ocărî:
– Gogoman şi prostănac bătrân,
N-ai putut să-i ceri şi tu ceva?
N-ai putut să-i ceri, mări, o covată?!
A noastră, ştii doar bine, că-i stricată.

S-a dus atunci pescarul iar acolo
Şi a văzut că-i marea tulburată,
Dar a-nceput să cheme peştişorul
Şi peştişorul a venit îndată:
– Ce-ți trebuie, bătrânule, hai spune?

Pescarul i-a răspuns cu plecăciune:
– Ai milă, preamărite peştişor!
Ştii, baba mea îmi face zile fripte,
De nu-mi găsesc la bătrâneţe tihnă:
Îi trebuie, tot spune, o covată,
C-a noastră e de-acu demult stricată.
Şi peştişorul i-a răspuns îndată:
– N-ai grijă, mergi cu Dumnezeu acasă,
Voi veţi avea, să ştii, covată nouă.
S-a întors moşneagul la bătrâna lui
Şi-ntr-adevăr avea covată nouă.

Dar baba a-nceput a-l ocărî:
– Gogoman şi prostănac bătrân,
Ai cerut, ca prostul, o covată!
Crezi că ne aduce mult folos?
Întoarce-te, smintitule, la mare
Şi cere peştişorului de aur
Să-ţi dăruiască lângă mal o casă.

S-a dus atunci pescarul iar acolo
Şi a văzut că-i marea tulburată,
Dar a-nceput să cheme peştişorul
Şi peştişorul a venit îndată:
– Ce-ţi trebuie, bătrânule, hai spune?
Pescarul i-a răspuns cu plecăciune:
– Ai milă, preamărite peştişor!
Ştii, baba mea îmi face zile fripte,
De nu-mi găsesc la bătrâneţe tihnă.
Vrea o casă baba mea hapsână...
Şi peştişorul i-a răspuns îndată:
– N-ai grijă, mergi cu Dumnezeu acasă,
Aşa va fi: voi veţi avea o casă.

S-a-ntors bătrânul la cocioaba sa,
Dar nici o urmă n-a rămas din ea:
În faţă-i stă o casă luminoasă,
Cu un hogeag de cărămidă albă
Şi-o poartă din nuiele de stejar.
Stă baba rezemată de fereastră

Şi-l ocărăşte pe bătrân din nou:
– Ascultă, gogoman fără pereche!
Ai cerut ca prostul o căsuță...
Întoarce-te, smintitule, spre mare
Şi spune-i peştişorului de aur
Că nu mai vreau, auzi, să fiu țărancă,
Ci vreau să fiu la casa mea curteancă.
S-a dus atunci pescarul iar acolo

Şi a văzut că-i marea tulburată,
Dar a-nceput să cheme peştişorul
Şi peştişorul a venit îndată:
– Ce-ți trebuie, bătrânule, hai spune?
Pescarul i-a răspuns cu plecăciune:
– Ai milă, preamărite peştişor!
Ştii, baba mea îmi face zile fripte,
De nu-mi găsesc la bătrâneţe tihnă:
Ea nu mai vrea să fie-acu țărancă,
Ci vrea să fie nobilă curteancă...
Şi peştişorul i-a răspuns îndată:
– N-ai grijă... mergi cu Dumnezeu acasă.
S-a-ntors moşneagul la bătrâna lui.
Şi zăreşte un castel bogat!
Iar baba mândră sta-n pridvor
Într-o scurteică de-aur lucitor,
Pe cap cu o scufie orbitoare,

La gât îi strălucesc mărgăritare,
Pe degete – inele, nestemate
Şi ciubotele roşii pe picioare.
În jurul ei stau slugile în rând,
Iar ea le bate fără nici o vină.
Atunci moşneagu-i spune babei sale:
– Bună ziua, preacinstită faţă!
Gândesc că eşti, cucoană, mulţumită?
Dar ea l-a ocărât ca-ntotdeauna
Şi l-a trimis să-şi facă slujba-n grajd...

A trecut o săptămână. Încă una.
Şi iarăşi l-a trimis la peştişor:
– Îndreaptă-te, moşneagule, spre mare
Şi spune-i peştişorului de aur
Că nu mai vreau de-acu să fiu crăiasă,
Ci vreau, auzi, să fiu împărătească!
Bătrânul s-a-ngrozit şi s-a rugat:
– Ce-i cu tine, babă, ai căpiat?
Cu limba ta şi vorba ta spurcată
Va fi de râs împărăţia toată!
Bătrâna s-a-ncruntat şi, mânioasă,
L-a pălmuit atuncea pe obraz:
– Cum îndrăzneşti să nu i te supui
Unei curtence – cum o alta nu-i?
Să ştii, de nu te duci de bună voie,
Ai să te duci atuncea de nevoie!

S-a dus atunci pescarul iar acolo
Şi a văzut că-i marea tulburată,
Dar a-nceput să cheme peştişorul
Şi peştişorul a venit îndată:
– Ce-ţi trebuie, bătrânule, hai spune?
Pescarul i-a răspuns cu plecăciune:
– Ai milă, preamărite peştişor!
Ştii, baba iar mă necăjeşte:
De-acum nu vrea curteancă să mai fie,
Ci vrea să fie, cică, împărătească.
Şi peştişorul i-a răspuns îndată:
– N-ai grijă... mergi cu Dumnezeu acasă;

Ei bine, las'c-a fi împărătească...
S-a-ntors moşneagu-acasă pe-nserat,
Da-n fața lui se-nalță un palat,
Iar în palat – bătrâna lui, la masă,
Era într-adevăr împărătească...
Curtenii toarnă vin întru-n pocal,
Pe masă stau colaci împărăteşti,
Iar paznicii stau drepți în fața ei
Cu sulițe şi cu topoare-n mâini.
Bătrânul la-nceput s-a speriat
Şi-n fața ei, smerit, a-ngenuncheat:
– Bună ziua, falnică stăpână!
Acu ți-e oare inima-mpăcată?
Bătrâna nici măcar nu l-a privit:
– Nu vreau să-l văd în față! a răcnit.
Curtenii au sărit îndată toți
Şi pe bătrân l-au îmbrâncit spre porți,
Iar străjile, care păzeau la uşi,
S-au năpustit cu lăncile la el...
Mulțimea se tot prăpădea de râs:
– Aşa ți se cuvine, prost bătrân,
Aceasta îți va fi de-nvățătură!
Nu te băga unde nu-ți fierbe oala!

A trecut o săptămână... Poate două...
Şi baba tot mai mult a căpiat:
Trimise slugi să-l cheme pe bătrân.
Şi iată stă bătrânu-n fața ei:
– Întoarce-te, bătrânule, la mare
Şi spune-i peştişorului de aur
Că nu mai vreau să fiu împărătească.
Ci vreau să fiu a mărilor crăiasă,
Să stăpânesc întinsele oceane,
Iar peştişorul însăşi să poftească
Să stea în slujba mea, să mă păzească!

Şi bătrânul, blând şi bun la fire,
N-a cutezat să-i stea cu-mpotrivire...
S-a dus atunci moşneagul iar acolo
Şi a văzut că marea-i furioasă:

Furtuna vâjâia fără-ncetare,
Sălbatică, nebună, mânioasă.

Şi-a început să cheme peştişorul,
Iar peştişorul a venit de-ndată:
– Ce-ți trebuie, bătrânule, hai spune?
Pescarul i-a răspuns cu plecăciune:
– Ai milă, preamărite peştişor!
Ce să fac cu blestemata babă?
Ea nu mai vrea să fie-mpărătească,
Ci vrea să fie-a mărilor crăiasă,
Stăpână peste-ntinsele oceane,
Unde chiar tu-n adâncuri să-i slujeşti,
Să fii în slujba ei, s-o străjuieşti.

Dar peştişorul n-a răspuns nimic.
A plescăit cu coada-n apă
Şi-a dispărut în marea lui adâncă.
Zădarnic aşteptase el răspunsul...
Şi după-o foarte lungă aşteptare
Moşneagul se întoarse la bătrână.
Privi: în fața lui stătea cocioaba,
Bătrâna sta în prag îngândurată
Şi-n fața ei – covata sfărâmată...
(Traducere de *Liviu Deleanu*)

Universul operei

Exprimați-vă părerea!

✓Găsiți elementele comune între basmul popular şi basmul cult, bazându-vă pe operele studiate.

✓Ce au comun şi prin ce se deosebesc basmul în proză şi cel în versuri?

✓Explicați versurile:

• „Bătrâna sta în prag îngândurată
Şi-n fața ei – covata sfărâmată...”

• „Şi baba tot mai mult a căpiat...”

✓Identificați tema şi ideea basmului.

✓Unde are loc acțiunea? Găsiți în text fragmentul prin care veți argumenta răspunsul.

✓Numiți personajele basmului.

✓Dezvoltați ideile versurilor din ultima strofă:

• „Dar peştişorul n-a răspuns nimic.
A plescăit cu coada-n apă
Şi-a dispărut în marea lui adâncă...”

Valorificarea textului

Descoperiți singuri!

✓Găsiți la începutul poveştii descrierea locului acțiunii. Citiți în voce acest fragment.

✓Ce cuvinte sau expresii ați mai putea folosi pentru a-l descrie mai amănunțit?

✓Citiți versurile care o caracterizează pe bătrână.

✓Căutați cuvintele care exprimă însuşiri.

✓În ce opere, cunoscute de voi, mai apar personaje cu aceleaşi trăsături de caracter precum cele ale bătrânei?

✓De ce peştişorul refuză să îndeplinească ultima poruncă a babei?

✓Formulați oral ideile principale din ultimul fragment.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Alcătuiți trei enunțuri în care să caracterizați personajele basmului, folosind cât mai multe adjective.

✓Alcătuiți familia lexicală a cuvântului *mare*.

✓Selectați din text regionalismele şi arhaismele.

✓Găsiți antonime pentru cuvintele *furioasă, bătrână, lungă*.

✓Selectați din text expresiile frazeologice. Explicați sensul lor.

✓Identificați în text imaginile vizuale. Prin ce cuvinte sunt redate ele? Transcrieți-le în caiete.

✓Stabiliți pentru fiecare imagine un titlu. Argumentați cu fragmente din text.

Demonstrați-vă creativitatea!

✓Încercați să alcătuiți o mică poezie despre mare, despre viețuitoarele ei, folosind figurile de stil deja cunoscute de voi.

✓Memorizați o strofă (la opțiunea voastră).

✓În ce pericol se află astăzi natura vie?

!

Rețineți!

Dialogul este modul de expunere prin care se reproduce, în vorbire directă, conversația dintre două personaje.

Dialogul este mijlocul prin care autorul face personajele să vorbească, dezvăluindu-şi, astfel, gândurile, acțiunile şi atitudinile față de unele persoane, lucruri, acțiuni.

Observați!

- Ce-i răspundea peştişorul bătrânului la rugămințile lui?
- Din ce cauză peştişorul n-a îndeplinit ultima dorință?
- Cum considerați atitudinea bătrânului față de peştişor? Argumentați-vă răspunsul.
- Care este comportamentul bătrânei față de pescar?
- Cum ați fi procedat voi?
- Ce vers se repetă în fiecare strofă? De ce credeți că autorul a procedat aşa?
- Ce povețe v-a oferit lectura acestei poveşti?

Sarcini

1. Numiți operele cunoscute de voi scrise de A. S. Puşkin.
2. Alcătuiți planul simplu al basmului „Povestea pescarului şi a peştişorului de aur”.
3. Dacă ați fi voi autorul basmului, cum ați schimba acțiunea?
4. Cum ați fi procedat cu bătrâna? Argumentați-vă răspunsul.
5. Observați în textul citit cum îşi schimbă înfățişarea marea. Din ce cauză? Motivați-vă răspunsul.

Notă:

Există opere literare în care dialogul este mod de expunere predominant.

Caracteristicile dialogului:

- personajele se prezintă singure prin ceea ce spun şi modul lor de a vorbi;
- dialogul face povestirea mai vie şi mai sugestivă;
- dialogul marchează diverse valori expresive: sentimente, atitudini, întreruperi, ezitări ale personajelor;
- dialogul este şi o sursă a comicului, prin contrastul dintre ceea ce declară şi ceea ce gândeşte personajul în realitate.

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

Basmul este o specie a epicii populare si culte, de obicei în proză, în care personajele sunt înzestrate cu puteri supranaturale, desfăşoară întâmplări fantastice, în care forțele răului sunt învinse de acele ale binelui pentru a relata biruința adevărului şi a dreptății.

Basmul oglindeşte viața poporului, năzuințele sale spre o lume mai bună.

Basmul cult (numit şi poveste), este una dintre cele mai vechi specii ale literaturii orale şi se deosebeşte de basmul (povestea) populară prin faptul, că este creat de un scriitor.

Basmul cult poate fi atât în proză cât şi în versuri.

Folosiți-vă cunoştințele!

- Care sunt personajele principale ale acestui basm? Dar cele secundare?
- De ce autorul face referințe la lumea animalelor?
- De ce autorul şi-a intitulat opera „Povestea pescarului şi a peştişorului de aur”?
- Cum ați intitula-o voi?

Exemplu:

— Da dincotro şi unde
Alergi tu aşa iute?
Bursucul întâlnind pe vulpe-au întrebat.
— Oh, dragă cumătre, am dat peste păcat...

Sarcini

1 ***Găsiți în text fragmentul unde este redată convorbirea dintre două personaje.***

- Care sunt aceste personaje?
- Cu cine mai conversează moşneagul?
- Cum se numeşte convorbirea dintre două persoane?
- Imaginați-vă un dialog cu bătrâna. Scrieți-l în caiete.
- Ce sfaturi i-ați da bătrânei?
- Memorizați un dialog din acest basm.
- Reproduceți dialogurile din basm, citindu-le pe roluri.
- Scoateți în evidență cuvintele care se repetă în basm.
- Ce semnificație au ele?

2 ***Citiți cu atenție textul.***

- Încercați să-l citiți pe roluri.
- Intitulați fiecare strofă. Argumentați de ce le-ați intitulat anume aşa?
- Găsiți în basm figurile de stil pe care le cunoaşteți deja.
- Găsiți în text antiteza. Care sunt cuvintele care o reprezintă?
- Găsiți antiteza în exemplele date:

„*ea bogată, eu sărac, ea curtenită, eu izgonit şi disprețuit, ea slabă, mică şi palidă, eu voinic, mare şi rumen...*”

(Barbu Ştefănescu Delavrancea)

„*Vreme trece, vreme vine*
Toate-s vechi şi nouă toate;
Ce e rău şi ce e bine
Tu te-ntreabă şi socoate...”

(Mihai Eminescu)

„*Ea un înger, ce se roagă –*
El un demon ce visează ...”

(Mihai Eminescu)

Rețineți!

Antiteza este opoziția dintre două personaje, situații, idei sau fapte.
Antiteza are la bază doi termeni aflați în relație de antonimie, adică cu sens opus.
În operele literare antiteza se poate stabili între două situații, idei, sentimente sau portrete care se contrazic prin caracteristicile lor, unele fiind pozitive, altele — negative.
Exemplu: bun – rău, frumos – urât, cinstit – necinstit, curajos – laş, bogat – sărac, fericire – nefericire, bucurie – întristare etc.

Despre Păcală

Păcală, erou al snoavelor populare româneşti, este cunoscut pentru umorul şi isteţimea lui, ascunse sub o mască de naivitate şi simplitate. Tratează autorităţile săteşti (popa, boierul, judecătorul) cu îndrăzneală şi ironie usturătoare.

În folclor, poznele lui Păcală sunt reunite într-un ciclu de snoave, care stă la baza prelucrărilor ulterioare ale lui Petre Dulfu (Isprăvile lui Păcală). Despre acest personaj au scris şi alţi scriitori: Ion Creangă (Păcală), Ioan Slavici (Păcală în satul lui) etc. Fragmentul de mai jos este extras din snoava „Păcală", de Ion Creangă.

Tot d-ale lui Păcală

Acu auzise Păcală ăsta că într-un lac de la marginea satului în care locuia el, se găsesc trei zmei. Şi ce se gândeşte: „Să mă duc să iau eu lacul".

A făcut un braţ de ţăruşi, s-a dus acolo şi a început să bată ţăruşi împrejurul lacului. Da cum muncea, iese un zmeu din fund.

– Ce faci, măi omule, aici?

– Am venit să iau lacul ăsta, că-mi trebuie la raţe acasă.

– Ia cară-te d-aci, creştine, că noi aici l-am pomenit de când lumea. Lasă-ni-l.

Dar el lucrează înainte.

Zmeul mai stăruie ce mai stăruie, şi dacă vede că zadarnică îi toată truda, se repede în fundul apei şi spune tovarăşilor săi.

Ăia se domăiesc ce se domăiesc, apoi trimit la Păcală pe un alt zmeu.

– De ce ne iei, măi omule, lacul ?

– Îmi trebuie la raţe.

– Lasă-ni-l, că-ţi dăm un butoi cu bani.

– Aşa? Vi-l las; da să-mi duceţi şi butoiul acasă.

Apoi s-a dus zmeul în lac, a tăinit cu tartorul lor şi, după ce au ieşit

câte trei din apă, au umflat butoiul în cârcă şi s-au pornit spre casa lui Păcală.

Au mers ce-au mers şi când s-au apropiat de casă, l-au întrebat zmeii:

– Care e casa ta, omule?

– N-o vedeți? Aceea care e învelită cu piei de zmeu.

Şi le-o arătă. Nu era învelită cu piei de zmeu, da când le-a spus aşa, le-a mai băgat o rață-n traistă. Pe când le arăta casa, Păcală se repezi, înaintea zmeilor, la culcuşul lui şi zise copiilor:

– Ascuțiți, mă taică, cuțitele şi bricegele şi ziceți: „Am mâncat mereu tot carne de zmeu!" ca să trântească zmeii butoiul jos şi să-l spargă.

Aşa au făcut copiii lui Păcală şi zmeii, când s-au apropiat şi au auzit vorbele astea, repede-repede au intrat în casă, au trântit butoiul şi au rupt-o la sănătoasa.

Şi i-au rămas lui Păcală banii, pe care i-a urcat în pod. Acu zmeii, cum s-au văzut iar în lac, şi-au luat seama:

– Mă! Da' proşti mai fuserăm! Cum era să ia lacul?

Vorba e că:

Bat-o pustia de minte,

Că n-a fost mai dinainte !

Da tot nu se lasă ei p'aşa; şi, într-o zi, cum sta Păcală la taifas cu copiii... hop înainte-i un zmeu.

– Dă-ne butoiul cu banii, că ne-ai păcălit!

– Mă, da adânc mai eşti! Cum ai socoti tu să-ți dau eu bani îndărăt? Pune-ți, băiete, pofta-n cui!

Zmeul, n-ascultă şi se repezi să ia butoiul din pod. Da începură copiii să ascuță bricegele şi să strige iar:

– Am mâncat mereu tot carne de zmeu... am mâncat mereu tot carne de zmeu!...

Şi atunci se sperie nămetenia şi se repede în lac.

Da mai trece puțină vreme şi zmeul iar se înfățişează lui Păcală:

– Măi băiete, hai să ne luăm la bătaie şi care o învinge, acela să ia banii.

– Hai!

Şi au început. Zmeul sta în sala casei şi tot da cu o pleaşcă lungă; iar Păcală da de foc, din casă, cu facălețul. Zmeul, când da, lovea de sus şi nu nimerea; iar Păcală cu facălețul, da repede şi de zor, de a bătut măr pe nămetenie şi i-a făcut trupul numai vânătăi.

– Aoleu, m-a mâncat fript! răcneşte zmeul şi se repede în lac.

Mai trecu puțină vreme şi iar se pomeneşte Păcală cu un alt zmeu:

– Să ne întrecem din fugă, măi omule, şi care-o fi mal harnic, al ăluia să rămâie banii.

– Bine. Da cu mine ți-ai găsit, zmeule, să te iei la întrecere?

– Da cu cine?

– Ascultă ici: am un frate mai mic, colea în tufiş. Dacă l-îi întrece pe el, să te iei şi cu mine.

– Bine.

Când aude aşa, iepurele – că el era fratele mai mic al lui Păcală – o ia la fugă, nene, fugă nebună spre culmița dealului; iar zmeul după el, de-i sfârâiau picioarele.

– Aşa, zmeule? zise Păcală, râzând să se prăpădească când văzu că a dat inima din zmeu, fugind fără să poată prinde pe vătuiu căruia i se pierduse urma, nu te poți ținea tu cu unul mic, dar cu mine?

– M-a dehulat, nu alta, măi omule, zice ăla, gata să-i iasă sufletul şi dând fuga în fundul lacului de unde venise.

Acolo mai stă ce mai stă şi iar se înfățişează lui Păcală.

– Acum să ne luăm la luptă, măi omule. De te-oi copleşi, îți iau banii.

– Cu mine vrei să te lupți?

– Da cu cine?

– Poate ți s-a urât cu zile. Uite, eu am colo în desiş un unchi, să te iei cu el că e bătrân, şi dacă l-îi birui, să te iei şi cu mine.

Şi se duce de zgândără pe urs, şi când încleştează moş Martin pe zmeu, gata-gata să nu-i mai trebuiască nici popă. Abia a scăpat, cu chiu cu vai, şi atunci... hudubâşt... în lac. Mai stă ce mai stă, şi iese afară tartorul lor:

– Măi băiete! Să dăm d-azvârlita în sus cu aste două tinichele de aur şi... care o zvârli mai sus, ăla să ia butoiul cu banii.

– Bine, dar mai întâi ia-ți ziua bună de la tinichele.

– De ce, măi omule?

– Nu vezi norii ăia de pe cer? Acolo sunt frații mei care cer tinichele să învelească luna. Şi mare nevoie au!

– Aşa? Păi, lasă dar!

Şi a dat fuga în apă tartorul. Apoi a venit cu tovarăşii îndărăt şi s-au năpustit spre casa lui Păcală, ca să ia cu hapca butoiul cu banii.

Dar au putut?... Că s-au suit în podul casei omului prin acoperiş, după ce mai întâi au tăiat şița că, vezi dumneata, copiii erau curați la Dumnezeu şi le era frică de ei să intre prin casă, apoi şi uşa era încuiată – şi au început să se hutupească cu butoiul.

Dar s-a suit Păcală pe casă de a dres şița la loc; apoi a intrat pe gura podului cu securea în pod şi i-a tăiat pe toți, pe toți, pe rudă pe sămânță.

Şi aşa s-a cotorosit şi de zmei şi a rămas şi cu bani.

Universul operei

Modalități de structurare a textului

Observați!

✔ Citiți textul integral, apoi pe roluri.

✔ Găsiți în text dialogul. Ce ştiți despre dialog?

✔ Îl cunoaşteți pe Păcală? Ce puteți spune despre el?

✔ Prezentați şirul întâmplărilor trăite de Păcală în această snoavă.

✔ Cu care personaj din operele citite de voi l-ați putea asemăna pe Păcală?

✔ Stabiliți antiteza din această snoavă. Argumentați răspunsul.

✔ Găsiți episoadele în care sunt descrise chipurile zmeilor şi al lui Păcală?

✔ Indicați elementele descriptive. Argumentați-vă răspunsul cu citate din text.

✔ Explicați utilizarea semnelor de punctuație şi de ortografie din fragmentul:

„– Ce faci, măi omule, aici?

– Am venit să iau lacul ăsta, că-mi trebuie la rațe acasă.

– Ia cară-te d-aci, creştine, că noi aici l-am pomenit de când lumea. Lasă-ni-l.”

✔ Numiți personajele care conversează. Cum se mai numeşte această conversație? Argumentați.

✔ Care personajesunt reale şi care – fantastice?

✔ Care sunt personajele principale şi care – secundare? Dar cele pozitive şi cele negative? Argumentați-vă răspunsul.

Folosiți-vă cunoştințele!

✔ Selectați din textul citit cuvintele cu formă populară şi explicați-le.

✔ Explicați semnificația expresiilor: „au rupt-o la sănătoasa”, „le-a mai băgat o rață-n traistă”, „m-a mâncat fript”, „de-i sfârâiau picioarele”, „ți s-a urât cu zile”, „pe rudă pe sământă”.

✔ Selectați din text alte expresii frazeologice şi explicați-le.

✔ Selectați structurile care exprimă imagini vizuale.

✔ Indicați valoarea morfologică a cuvintelor: *gata-gata, hududâşt.*

✔ Alcătuiți familia lexicală a cuvintelor: *casă, copil*.

✔ Înlocuiți cuvintele *acu, ăla, p'aşa, al ăluia* cu cele folosite în limba română literară. Numiți valoarea lor morfologică şi alcătuiți cu ele câteva enunțuri.

✔ Identificați în textul de mai sus regionalismele şi găsiți pentru ele formele literare corespunzătoare.

Rețineți!

Snoava este o operă epică în proză, o narațiune populară umoristică de proporții mici, în care se ironizează şi se face haz pe seama unor defecte omeneşti (lenea, prostia, îngâmfarea, minciuna sau hoția).

În snoave, în centrul atenției stă deseori personajul negativ. Personajul pozitiv serveşte pentru a lua în derâdere unele aspecte, trăsături de caracter ale personajului negativ.

Snoava este înrudită cu anecdota prin umor. Deseori eroii snoavelor româneşti sunt Păcală şi Tândală.

Exprimați-vă părerea!

✓Alegeți din text momentele care v-au reținut atenția. Argumentați de ce.
✓Recitiți fragmentul în care apare dialogul şi rețineți cuvintele care v-au impresionat.
✓În ce constă istețimea lui Păcală? Motivați-vă răspunsul.
✓Imaginați-vă un dialog cu Păcală. Alcătuiți o serie de întrebări pentru el.
✓Reproduceți în scris întrebările şi răspunsurile.
✓Alcătuiți planul simplu de idei al snoavei.
✓Indicați regionalismele din snoavă şi aflați sensul fiecăruia, folosindu-vă de dicționarul de la sfârşitul manualului.
✓Numiți locurile unde are loc acțiunea.

Sarcini

1. Identificați ce defecte omeneşti sunt biciuite în cuprinsul snoavei.
2. Care este valoarea educativă a snoavei?
3. În baza audierii şi a lecturii făcute în clasă, imaginați-vă un dialog între Păcală şi alți eroi inventați de către voi.
4. Precizați locul şi personajele unui asemenea dialog. Scrieți-l în caiete.
5. Citiți şi alte snoave despre Păcală. Rețineți caracteristicile specifice snoavei.
6. Identificați elementele prin care se creează hazul.
7. Prin ce v-a impresionat acest text? Prin ce v-a făcut să râdeți?
8. Amintiți-vă ce pozne ați făcut voi sau colegii voştri, care pot stârni râsul.
9. Fiți atenți la etapele narațiunii şi la vocabularul folosit şi alcătuiți o mică compunere. Intitulați-o.

Valorificați-vă cunoştințele!

✓Ce snoave mai cunoaşteți?
✓Ce eroi ați mai întâlnit în snoave?
✓Care este semnificația numelor acestor personaje?
✓Ce trăsături se desprind din numele acestor personaje?
✓În ce fel de texte (întâmplări) întâlnim aceste personaje?
✓Cine este autorul acestui text?
✓Asupra cărui personaj se opreşte atenția autorului anonim în primele rânduri ale snoavei?
✓De unde vine numele de Păcală?
✓În ce împrejurări este surprins Păcală?
✓Ce situații foloseşte Păcală pentru a găsi ispravă pentru zmeu?
✓Cum acționează Păcală?
✓Ce-i propune Păcală zmeului?
✓Ce rol au celelalte personaje în cadrul snoavei, având în vedere tâlcul vorbelor?
✓Cum se rezolvă situația hazlie din snoavă?
✓Cunoaşteți vreo persoană reală dintre rudele sau cunoscuții voştri care ar avea nişte trăsături de caracter comune cu cele ale lui Păcală?
✓Povestiți în clasă o situație hazlie în care a nimerit această persoană.

Păcală copil

Păcală, când era copil, mergea în tren cu tatăl său la oraş şi, cum îşi scoase capul pe fereastra deschisă, tatăl său îi zise:

– Păcală, bagă capul înăuntru, căci vântul o să-ți ia pălăria din cap!

Cum însa Păcală nu voia s-asculte, tatăl său îi smulse pălăria din cap şi i-o ascunse. Păcală începu atunci să plângă.

– Vezi ce se întâmplă când n-asculți? îi spuse tatăl, voind să-l liniştească. – Hai, fii cuminte, căci eu am să suflu o data şi ți-o voi aduce înapoi de îndată!

Şi zicând acestea, fluieră o dată, trase pălăria de la spate şi i-o dădu lui Păcală, care nu mai putu de bucurie. După ce îşi puse pălăria pe cap, Păcală smulse şi el pălăria tatălui său şi, aruncând-o pe fereastră, îi zise cu veselie:

– Suflă încă o dată, tată, ca să vie şi asta înapoi!

Cum se roteşte soarele

Trăia cândva un bogătan tare-tare zgârcit. De fiecare dată când se aşezau la masă se străduia în fel şi chip să nu-i cadă argatului său o bucată de carne mai bună ca a lui.

Şi iată că odată, când au pus pe masă farfuria cu carne, cea mai mare bucată s-a nimerit în partea argatului. Stăpânul cel zgârcit a început să vorbească despre soare, a întors farfuria cu bucata de carne mai mare spre sine, zicând cu mulțumire:

– Iaca aşa se roteşte soarele pe cer!

Argatul (care nu era deloc prost) şi-a dat seama ce-i treaba şi a adăugat

– Da' iaca aşa apune!... Şi a întors farfuria cu bucata de carne spre sine.

Răbdarea lui Tândală

Îmi spune nevasta într-o zi:
– Bre Tândală, du-te de-mi adă o căldare de apă!
Eu rabd.
– Taie-mi, omule, vreo două lemne!
Eu rabd.
– Bre Tândală, vezi de ce rag vitele alea!
Eu rabd iarăşi.
– Vină, bărbate, şi-i mânca!
Aici m-a scos de-a dreptul din sărite!...

Sarcini

1. Găsiți şi citiți şi alte snoave cu Păcală, sau cu alte personaje celebre (Nastratin Hogea, Bertoldino).
2. Găsiți snoave din literatura universală. Citiți-le şi povestiți-le colegilor.
3. Rugați-i pe bunicii voştri să vă povestească nişte snoave.

Proverbe, Zicători, Ghicitori

Fătul meu, cine are carte are bună parte; de cine nu-nvață relele s-agață. De aceea împrieteneşte-te cu cartea şi ascultă pe cei de la care ai ce învăța. Înaintea celor mari nu fi îndrăzneț la vorbă şi răspunde cu chibzuință, căci graba strică treaba şi vorba dulce mult aduce, apoi vorba deşi e dulce ca mierea, poate fi şi amară ca fierea.

Înțelepciunea vorbelor acestora ți le las spre moştenire, aşa cum le-am primit şi eu când eram ca tine.

(Anton Pann)

Proverbele

„Proverbele sunt adevărate nestemate ale gândirii poporului”

(Mihai Eminescu)

!

Proverbul este o expresie populară scurtă, deseori figurată, care conține o generalizare a experienței de viață sub formă de povață sau de gând înțelept.

Cuvântul **proverb** provine din limba latină – *proverbium*, ceea ce înseamnă expresie concisă care exprimă o povață sau un gând înțelept.

Despre proverb mai putem spune că este o vorbă din bătrâni, o învățătură ce rezultă dintr-o întâmplare. El are un anumit sens care te ajută să înțelegi unele adevăruri. Sunt nişte creații populare care comunică informații pline de înțelepciune, atitudini satirice pentru corectarea unor defecte (lenea, prostia, îngâmfarea etc.).

Exemplu: *Cine vara munceşte, iarna se odihneşte*.

Acest proverb ne învață, că dacă omul munceşte are totul ce-i trebuie pentru viață, nu duce lipsă de nimic.

Distingem mai multe categorii de proverbe:

Despre muncă

1. Munca lungeşte viaţa, iar lenea o scurtează.
2. Omul harnic, muncitor, de pâine nu duce dor.
3. Munca e legea vieţii şi rodul ei e cel mai bun.
4. Omul care nu munceşte în lipsă trăieşte.
5. Munca ne scapă de trei fapte rele: de urât, de fapte rele şi de neavere.
6. Munca bună mult adună.
7. Munca aduce bogăţie, iar lenea – sărăcie.
8. Lenea doarme şi sărăcia o apără de muşte.
9. Munca pe care o îndeplinim cu plăcere, ne scapă de truda ei.
10. Cum a semănat, aşa a mâncat.

Despre lene

1. Lenea e cucoană mare care n-are de mâncare.
2. Când îl cuprinde pe om lenea, sărăcia i se suie în spate.
3. Leneşul caută de lucru, dar nu doreşte să-l găsească.
4. Lenevia e soră cu sărăcia.
5. Lenea e începutul răutăţilor.
6. Lenea la om e ca şi rugina la fier.
7. Vara-ntins la umbră doarme, dar iarna moare de foame.
8. Dacă şade el degeaba, gândeşte că toţi n-au treabă.
9. Leneşului orice treabă îi pare grea.
10. Lenosul mult vorbeşte, dar puţin lucrează.

Despre laudă

1. Laudă-mă gură că ţi-oi da friptură.
2. Lauda de sine nu miroase-a bine.
3. O faptă bună nu are nevoie de laudă.
4. Cine se laudă singur se ocărăşte pe sine.
5. La lauda mare să nu te duci cu sacul.
6. Lauda îi face pe oamenii buni şi mai buni, iar pe cei răi şi mai răi.
7. Lauda fără măsură dăunează cinstei.
8. Lăudând pe cel ce te laudă te lauzi tot pe tine.
9. Fala mare traistă n-are.
10. Lăudăroşii sunt rareori viteji şi vitejii rareori lăudăroşi.

Despre prietenie

1. Un prieten face mai mult decât o pungă cu bani.
2. Cei ce se potrivesc, lesne se-mprietenesc.
3. Prietenul bun e acela ce dă sfaturi bune, iar nu acela care îţi laudă nebuniile.
4. Nu e oglindă mai bună ca prietenul vechi.
5. Bine e să fie duşmanul departe şi prietenul aproape.

6. Părinții ți-i dă natura, prietenii ți-i alegi singur.
7. Cine a aflat în lume prieten adevărat
   O comoară bogată în viața sa a câştigat.
8. Mai bine o mustrare pe față decât o prietenie ascunsă.
9. Prietenul se câştigă prin fidelitate, modestie, generozitate.
10. Prietenia n-o găseşti gata făcută.

Despre adevăr şi minciună

1. Minciuna te dă de gol.
2. Cine spune minciuna o dată, rareori mai are crezare.
3. Cine spune minciuna e ca şi cel care fură.
4. Minciuna se afundă ca plumbul şi iese ca frunza.
5. Minciuna are picioare scurte.
6. Cu minciuna prânzeşti, dar de cinat ba.
7. Cine se-nvață mincinos, când spune adevărul se bolnăveşte.
8. Cine spune minciună, întâi obrazul îşi ruşinează, iar mai pe urmă sufletul îşi ucide.
9. Adevărul pluteşte ca untul deasupra apei.
10. Adevărul e ca focul: când cauți să-l acoperi — arde.
11. Adevărul iese la iveală ca nasul în mijlocul obrazului.
12. De la adevăr până la minciună e doar un pas.
13. Cine ascunde adevărul, acela vinde minciuna.
14. Dacă vrei să nu te creadă, spune adevărul.
15. Adevărul este iubit de toți, dar nu toți îl primesc.
16. Adevărul nu are nevoie de judecată.
17. Adevărul şi dreptatea sunt frați de cruce.
18. Adevărul este întotdeauna la mijloc.
19. Adevărul se spune la despărțire.
20. Adevărul stă scris printre rânduri.

Despre înțelepciune şi învățătură

1. Rădăcina învățăturii e amară, dar rodul ei e dulce.
2. Omul învățat poartă totdeauna averea cu dânsul.
3. Omul fără învățătură e ca pământul fără udătură.
4. Precum apa inima ți-o răcoreşte, aşa şi învățătura mintea ți-o limpezeşte.
5. Decât un car de frumusețe, mai bine un gram de minte.
6. Un om înțelept învață chiar de la cei fără învățătură.
7. Frumusețea este o jumătate de har; înțelepciunea este un har întreg.
8. Înțeleptul nu afirmă nimic din ce nu poate dovedi.
9. Nu-ți arăta înțelepciunea la timp nepotrivit.
10. Greşeala mărturisită e pe jumătate iertată.
11. Ascultă învățătura tatălui tău şi nu uita povețele maicii tale.

Despre politețe

1. A fi împărat e o întâmplare, a fi om e lucru mare.
2. Politețea este cheia de aur care deschide toate uşile.
3. Oaspetele e primit după veşminte, dar e condus după minte.
4. Salutul între doi duşmani este primul semn al împăcării.
5. Vizite când faci, fă-le pentru dragoste, nu pentru iscoade.
6. Florii i se cere parfum, iar omului – politețe.

Despre cinste şi necinste

1. Cinstea-i o floare rară.
2. Cinstea nu se cumpără, dar nici nu se vinde.
3. Dacă sufletul e cinstit, cinstite vor fi şi faptele.
4. Cinstea şi bunătatea întrec orice frumusețe.
5. Nu da cinstea pe ruşine.
6. Cinstea se câştigă prin muncă şi fapte bune.
7. Cinstea şi hărnicia – iată omenia.
8. Cinstea cu ruşinea nu pot sta împreună.
9. Cinstea-i pasăre sălbatică – dacă o scapi, n-o mai prinzi.
10. Cinstea e cea mai mare avere a omului.

Despre economie şi risipă

1. Economia dă săracului ceea ce risipa fură bogatului.
2. Strânge bani albi pentru zile negre.
3. Cine cheltuieşte peste ce câştigă, n-are-n casă mămăligă.
4. Cine economiseşte, niciodată nu-i lipseşte.
5. Cine pune ban pe ban, mult adună într-un an.
6. Din economie vine belşugul.
7. Nu risipi şi nu vei duce lipsă.
8. E imposibil să strângi apa vărsată.
9. Printr-o crăpătură mică străbate apa în corabia cea mare.
10. De unde iei şi nu pui acolo scade.
11. Ai, dai, n-ai. Ia nu da, să vezi cum ai.

Despre calomnie

1. Cine sapă groapă altuia, cade singur în ea.
2. Fă bine şi lasă lumea să vorbească.
3. Cine bârfeşte cu tine, bârfeşte şi despre tine.
4. La calomnii se răspunde cel mai bine tăcând.
5. Nici o calomnie nu poate distruge meritul.
6. Are limba înveninată. (Vorbeşte de rău)

Despre altruism şi egoism

1. Fericirea e născută din altruism şi nenorocirea din egoism.
2. Altruismul este o dăruire de sine pentru binele altora.
3. Nu vei fi stimat dacă te gândeşti numai la tine.

Sarcini

1. Rezumați oral apariția, rostul şi rolul proverbelor.
2. Identificați asemănările şi deosebirile între aceste două proverbe:
„Cine sapă groapă altuia, cade singur în ea” şi „Cu care mână dai, cu aceea iei.”
3. Exemplificați proverbele date printr-o mică compunere, folosind situații, întâmplări potrivite din viața personală.
4. Învățați de la bunici şi alte proverbe. Scrieți-le în caiete.
5. Realizați o compunere liberă în baza unor proverbe.
6. Priviți atent imaginile şi spuneți ce proverb se potriveşte pentru fiecare.

Folosiți-vă cunoştințele!

- ✔ Ce ştiți despre proverbe?
- ✔ Citiți fiecare categorie de proverbe. Ce puteți spune despre ele?
- ✔ Numiți trăsăturile specifice proverbelor.
- ✔ Care sunt funcțiile proverbelor?
- ✔ Ce învățătură conțin următoarele proverbe: „Decât un car de frumusețe, mai bine un gram de minte.”; „Lenea doarme şi sărăcia o apără de muşte.”; „Dacă sufletul e cinstit, cinstite vor fi şi faptele.”

1.

2.

Pentru informație: „*Toamna se numără bobocii!*”; „*Cine ştie carte, are patru ochi!*”; „*O zi de primăvară hrăneşte un an!*”; „*Cine se scoală mai dimineață, mai departe ajunge!*”

Zicătorile

Zicătorile sunt asemănătoare cu proverbele.

Exemplu:

Nu aduce apă după ce s-a stins focul, dar adă apă când el arde, – *este un proverb*.

A aduce apă după ce s-a stins focul – *este o zicătoare*.

Şi **proverbul**, şi **zicătoarea** stabileşte realitatea, adevărul unui fapt, starea unui lucru. Dar, spre deosebire de zicătoare, care numai generalizează aceste lucruri, ne dă un sfat, o povață, proverbul ne dă şi un îndemn, o învățătură.

În afară de **sens,** ele diferă şi după **structură**: **proverbul** este alcătuit dintr-**o propoziție, frază** care are o structură completă, pe când **zicătoarea** este numai **o expresie, parte de propoziție, expresie verbală**, adică **o structură**.

În afară de **structură,** ele diferă şi după **expresivitate**. De exemplu, proverbul poate avea atât sens propriu:

„*Ce ție nu-ți place / Altuia nu-i face*”, cât şi sens figurat (metaforic):

„*La pomul lăudat să nu te duci cu sacul*”. Uneori chiar întâlnim proverbe versificate, care au ritm şi rimă.

Zicătorile, însă, au numai sens figurat:

„*A intra ca Ieremia cu oiştea în gard*”

(Nu e vorba despre un anume Ieremia, ci despre oricine altul care, din cauza nepriceperii, a avut un eşec.)

!

Rețineți!

Zicătoarea este o expresie concisă, deseori figurată, care conține o povață sau un gând înțelept.

Zicătoarei îi mai putem spune şi vorbă bătrânească, vorbă înțeleaptă.

Zicătorile sunt prescurtări ale proverbelor, fiind întrebuințate de popor în vorbirea curentă.

Ca şi cuvântul **proverb**, cuvântul **zicătoare** provine din limba latină – *dicere*, ceea ce înseamnă *zicere, zicătură, zicală*.

1. A aduce apă după ce s-a stins focul.
2. A aduna nuiele pentru spinarea sa.
3. A-şi băga mințile-n cap. (A-şi îndrepta purtarea)
4. A arăta pumnul sub batistă. (Amenințare îmbrăcată în cuvinte frumoase)
5. A arde pe cineva. (A bate, a pedepsi)
6. A auzit clopotul, dar nu ştie de la ce biserică.
7. A avea ac de cojocul cuiva. (Amenințare adresată cuiva care se încăpățânează)
8. A avea de-a face cu cineva. (Amenințare)
9. A avea mai mult noroc decât minte.
10. A băga mâna în foc pentru cineva.
11. A bate apa-n piuă.
12. A bate calul care trage. (A fi nedrept)
13. A bate capul. (A sâcâi pe cineva cu vorba)
14. A bate fierul cât e cald.
15. A bate găina cu lanțul.
16. A bate la ochi. (Un lucru îndoielnic)
17. A bate toba în tot satul. (A duce o vorbă de la unul la altul)
18. A călca pe bec. (A fi găsit vinovat)
19. A cânta cuiva în strună. (A întări convingerea cuiva, fără opinie proprie)
20. A căra apă cu ciurul. (A face un lucru inutil)

21. A da bir cu fugiții.(A pleca în mod ruşinos)
22. A da ortul popii. (A muri)
23. A da peste noroc.
24. A da portocale la porci.
25. A despica firul în patru. (A analiza un lucru)
26. A duce cu preşul. (A păcăli)
27. A dispărut, de parcă l-a-nghițit pământul.
28. A face bortă în apă.
29. A face cuiva hatârul. (A împlini dorința)
30. A face cuiva ochi dulci. (A se linguşi)
31. A face cum îi trece prin cap.
32. A face din cal — măgar şi din țânțar — armăsar. (A exagera)
33. A face pe dracul în patru.
34. A face pe cineva cu ou şi cu oțet. (A face cuiva morală foarte aspră)
35. A face pe cineva de două parale.(A face cuiva morală foarte aspră)
36. A face treaba în doi peri. (De mântuială)
37. A face umbră pământului degeaba. (Un om fără rost)
38. A fi cu ochii în patru. (A fi foarte atent la ceva primejdios)
39. A fi prins cu cioara vopsită. (Încercare nereuşită de a înşela pe cineva)
40. Ai ales pân-ai cules. (O alegere proastă)
41. Ai carte, ai parte.
42. Ai dat-o cotită. (Ai făcut o gafă, ai spus o prostie)
43. A-i fi frică şi de umbra sa.
44. A împăca capra cu varza. (Două lucruri incompatibile)
45. A înghițit găluşca şi a tăcut chitic.
46. A îngrăşa porcul în ajun de Crăciun. (A se pregăti pentru ceva în ultimul moment)
47. Ai pus degetul unde mă doare. (S-a atins în discuție un lucru esențial)
48. A i se face urechile ca la măgar. (Ascultă cu atenție un secret)
49. A i se urî cu binele. (Cineva care caută gâlceavă)
50. A lăsa pe cineva cu vorba-n gură. (Semn de dispreț)
51. A lăsa baltă un lucru. (A părăsi ceva neterminat)
52. A lua partea leului. (Împărțire nedreaptă)
53. A lua plasă. (A fi păcălit)
54. A lucra din plin. (Repede şi cu spor)
55. A mânca coliva cuiva. (Amenințare)
56. A nu face față. (Ceva care depăşeşte capacitatea cuiva)
57. A nu vedea pădurea din cauza copacilor.

58. A purta de la Ana la Aglaia. (A duce vorba)
59. A peria pe cineva. (A se linguşi)
60. A pica din senin. (Pe neaşteptate)
61. A pierde vremea de pomană. (A irosi timpul în zadar)
62. A pleca câine surd la vânătoare. (Nepregătit pentru o acțiune)
63. A pleca la vânătoare fără puşcă.
64. A prinde cu mâța-n sac. (A dezvălui o minciună, un furt)
65. A pune bețe-n roate. (A pune piedici cuiva)
66. A pune carul înaintea boilor. (A face treaba pe dos)
67. A pune paie pe foc. (A înteți o ceartă)
68. A pune țara la cale. (O discuție lungă şi fără rost)
69. A sări în ochi. (Un lucru cert)
70. A sări peste cal. (A exagera)
71. A scoate din piatră seacă. (A face rost de un lucru ca printr-o minune)
72. A scoate-o din pământ, din iarbă verde. (A minți)
73. A se culca odată cu găinile. (Devreme)
74. A se da de gol. (A-şi dezvălui o intenție ascunsă)
75. A se da peste cap. (Pentru a face un lucru.)
76. A se dezbrăca de caracter. (A-şi pierde cumpătul şi trece la vorbe, fapte urâte)
77. A se face că plouă. (Se face că a uitat ce s-a întâmplat)
78. A se face luntre şi punte. (A face tot posibilul)
79. A se juca cu focul. (A întreprinde ceva periculos)
80. A se lăsa pe tânjeală. (A se lenevi)

Sarcini

1. Dați exemple de proverbe. Transformați-le în zicători.
2. Comentați două zicători cunoscute de voi.
3. Alcătuiți o mică povestioară în care să folosiți proverbe şi zicători.
4. Ce expresii înțelepte ați auzit de la părinții sau de la bunicii voştri?

Folosiți-vă cunoştințele!

- ✓ Ce ştiți despre zicători?
- ✓ Sesizați asemănările şi deosebirile dintre proverbe şi zicători?
- ✓ Ce rol au proverbele şi zicătorile în viața noastră?
- ✓ Cărui gen literar aparțin proverbele şi zicătorile?
- ✓ În ce opere cunoscute de voi ați întâlnit proverbe şi zicători?
- ✓ Analizând proverbe şi zicători cunoscute, exemplificați diverse trăsături de caracter.

Ghicitorile

Ghicitoarea este creație populară, deseori versificată, în care se descrie, în termeni ce conțin o comparație ascunsă, o ființă, un obiect sau un fenomen ce trebuie identificat, ghicit.

Despre ghicitoare mai putem spune că:
– este o constatare (descriere ascunsă)
– conține întrebare (ghici ce e?)
– este scurtă după formă;
– deseori apare versificată;
– dezvoltă gândirea logică.

Distingem mai multe categorii de ghicitori:

Ghicitori despre fructe şi legume:

1. Soarele o coace,
Mâna o rupe,
Piciorul o calcă,
Gura o bea.
(Strugurele – vița de vie)

2. Fețișoară
Cu rochiță roşioară,
Când prind a te dezbrăca
N-am de ce mă bucura,
Că încep a lăcrima.
(Ceapa)

3. Cine se-ngraşă legat?
(Dovleacul)

4. În grădina lui Pandele
E un pom plin cu mărgele,
La culoare-s roşii toate,
Cu codițe-mperecheate.
(Cireşele)

5. Şade moşul în cămară
Cu mustățile afară.
(Morcovul)

6. Am cămăşi nenumărate,
Le port pe toate îmbrăcate.
(Varza)

7. Aurie şi zemoasă,
Tare-i dulce şi gustoasă,
Din livadă e culeasă.
(Para)

8. Albă păsăruica,
Pe arac se urcă;
N-are aripioare,
N-are nici picioare.
(Fasola)

9. Verde, roşu! Cine-mi eşti?
Lung, subțire, gras ori dulce,
iute,
Poți să mi-l ghiceşti?
(Ardeiul)

10. Verde, lung, din vrej l-aduni
Toamna la murat să-l pui.
(Castravetele)

Ghicitori despre animale şi păsări:

1. Ea este bună la toate,
Ne dă carne, ne dă lapte,
Iar viţeii mititei
Se numesc copiii ei.
(Vaca)

2. Are-o coadă înfoiată,
Hoaţă este şi şireată,
Dar e vai de coada ei
Când dă peste ea Grivei.
(Vulpea)

3. O sportivă cu renume
Umblă-n pomi după alune.
(Veverița)

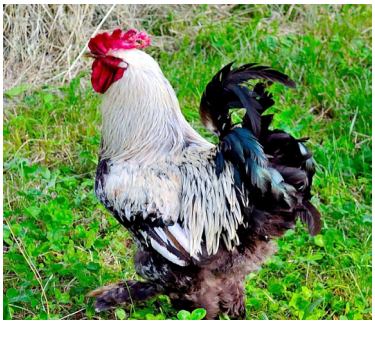

4. Cât e vara – cucurigu!
Cucurigu – când dă frigul!
Cine-i, frate, dumnealui?
Cum îl cheamă,
Poți să-mi spui?
(Cocoşul)

5. În aer ramurile-şi are
Acest trofeu de vânătoare.
(Cerbul)

6. Mândru, înalt şi frumos,
La ochi este luminos;
Urechi are, coarne n-are
Şi te poartă în spinare.
(Calul)

7. Animalele din casă
Umblă pe sub masă.
Când se întâlnesc,
Rău se ciondănesc
(Câinele si pisica)

8. Am o pasare rotată,
Stă cu coada-nvolburată
Şi te-aleargă-n curtea toată.
(Curcanul)

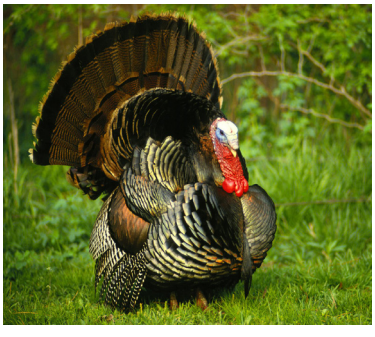

9. Cine umblă mult prin lume
Şi tot cântă al său nume?
(Cucul)

10. Către soare se avântă
Dimineața-n zori şi cântă.
(Ciocârlia)

11. Este un prieten bun,
El mă duce unde-i spun.
Cu căpăstru şi cu şa
Iarna-mi plimbă sania.
(Calul)

12. Are zeci de ace groase,
Dar nu țese, nici nu coase.
(Ariciul)

13. Urecheat cu haine sure
Stă pe câmp şi în pădure.
(Iepurele)

14. Vara umblu după miere,
Iarna dorm să prind putere.
(Ursul)

15. Cred că macu-i place tare;
Zilnic cere-n gura mare.
După-atâta mac-mac-mac,
Pleacă să înoate-n lac.
(Rața)

16. Zboară-n sus,
Zboară-n jos,
Neagră este
De la coadă până la cioc.
(Rândunica)

Ghicitori despre plante şi copaci:

1. Cupe albe, sângerii,
Stau pe lujere înfipte,
Parc-ar fi nişte făclii!
Hei, ghiceşte-le, de ştii!
(Lalelele)

2. Iarna-n frig, vara la soare,
Neschimbat e la culoare!
(Bradul)

3. O mie de frățiori,
O mie de dințișori
Stau înfipți si câte-o mie
Într-un fund de farfurie.
(Floarea-soarelui)

4. Clopoțel mititel
Cine sună lin din el?
Nimeni! Nimeni!
Numai vântul,
Clătinându-l, legănându-l,
Dă de veste-n toată țara
Că soseşte primăvara.
(Ghiocelul)

5. Înalt cât casa,
Verde ca mătasa,
Dulce ca mierea,
Amar ca fierea.
(Nucul)

6. Cine se naşte înfăşat?
(Porumbul)

7. Toamna te nutreşte,
Iarna te-ncălzeşte,
Poftim de ghiceşte.
(Pomul)

8. Zeci de umbreluțe mici,
S-au unit să fac-o floare,
Dar trecu vântul pe-aici
Şi le risipi în zare.
(Păpădia)

9. Trupu-i este țeavă-naltă,
Creşte numai unde-i baltă,
Iar în vârf are un spic
Ca o coadă de pisic!
(Stuful)

10. Printre mulți stejari e unul
Gros şi multisecular,
Îl iubim precum strămunii
Şi-l numim cu drag...
(Gorunul)

Ghicitori despre anotimpuri:

1. Tata soare
Patru fete are:
Prima înghețată,
A doua dezgheţată,
A treia rodeşte,
A patra strânge şi agoniseşte.
Împreună soarele nu le-ntâlneşte;
Să vedem, cine ghiceşte?
(Anotimpurile)

2. Doisprezece frați aleargă,
Anul cât este de lung;
Fug de zor prin lumea-ntreagă,
Şi nicicând nu se ajung.
(Lunile anului)

3. Cine vine cu steluțe
Albe-n frunte
Dinspre munte?
(Iarna)

4. A venit baba din munți
Peste râuri facând punți
Şi a prins, spunând poveşti,
Flori de gheață la fereşti.
(Iarna)

5. Ziua se măreşte,
Zăpada se topeşte,
Grădina a-nverzit,
Ce anotimp a sosit?
(Primăvara)

6. Zăpada s-a topit,
Ghiocelul a răsărit,
Pomul a înmugurit.
Ce anotimp a sosit?
(Primăvara)

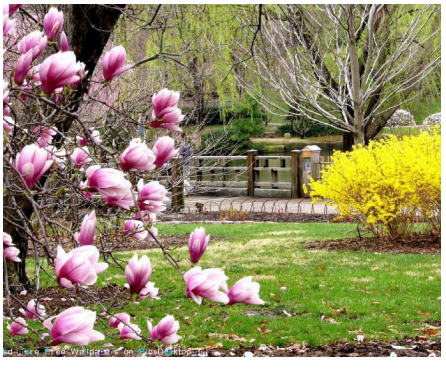

7. Cu sprâncene de poiene,
Cu codițe de mlădițe
Şi cu flori la cingătoare,
Ce anotimp este oare?
(Primăvara)

8. Cine-aduce iar în țară
Mândre păsări călătoare,
Îmbracă grădina-n floare
Şi-ncălzeşte vremea-afară?
(Primăvara)

9. Este cald şi veselie,
A-nceput vacanța mare,
E plăcut să stai la soare,
Dar ce anotimp e oare?
(Vara)

10. De pe cer bătrânul soare
Arde fără încetare.
Ziua-i mare dogoreală
Şi noaptea-i înăduşeală.
(Vara)

11. De arşiță mare
Se coace grâul sub soare,
Copiii merg la scăldat.
În ce anotimp am intrat?
(Vara)

12. Spicele înalte şi bogate
Pe câmpii stau înălțate,
Iar la munte şi la mare
Merg copii să stea la soare.
Cred că-i uşor de ghicit
Ce anotimp a sosit?
(Vara)

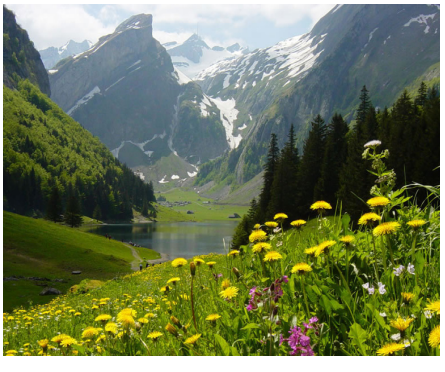

13. Au plecat spre țări cu soare
Păsările călătoare,
Căci la noi e frig şi plouă.
Vântul bate cu putere,
Frunzele-au căzut şi ele.
În cămară adunate
Stau la sfat fructele coapte.
Nu este greu de ghicit
Ce anotimp a sosit?
(Toamna)

14. Frunza-ngălbeneşte,
Vremea se răceşte,
Vacanța s-a sfârşit,
Cine a venit?
(Toamna)

Ghicitori despre obiecte şi lucruri:

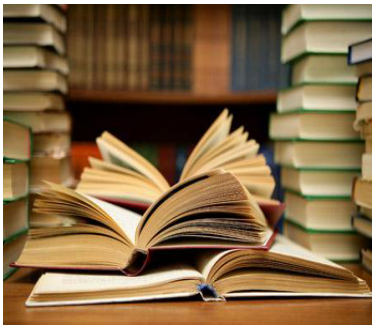

1. Am o rață
Fără viață,
Trece apă cât de mare,
Ba te duce şi-n spinare.
(Barca)

2. Slăbănoaga fânu-l frânge,
Iar colțata-n urmă-l strânge!
(Coasa şi grebla)

3. N-are mâini şi totuşi bate,
Bate-ntruna, zi şi noapte.
Şade oriunde l-ai pune,
De-l priveşti—timpul îți spune.
(Ceasul)

4. Bucățica de cărbune,
Cu veşmânt de lemn,
Pe hârtie lasă urme
Scriind orice semn.
(Creionul)

5. Nu sunt carte, dar am foi
Pregătite pentru voi
Cu linii sau pătrățele
Să puteți scrie pe ele.
(Caietul)

6. Are foi şi scoarță
Dar nu e copac,
Cine-o înțelege —
Minte are-n cap.
(Cartea)

7. Am o fetiță
Sărutată de toți pe guriță.
(Cana)

8. Încârligat şi-ntortocheat,
De urechi e agățat.
(Cercelul)

9. Bunicuțul de la țară
Are un prieten bun.
Bate cu el multe cuie,
Face gardul de la drum.
(Ciocanul)

10. Şade moşul sub uluc
Şi fumează din ciubuc;
Apoi, după ce-a fumat,
Îl hrănesc cu aluat.
(Cuptorul)

11. Albă şi sulimenită,
Când urâtă, când iubită;
Vara nu vor să mă vadă,
Iarna toți mă-mbrățişează.
(Soba)

12. Am o lună cu mâner,
Am furat-o de pe cer;
Străluce ca o văpaie
Şi mănâncă numai paie.
(Secera)

14. Lumina, prin ce trece
Şi nu se opreşte?
(Geamul)

15. E rotundă, colorată
Şi copiii nu-i rezistă,
Fără ea, ora de sport,
Ar fi ora cea mai tristă.
(Mingea)

16. Patru picioare are,
Dar să le mişte
Nu e în stare.
(Masa)

17. Ce umblă viața toată
Şi drumul nu-l trece niciodată?
(Moara)

Folosiți-vă cunoştințele!

- ✓ Citiți expresiv ghicitorile.
- ✓ Cu ce se aseamănă ele?
- ✓ Ce semn de punctuație întâlnim mai des la sfârşitul ghicitorilor?
- ✓ Din câte părți este alcătuită ghicitoarea? Argumentați.
- ✓ Ce figură de stil stă la baza multor ghicitori?
- ✓ Ce tipuri de ghicitori cunoaşteți? Numiți-le.

Sarcini

1. Alcătuiți câteva ghicitori, folosind figura de stil – comparația.
2. Ghiciți:

E făcut de muncitori
Şi trăieşte pe ogor;
Toata ziua el munceşte,
Urlă de te-nnebuneşte.
***
Are foi şi nu e pom,
Îți vorbeşte ca un om
Şi cu cât o îndrăgeşti,
Tot mai mult o foloseşti.
***
Anotimpul frunzelor uscate,
Lăzilor cu roade încărcate.
Anotimpu-n care noaptea creşte
Şi în care vremea se răceşte.
***
Stă burtosul pe câmpie
Năsturei în el o mie.

Legendele Olimpului

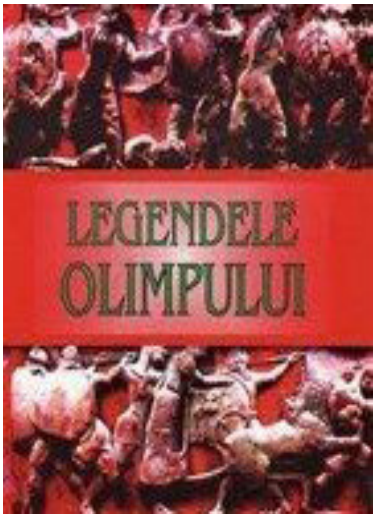

Vorbim despre vechea Grecie, populația acesteia, luptele şi toate celelalte aspecte legate de această minunată țară. Se spune că odată, demult, în Grecia se afla un imens munte, numit Olimp. După un timp, Rheea l-a născut pe Zeus. Pentru luptele pe care le-a purtat şi pentru curajul său de luptător şi conducător el a devenit un mare Zeu. El era cel mai puternic Zeu cunoscut vreodată şi avea puterea supremă. Soția sa iubită era Hera. Se spune că acesta avea foarte mulți fii şi fiice, majoritatea cu alte femei decât Hera, acest lucru stârnindu-i furia zeiței. Din aventurile lui Zeus cu muritoare de rând se năşteau eroi, semizei, precum Hercule. Cel mai de încredere fiu era zeul Hermes. El îl ajuta foarte mult pe Zeus şi îl respecta. Asculta şi îndeplinea toate ordinele tatălui său. Zeus era cel mai puternic Zeu, dar mai existau şi alții, precum Haosul, Gheea, Uranus, Cronos, Poseidon, Prometeu. Erau şi mulți luptători puternici, precum: Heracle, Perseu etc.

„Nimic nu este mai încărcat de semnificații în existența universală decât istoria focului. Toate civilizațiile posedă legendele lor care povestesc despre obținerea acestuia de către oameni. ”Răpirea” focului a căpătat de-a lungul timpului calitatea de mit fondator.”

Mitul lui Prometeu

Prometeu era fiul lui Iapet, care la rândul lui era fiul lui Uranus şi al Gheei. De mic era băiat isteț şi cutezător în gânduri, întrebându-l pe tatăl său lucruri pe care acesta nu le găsea importante şi de aceea nu primea răspuns. Când a ajuns bărbat încă nu ştia cum ar putea să creeze o ființă plină de însuşiri, care ar putea să conducă bine şi să folosească cu înțelepciune tot ce se află pe pământ.

După ce s-a gândit un timp a început să lucreze. A luat țărână şi a udat-o cu apă rece de izvor şi a început să modeleze un corp de bărbat asemănător cu cel al zeilor. Omul a început să se mişte, să caute hrană ca orice ființă vie şi, pentru că vroia ca ființa să-i fie înțeleaptă, Prometeu a rugat-o pe Palas-Atena să-i dăruiască înțelepciune. Dar Zeus, aflând, nu a fost prea fericit şi a hotărât ca omul de lut să-l slăvească şi să-i fie supus.

Monumentul lui Prometeu din Dniprodzerjinsk

După o vreme Zeus a poruncit ca oamenii să fie adunați la Mecona ca să le fie date îndatoririle. Aflând Prometeu vestea, s-a mâniat, căci ştia că Zeus le va da multe îndatoriri, puține drepturi şi le va lăsa prea puține fericiri. El i-a chemat pe oameni şi le-a spus să stea liniştiți, pentru că are un plan pe care îl vor vedea la adunare. Zeus, aşezat pe un jilț, a început să le spună tuturor zeilor şi celor veniți la adunare că oamenii vor trebui să construiască atât altare, cât şi temple, să facă serbări de slăvire a fiecărui zeu şi că vor trebui să le aducă sacrificii.

Prometeu în acest timp a tăiat un taur şi a făcut o grămadă din carne, a acoperit-o cu pielea peste care a pus intestinele, fierea şi stomacul. În cealaltă grămadă a pus oasele, coarnele şi copitele pe care le-a acoperit cu grăsime. Desigur, grămada cea cu carne era mult mai mică decât cea cu oase. Titanul i-a spus lui Zeus să-şi aleagă grămada care va fi folosită la sacrificii şi cealaltă va rămâne oamenilor. Zeus, orbit de lăcomie, a ales grămada cea mare şi văzându-se apoi păcălit le-a spus oamenilor că nu vor scăpa pentru această înşelăciune.

Prometeu de multe ori i-a cerut lui Zeus focul, dar acesta a tot amânat, iar când l-a cerut şi după această întâmplare, Zeus, mâniat, l-a gonit. Atunci Prometeu s-a furişat noaptea în fierăria lui Hefaistos, a luat focul şi l-a ascuns într-o tulpină scobită a unei plante de soc. Prometeu a fugit departe cu el şi l-a arătat oamenilor, dar a fost văzut de Hermes, care l-a vestit pe stăpânul Olimpului. Hefaistos i-a cerut milă lui Zeus, iar acesta, pentru a-i ierta greşeala, i-a cerut să creeze o femeie la fel ca bărbatul creat de Prometeu şi s-o ducă la zei ca s-o înzestreze cu daruri, dându-i şi el o cutie de aramă în care a pus mai multe daruri. Apoi a poruncit ca fata numită Pandora să fie dusă la locul unde stătea Prometeu, iar cutia trebuia să ajungă la soțul acesteia.

Prometeu le-a spus oamenilor să se ferească de darul lui Zeus, însă fratele lui, Epimeteu, a luat-o pe Pandora de soție. Primind cutia, acesta a deschis-o crezând că sunt daruri, dar din ea au ieşit foamea, ura, grija, invidia, necazul, durerea, suferința, minciuna, setea, molimele cele negre, ba chiar şi moartea. Soțul Pandorei a închis-o la loc dar a fost prea târziu. Aceasta a fost răzbunarea lui Zeus față de oamenii care au râs de el la adunarea de la Mecona.

Observarea textului

1 *Modalități de structurare a textului*

Observați!

✓ Citiți textul şi identificați timpul şi locul desfăşurării acțiunii.

✓ Găsiți cuvintele şi expresiile care ne demonstrează că cele povestite în text au avut loc în timpurile cele mai îndepărtate. Scrieți-le în caiete.

✓ Efectuați un plan simplu de idei al acestui text.

✓ Care sunt etapele prin care trece Prometeu până a aduce focul oamenilor?

✓ Găsiți în text momentul când a fost adus focul.

Exprimați-vă părerea!

✓ Determinați elementele reale şi cele fantastice din textul citit.

✓ Ce moduri de expunere găsim în acest text?

✓ Alcătuiți câteva enunțuri în care să folosiți cuvintele *mânie, daruri, cutie*.

✓ Cum vă imaginați voi viața grecilor din antichitate?

✓ Cum apreciați fapta lui Prometeu? Poate fi numit el erou? Motivați-vă răspunsul.

✓ Care a fost răzbunarea lui Zeus față de oameni.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓ Selectați cuvintele necunoscute din text şi explicați-le sensul cu ajutorul dicționarului.

✓ Explicați cum s-au format următoarele cuvinte: *îndatoriri, suferință, răzbunare, înzestreze, fierărie.*

✓ Formați familia lexicală a cuvântului *foc*.

✓ Indicați câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: *molimă, invidie, mila, sacrificiu, fericiri.*

✓ Alcătuiți câteva enunțuri cu sensul propriu şi cu cel figurat al cuvântului *foc*.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓ Care sunt personajele mitului?

✓ Cum credeți, de ce Prometeu a ținut cu orice preț să aducă oamenilor focul?

✓ Găsiți în text cuvintele care îl caracterizează pe Prometeu. Scrieți-le în caiete.

✓ Caracterizați şi alte personaje din text.

Rețineți!

Mitul este o narațiune despre ființe supranaturale, eroi sau evenimente petrecute în timpuri arhaice sau o narațiune despre originea şi destinele diverselor lucruri.

Mitologia este totalitatea miturilor create de un popor sau de un grup de popoare înrudite.

Valorificarea textului

Exprimați-vă părerea!

✓Pentru cine s-a jertfit Prometeu? De ce a făcut el această faptă pentru oamenii simpli?

✓În tulpina cărei plante Prometeu a ascuns focul? De ce a ales anume acest arbust? Motivați-vă răspunsul.

✓Credeți că viața oamenilor s-a schimbat după ce Prometeu le-a adus focul? Motivați-vă răspunsul.

✓Ce atitudine avea Prometeu față de Zeus? De ce?

✓ Ce semnificații are cuvântul *foc*?

Demonstrați-vă creativitatea!

✓ Realizați în scris portretul lui Prometeu.

✓Identificați, cu ajutorul dicționarului mitologic, semnificațiile cuvântului *foc*.

✓ Efectuați un desen în baza unui pasaj din acest mit.

✓Citiți şi alte mituri şi discutați-le în clasă.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Amintiți-vă ce este mitul. Ce caracteristici are el?

✓Faceți o comparație între mitul pe care l-ați citit şi un basm pe care l-ați studiat anterior. Prin ce se deosebesc aceste două specii literare?

✓Cum sunt descrise evenimentele în ***Mitul lui Prometeu***? Selectați câteva verbe din acest text şi arătați timpul lor.

✓Cum credeți, ar putea supraviețui omul în zilele noastre dacă ar dispărea focul?

Mitul lui Dedal şi Icar

În Grecia locuia un artist atenian care se numea Dedal. El făptuise nişte lucruri minunate. Legendele ne spun c-a inventat securea, burghiul, echerul, cleştele, ciocanul şi chiar firul cu plumb. A fost meşterul, sculptorul şi arhitectul cel mai iscusit din lume care făcea minuni cu mâinile sale. Statuile cioplite de el erau parcă vii. Clădirile înălțate de el impresionau prin fantezia cu care fuseseră zămislite. În curând i s-a dus vestea dincolo de hotarele Greciei.

Soră-sa i-l încredință pe Talos, fiul ei de doisprezece ani, rugându-l să-i dezvăluie şi lui tainele meşteşugăritului şi să facă om din el. Băiatul se dovedi a fi deosebit de înzestrat. De pildă, Talos luă ca model țepii de pe spinarea peştelui şi, tăind într-o lamă de fier nişte dinți asemănători, inventă ferăstrăul. Locuitorii cetății îi preziceau un viitor şi mai mare decât al învățătorului său.

Invidios din fire, pe când erau în doi pe turnul înalt al cetății ocrotite de zeița Atena, Dedal îşi îmbrânci în jos ucenicul. Apoi coborî în grabă, ridică trupul neînsufleţit şi vru să-l îngroape în taină. Dar în timp ce săpa groapa dădură de el atenienii şi-l duseră la judecată.

În urma acestei crime Dedal fu silit să părăsească Atena şi să se refugieze pe insula Creta. Regele ei, Minos, l-a primit cu brațele deschise.

Aici, la porunca regelui, el a construit Labirintul, în care a fost închis Minotaurul, un monstru cu trup de om şi cap de taur. Cine intra în Labirint, se rătăcea prin el şi nu mai putea găsi ieşirea, aflându-şi acolo moartea.

După ce Teseu ucise Minotaurul şi fugi din Creta, luând-o şi pe fiica regelui, Ariadna, Minos îl bănui pe Dedal că numai el unul putea să-i dea fetei firul cu ajutorul căruia eroul atenian a ieşit din Labirint. De aceea porunci ca meşterul şi fiul său Icar să fie închişi în locul Minotaurului, iar intrarea să fie zidită cu piatră.

Însă Dedal nu se pierdu cu firea şi hotărî să fugă. Pe uscat şi pe mare căile îi erau tăiate. Rămânea doar cerul, pe care Minos nu-l putea stăpâni. Meşterului îi veni o idee îndrăzneață, necunoscută încă firii omeneşti. El adună împreună cu fiul său penele de pasăre împrăştiate prin Labirint şi le aşează una lângă alta după mărime, legându-le la mijloc cu ață de in. Apoi lipi capetele cu ceară şi le îndoi puțin, la fel ca aripile adevărate de pasăre.

După ce isprăvi de meşterit două perechi de aripi, Dedal îşi legă una dintre ele de umeri şi de braţe, îşi făcu vânt cu picioarele şi se înălţă în aer. Se roti de câteva ori şi se convinse că poate avea nădejde în aripile sale. A doua zi îl învăţă şi pe Icar cum să se folosească de ele.

– În zbor să ţii drumul de mijloc, fiule, îl povăţuia el. Să nu cobori prea jos, căci stropii de apă vor uda penele şi aripile se vor îngreuia. Dar nici prea sus să nu te avânţi, ca soarele dogoritor să nu topească ceara dintre pene.

Aripile fâlfâiră în văzduh şi cei doi porniră în zbor deasupra mării necuprinse. Dedal se tot rotea în jurul fiului său, ca o pasăre care-şi învaţă puii să zboare, îndemnându-l înainte.

De la o vreme Icar se lăsă în voia aripilor şi, părăsindu-şi tatăl, prinse a se înălţa vertiginos în sus. Dedal, când observă aceasta, îşi dădu seama că nu-l mai poate opri şi aştepta din clipă în clipă deznodământul fatal. Icar, ameţit de zbor, se înălţa tot mai mult spre soare. Deodată simţi dogoarea razelor fierbinţi şi-şi aminti de povaţa tatălui său. Dădu să coboare, dar aripile nu i se mai supuneau. Ceara se muiase de-a binelea, apoi se topi cu totul şi aripile se destrămară. Icar căzu în mare şi apele ei l-au înghiţit...

Dedal, răpus de durere, blestemă clipa când îi trecuse prin gând să meşterească aripile, dar îşi continuă zborul şi în cele din urmă ajunse în Sicilia, unde se stabili la curtea regelui Cocal.

Minos însă nu se putea împăca nicidecum cu gândul că i-a scăpat un meşter atât de iscusit şi hotărî să-l readucă în Creta. El a aflat că Dedal este în Sicilia, dar, pentru a fi sigur de asta, a recurs la un şiretlic, făgăduind mult aur celui care va trece firul de aţă prin toate găurile unei scoici. Lucrul acesta l-a putut face numai Cocal, învăţat de Dedal să lege aţa de o furnică aşezată în scoică şi lăsată în voia ei.

Minos se înfăţişă la Curtea lui Cocal, îi dete aurul ce i se cuvenea, dar i-l ceru înapoi pe Dedal, ameninţând că dacă nu i-l dă, va porni cu război asupra Siciliei. Cocal se prefăcu a fi de acord şi, sfătuit de fetele sale, îl pofti pe Minos la un ospăţ dat în cinstea lui. Şi pe când făcea baie, Minos a fost opărit de viu şi a murit în chinuri groaznice.

Dedal fu ridicat la rangul de zeu, devenind mâna dreaptă a zeiţei Atena, protectoarea oraşului ce-i poartă numele, şi a lui Hermes, protectorul meşteşugarilor iscusiţi.

Observarea textului

1 *Modalități de structurare a textului*

Observați!

✓Structurați un plan al acestui text şi indicați locul şi timpul desfăşurării acțiunii.

✓Ce localități din Grecia Antică sunt amintite în acest mit? Scrieți-le în caiete. Mai există ele şi astăzi?

✓Identificați momentul unei noi invenții făcute de Dedal. Recitiți acest pasaj.

✓Care sunt emoțiile ce-l stăpânesc pe artist în timpul noii descoperiri?

✓Ce hotărâre ia Dedal şi care este sfatul pe care i-l dă lui Icar?

Exprimați-vă părerea!

✓Din ce motiv Dedal îşi părăseşte țara? Argumentați-vă răspunsul.

✓Care este comportamentul lui Icar în timpul zborului? Ascultă el de sfatul lui Dedal?

✓ În ce constă antiteza faptelor lui Dedal?

✓Cum s-a comportat Minos? În ce constă viclenia lui?

✓De ce Dedal a fost ridicat la rangul de zeu?

2 *Valorificarea textului*

Exprimați-vă părerea!

✓Ce l-a făcut pe Dedal să-l omoare pe Talos? Credeți că a procedat corect? Argumentați-vă răspunsul.

✓Care este semnificația cuvintelor pe care le adresează Dedal fiului său Icar? Ce sentimente vă trezesc aceste cuvinte?

✓De ce Icar a uitat de sfatul tatălui său? Argumentați-vă răspunsul.

✓Ce semnificație au aripile în acest text? Alcătuiți câteva enunțuri cu sensul propriu şi cel figurat al acestui cuvânt.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Indicați forma literară a cuvântului *dete*.

✓Formați familia lexicală şi câmpul lexical al cuvântului *artist*.

✓Găsiți câte un sinonim pentru cuvintele: *rang, chin, protector, a destrăma*.

✓Explicați sensul cuvântului *dogoare* din text şi alcătuiți câteva enunțuri cu el.

✓Găsiți antonime pentru cuvintele: *a pofti, viu, a blestema, îndrăzneț, iscusit*.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Identificați personajele din textul dat. Scrieți-le în caiete, repartizându-le în principale şi secundare.

✓Cum este prezentat personajul principal din punct de vedere profesional? Găsiți acest pasaj în text şi recitiți-l.

✓Ce semnificație are în acest mit Labirintul? Ce cunoaşteți voi despre Labirint?

✓Ce modalități de expunere sunt folosite în acest mit? Argumentați-vă răspunsul.

✓Cum ați putea să-l caracterizați pe Minos?

Demonstrați-vă creativitatea!

✓ Realizați un text de volum mic în care să descrieți emoțiile şi sentimentele ce v-a trezit lectura acestui mit.

✓ Imaginați-vă că omul ar avea aripi şi ar putea zbura. S-ar schimba viața lui pe acest pământ, sau nu? Motivați-vă răspunsul.

✓ Cum credeți, ce invenție din trecut n-a avut încă nici o schimbare?

Folosiți-vă cunoştințele!

✓ Care este tema şi ideea principală a acestui mit?

✓ Stabiliți structura compozițională a mitului: începutul, cuprinsul şi partea finală.

✓ Care este semnificația faptei pe care o face Dedal? Ce vis al omenirii realizează Dedal?

✓ De ce Dedal se întoarce în Grecia? Motivați-vă răspunsul.

✓ Alcătuiți planul simplu de idei al acestui text.

Mitul lui Romulus şi Remus

„Potrivit legendei, Romulus şi Remus au fost fiii Rheei Silvia, fiica regelui Numitor din Alba Longa. Alba Longa este un oraş mitologic, localizat pe muntele Alban, în sud-estul viitoarei Rome”.

Înainte de naşterea lor, bunicul lui Romulus şi Remus, Numitor şi fratele său Amulius au primit tronul lui Alba Longa la moartea tatălui lor. Numitor a primit puterile suverane, ca drept al naşterii sale, în timp ce Amulius a primit trezoreria regală, inclusiv aurul adus de Eneas din Troia. Însă din pricina faptului că Amulius deținea averea, având astfel mai multă putere decât fratele său, îl detronează pe Numitor. Speriat că fiica lui Numitor, Rhea Silvia, ar naşte copii care într-o zi l-ar putea detrona ca rege, o forțează pe Rhea să devina o virgină a lui Vesta, preoteasă jurată la celibat.

Însă, într-o seară, Marte, zeul războiului, vine la Rhea în templul lui Vesta şi aceasta îi naşte doi băieți gemeni de mărime şi frumusețe remarcabile, numiți mai apoi Romulus şi Remus. Amulius devine furios şi o întemnițează pe Rhea, ordonând şi moartea gemenilor prin înec. Însă servitorul căruia i-a fost încredințat ordinul de a ucide gemenii nu a putut face acest lucru. I-a plasat pe cei doi într-un leagăn şi l-a eliberat

pe malurile fluviului Tibru. Râul, care era în inundație, s-a ridicat şi a purtat uşor leagănul în care erau gemenii în aval.

Romulus şi Remus sunt salvați de către zeul râurilor, Tiberinus, care îi plasează pe Dealul Palatin. Acolo sunt îngrijiți de către o lupoaică şi hrăniți de o ciocănitoare sub un smochin, două animale sacre pentru Marte. Romulus şi Remus sunt apoi descoperiți de către Faustulus, un păstor al lui Amulius, care duce copiii la el acasă. Faustulus şi soția sa, Acca Larentia, cresc băieții ca şi cum ar fi ai lor.

Pe măsură ce creşteau, naşterea nobilă se arăta în mărimea şi frumusețea lor încă de copii. Când au ajuns la vârsta bărbăției erau de un curaj şi o îndrăzneală invincibile. Romulus, însă, era considerat mai înțelept şi mai abil în politică dintre cei doi, iar discuțiile lui cu vecinii despre păscut şi vânătoare i-a oferit oportunități de a remarca dispoziția sa pentru comandă, şi nu pentru supunere. În măsura acestor calități, erau iubiți de confrații lor şi de săraci, însă ei îi urau pe ofițerii şi aprozii regelui. Şi-au trăit viețile şi au urmat scopurile oamenilor născuți nobili, fără a pune valoare pe lene şi trândăvie, dar exersând şi vânând, apărând pământul împotriva tâlharilor şi răzbunându-i pe cei care suferiseră fără să greşească. Şi astfel au devenit cunoscuți în întregul Latium.

Într-o zi, pe când gemenii aveau optsprezece ani, o ceartă a izbucnit între păstorii lui Numitor şi cei ai lui Amulius. Unii dintre cei ai primului au speriat multe dintre vitele lui Amulius, cauzând enervarea păstorilor acestora. Romulus şi Remus au adunat păstorii la un loc, i-au găsit şi ucis pe cei ai lui Numitor şi au recuperat vitele rătăcite. Spre nemulțumirea lui Numitor, Romulus şi Remus au adunat mulți oameni nevoiaşi şi sclavi ai lui Numitor, etalându-şi cutezanța şi temperamentul.

În timp ce Romulus era angrenat în unele sacrificii, pentru că era iubitor față de sacrificii şi zei, unii dintre păstorii lui Numitor îl atacă pe Remus şi pe alți prieteni ai acestuia. Astfel între ei izbucneşte o luptă. După ce ambele părți au înregistrat răni grave, păstorii lui Numitor triumfă şi îl iau pe Remus ca prizonier, ducându-l la Numitor pentru pedepsire. Numitor nu îl pedepseşte pe Remus, pentru că se temea de Amulius, însă a mers la acesta şi a cerut dreptate, din moment ce era fratele său şi fusese insultat de către servitorii regali. Şi oamenii din Alba Longa înțelegeau

motivele lui Numitor şi considerau că a fost victima unui jaf nemeritat. Astfel, Amulius a decis să-l lase pe Remus pe mâna lui Numitor, iar acesta să-l pedepsească cum doreşte.

Când Numitor îl duce pe Remus acasă la el pentru pedeapsă, este surprins de completa superioritate a tânărului în statura şi puterea corpului său. După ce a auzit despre faptele şi virtuțile sale nobile, Numitor îl întreabă pe Remus despre naşterea şi identitatea sa. Când Remus i-a spus că a fost găsit şi îngrijit de către o lupoaică pe malurile râului Tibru şi intuindu-i vârsta după înfățişarea sa, Numitor pleacă să discute cu fiica sa, Rhea, în această privință. La întoarcerea de la sacrificii, Faustulus îi spune lui Romulus că fratele său fusese capturat şi-l trimite în ajutorul acestuia. Romulus pleacă pentru a găsi armată ca să lupte împotriva lui Numitor la Alba Longa. Faustulus aleargă repede spre Alba Longa, însă este oprit la porțile oraşului de către paznici. Din fericire, unul dintre aceştia era servitorul care dusese copiii la râu. Recunoscând turma şi chipul lui Faustulus, îl duce în grabă către Amulius. Păstorul recunoaşte că băieții sunt în viață, însă spune că ei trăiesc departe de Alba Longa ca ciobani. De frică şi furie, Amulius trimite de îndată un prieten al lui Numitor să vadă dacă există vreo atestare în privința vieții gemenilor. În momentul în care omul intră în casa lui Numitor, îi găseşte pe cei doi, Numitor şi Remus îmbrățişându-se, confirmându-i astfel că Remus era nepotul lui Numitor. Omul îi sfătuieşte apoi să se grăbească, pentru că Romulus mărşăluieşte către oraş cu o armată formată din cei care îl urau şi se temeau de Amulius. Armata lui Romulus era formată din 200 de bărbați. Remus incită cetățenii din interiorul oraşului să se revolte şi în acelaşi timp Romulus atacă din afară. Amulius, fără a face vreun demers pentru siguranța sa, din confuzie totală, este capturat şi ucis.

„Crescuți de Faustulus si nevasta sa, Romulus şi Remus au devenit mai târziu liderii unei trupe de tineri ciobani războinici.

După ce au aflat adevărata lor identitate, ei au atacat oraşul Alba Longa, l-au ucis pe maleficul Amulius şi l-au repus pe tron pe bunicul lor. După aceea gemenii au decis să întemeieze un oraş pe locul în care fuseseră salvați când erau copii.

La scurt timp, au ajuns să se certe şi Remus a fost ucis de către fratele său.

Conform unei legende înregistrate de către Plutarh şi Livius, Romulus a fost ca primul Rege al Romei”.

Observarea textului

1 *Modalități de structurare a operei*

Observați!

✓Citiți cu atenție textul şi observați ce moduri de expunere predomină.

✓Cum sunt prezentați în mitul dat cei doi frați. Scrieți în caiete cuvintele şi expresiile care îi caracterizează.

✓Când şi unde se petrece acțiunea din textul citit de voi?

✓Care este semnificația lupoaicei în acest mit?

✓Cum credeți, care este oraşul întemeiat de cei doi gemeni?

Exprimați-vă părerea!

✓Ce sugerează următorul pasaj: „*… naşterea nobilă se arăta în mărimea şi frumusețea lor încă de copii…*”? Motivați-vă răspunsul.

✓Prin ce trăsături de caracter se deosebesc aceşti doi gemeni? Dar ce au comun? Argumentați-vă răspunsul.

✓Care este atitudinea lui Numitor față de Remus? Cum procedează el cu acest tânăr?

✓De ce Romulus porneşte cu armată împotriva lui Amulius?

✓Cum credeți de ce Romulus a fost primul rege al Romei?

2 *Valorificarea textului*

Exprimați-vă părerea!

✓De ce Rhea este nevoită să se despartă de Romulus şi Remus? Cum procedează servitorul care trebuia să-i omoare pe gemeni?

✓De către cine sunt salvați gemenii? Cine îi îngrijeşte şi le devine adevărată mamă?

✓Apreciați cu argumente convingătoare fapta lupoaicei şi încercați să explicați de ce ea a devenit erou mitologic.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Găsiți câteva sinonime pentru sensul din text al cuvintelor: *ordonând, frumusețe, a se revolta, interiorul, identitatea*.

✓Explicați, cum s-au format următoarele cuvinte: *remarcabile, frumusețea, siguranța, războinici, a repune*.

✓Selectați cuvintele necunoscute din acest text şi explicați-le cu ajutorul dicționarului.

✓Explicați expresia: „*…ajunşi la vârsta bărbăției*”. Alcătuiți câteva enunțuri cu această expresie.

✓Găsiți antonime pentru cuvintele: *curaj, trândăvie, adevărată, a detrona, a ataca.*

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Selectați în caietele voastre personajele mitului şi repartizați-le în principale şi secundare.

✓Stabiliți care dintre ele sunt personaje pozitive şi care — negative. Motivați-vă răspunsul.

✓Arătați modalitățile prin care sunt descrişi cei doi frați.

✓Selectați şi scrieți în caiete cuvintele care indică timpul şi locul acțiunii din acest mit.

✓ ***Mitul lui Romulus şi Remus*** are oare legătură directă cu originea poporului român?

✓ Ce v-a impresionat cel mai mult în acest mit?

Sarcini!

1. Rezumați conținutul mitului citit.
2. Realizați un mic text despre originea poporului român.
3. Citiți şi alte mituri referitoare la originea poporului nostru şi discutați-le în clasă.
4. Documentați-vă din variate izvoare şi spuneți în ce țări din vecinătatea Ucrainei se află monumentele lupoaicei şi ale lui Romulus şi Remus.
5. Efectuați un desen în care să prezentați un pasaj din acest mit.
6. Citiți şi alte mituri despre întemeierea Romei.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓ Ce-ați descoperit nou în acest mit? Compară-l cu cele studiate anterior?

✓ Citiți expresiv fragmentele care v-au impresionat cel mai mult.

✓ Alcătuiți planul acestui text.

✓ Identificați elementele reale şi cele fantastice din mitul citit.

✓ Determinați tema şi ideea principală a acestui text.

✓ Caracterizați unul dintre personajele care v-au impresionat cel mai mult.

✓ Explicați, care ar fi motivul că cei doi frați, care au trecut prin atâtea greutăți, până la urmă s-au certat?

Biblia – Cartea înțelepciunii

„Biblia conturează şi reflectă valoarea tuturor caracterelor. Ea exprimă marile realități trăite de toți oamenii.”

Fernand Comte

Biblia (din lb. greacă *βιβλίον*, pl. *βιβλία* — cărți) se referă la scripturile sacre din iudaism şi creştinism. Aceste scripturi sunt compilații ale unor documente separate (numite „cărți”) scrise pe o perioadă lungă de timp. Au fost mai întâi adunate pentru a forma prima Biblie evreiască, Tanach, iar mai târziu, cu adăugiri – Biblia creştină, numită şi Sfânta Scriptură.

Parabola biblică „*Fiul risipitor*”

11. Şi a zis: Un om avea doi copii.

12. Şi a zis cel măi tânăr dintre ei tatălui său: „Tată, dă-mi partea de avere ce mi se cuvine.” Şi el le-a împărțit averea.

13. Şi nu după multe zile, adunând toate, fiul cel mai tânăr s-a dus într-o țară îndepărtată şi acolo şi-a risipit averea, trăind în desfrânări.

14. Şi, după ce a cheltuit totul, s-a făcut foamete mare în țara aceea, şi el a început să ducă lipsă.

15. Şi ducându-se, s-a alipit el de unul din locuitorii acelei țări, şi acesta l-a trimis la țarinile sale să pască porcii.

16. Şi dorea să-şi sature pântecele din roşcovele pe care le mâncau porcii, dar nimeni nu-i dădea.

17. Dar venindu-şi în sine a zis: „Câți argați ai tatălui meu sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame!”

18. Sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu şi-i voi spune: „Tată, greşit-am Cerului şi față de tine.

19. Nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi.”

20. Şi sculându-se a venit la tatăl său. Şi încă departe fiind el, tatăl său l-a văzut şi i s-a făcut milă şi, alergând, a căzut pe grumaz şi l-a sărutat.

21. Şi i-a zis fiul: „Tată, greşit-am Cerului şi față de tine şi nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău.”

22. Şi a zis tatăl către slugile sale: „Aduceți-i degrabă haina cea mai scumpă şi-l îmbrăcați, şi inel puneți-i pe mână, şi încălțăminte în picioare;

23. Şi aduceți vițelul cel îngrăşat, înjunghiați-l şi, mâncând, să ne veselim;

24. Căci acest fiu al meu era mort şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat”. Şi au început să se veselească.

25. Iar fiul cel mare era la țarină. Şi când a venit şi s-a apropiat de casă, a auzit cântece şi jocuri.

26. Şi chemând-o pe una din slugi, a întrebat: „Ce sunt acestea?”

27. Iar ea i-a spus: „Fratele tău a venit şi tatăl tău a înjunghiat vițelul cel îngrăşat, pentru că l-a primit sănătos.”

28. Şi el s-a mâniat şi nu voia să intre; dar tatăl său, ieşind, îl ruga.

29. Iar el, răspunzând, a zis tatălui său: „Iată, de atâția ani îți slujesc şi niciodată nu ți-am călcat porunca. Şi mie niciodată nu mi-ai dat un ied, ca să mă veselesc cu prietenii mei;

30. Dar când a venit acest fiu al tău, care ți-a mâncat averea cu desfrânatele, ai înjunghiat vițelul cel îngrăşat...”

31. Iar el i-a zis: „Fiule, tu întotdeauna eşti cu mine şi toate ale mele ale tale sunt.

32. Trebuia însă să ne veselim şi să ne bucurăm, căci fratele tău acesta mort era şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat.”

(Noul Testament.
Sfânta Evanghelie după Luca, cap. 15, 11-32)

Observarea textului

Modalități de structurare a textului

Exprimați-vă părerea!

- Citiți expresiv textul parabolei. Ce modalități de exprimare sunt utilizate aici?
- Cum sunt aranjate propozițiile în textul parabolei? Ce tip de propoziții predomină în text?
- Identificați vorbirea directă şi cea indirectă şi observați cum se îmbină aceste două modalități de exprimare.
- Identificați cuvintele care redau noțiunile de timp şi cele de spațiu. Scrieți-le în caiete.
- Ce semnifică cifrele de la începutul fiecărui verset?

Folosiți-vă cunoştințele!

- Selectați cuvintele necunoscute şi explicați-le cu ajutorul dicționarului.
- Explicați sensul cuvântului *pildă* şi identificați alte înțelesuri ale acestui cuvânt. Alcătuiți câteva enunțuri cu el.
- Găsiți sinonime pentru sensul din text al cuvintelor: *dorea, vrednic, grumaz, țarină, pierdut.*
- Explicați cum s-au format cuvintele: *risipitor, îndestulați, îndepărtată, niciodată, veselesc, pierdut.*
- Găsiți antonime pentru cuvintele: *multe, veleească, apropiat, risipitor, s-a mâniat, avere.*

Rețineți!

Biblia este o culegere de texte care conțin doctrina religioasă a evreilor (Vechiul Testament) şi a creştinilor (Vechiul şi Noul Testament). Este numită şi Sfânta Scriptură.

Parabola este o povestire alegorică scurtă, cu conținut religios sau moral.

Parabola biblică transmite învățăturile Mântuitorului într-un mod accesibil, prin exemple concludente din viață.

Valorificarea textului

Observați!

✓Ce formă are acest text? Prin ce se deosebeşte el de alte texte literare cunoscute de voi?

✓Ce conține fiecare verset?

✓Ce idee predomină pe tot parcursul textului?

✓Ce caracter are acest text: laic sau religios?

✓Unde întâlnim asemenea tipuri de texte?

Exprimați-vă părerea!

✓Explicați de ce parabola are anume acest titlu.

✓ Identificați termenii comparați în parabola citită de voi.

✓ Cum puteți aprecia comportamentul fiului mai mic? Dar al celui mai mare? Argumentați-vă răspunsul.

✓Ce semnificație au versetele 31 şi 32?

✓Ce învățătură conține această parabolă?

✓Care sunt ideile principale pe care le desprindem din textul dat? Scrieți-le în caiete.

Sarcini!

1. Citiți şi alte parabole biblice şi discutați-le în clasă.
2. Efectuați o relatare a unor întâmplări din viața personală asemănătoare cu cele din parabola *Fiul risipitor.*
3. Citiți cele 10 porunci din Biblie şi discutați-le.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Explicați prin cuvinte proprii cum înțelegeți voi noțiunea de Biblie.

✓Ce caracteristici are o parabolă.?

✓Care dintre parabole are un conținut religios?

✓Care este punctul de reper al fiecărei parabole? Ce prezintă el?

✓Ce conțin parabolele biblice? Argumentați-vă răspunsul.

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

✓Parabola este o povestire care prezintă o lecție sau un adevăr moral.

✓O parabolă este o povestire din viața de zi cu zi.

✓Este destinată să arate un adevăr central, şi fiecare detaliu al parabolei întăreşte un adevăr.

✓Parabola se bazează pe o comparație.

✓Fiecare parabolă are o temă centrală sau un subiect principal.

✓Parabola exprimă un adevăr.

✓Învățăturile biblice tind să facă viața omului pe pământ mai bună, mai blândă, mai frumoasă.

Folclorul calendaristic

„O națiune care doreşte să aibă o limbă bogată şi omogenă ar trebui mai întâi de toate să adune şi să scoată la lumină întreaga sa literatură poporală, căci izvorul cel mai bun spre înavuțirea unei limbi este în tot cazul literatura poporală.”

(Simion Florea Marian)

Colinde

Florile dalbe

Sculați, sculați, boieri mari,
Florile dalbe,
Sculați voi, români plugari,
Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
Florile dalbe,
Noaptea pe la cântători,
Florile dalbe,
Şi v-aduc pe Dumnezeu,
Florile dalbe,
Să vă mântuie de rău,
Florile dalbe,
Un Dumnezeu nou-născut,
Florile dalbe,
Cu flori de crin învăscut,
Florile dalbe,
Dumnezeu adevărat,
Florile dalbe,
Soare-n raze luminat,
Florile dalbe.
Sculați, sculați, boieri mari,
Florile dalbe,
Sculați voi, români plugari,
Florile dalbe,
Că pe cer s-a arătat,
Florile dalbe,
Un luceafăr de-mpărat,
Florile dalbe,
Stea cometă strălucită,
Florile dalbe,
Pentru fericiri menită,
Florile dalbe.
Iată lumea că-nfloreşte,
Florile dalbe,
Pământul că-ntinereşte,
Florile dalbe,
Cânt prin luncă turturele,
Florile dalbe,
La fereastră rândunele,
Florile dalbe,
Şi-un porumb frumos, leit,
Florile dalbe,
Dinspre apus a venit,
Florile dalbe,
Floare dalbă a adus,
Florile dalbe,
Şi la căpătâi s-au pus,
Florile dalbe.
El vă zice să trăiți,
Florile dalbe,
Întru mulți ani fericiți,
Florile dalbe,
Şi ca pomii să-nfloriți,
Florile dalbe,
Şi ca ei să-mbătrâniți,
Florile dalbe.

A vânat un iepuraş

Noi umblăm şi colindăm,
Măriuț, mărgăritar,
Şi pe Domnul căutăm.
Dar boierii nu-s acasă,
C-au plecat la vânătoare,
Să vâneze căprioare.
Căprioare n-au vânat,
Ci-au vânat un iepuraş,
Să facă din blana lui
Veşmânt frumos Domnului.
Rămâneți cu bine,
Fiți fericiți,
Să vă deie Domnul
Totul ce doriți!

Trei crai de la răsărit

Trei crai de la răsărit,
Noi cu „steaua” ne-am pornit
Ş-am mers, după cum citim,
Până la Ierusalim.
Şi-acolo când am ajuns,
Steaua nouă s-a ascuns.
Hopuri, hopuri, hopurele,
La mulți ani cu floricele!

Colindă ucraineană

Bună seara, bună,
Gospodari de casă!
Bucură-te! Bucură-te, lume,
Domnul Preasfânt azi se naşte!
Aduceți bucate
Pe mesele-ntinse!
Bucură-te! Bucură-te, lume,
Domnul Preasfânt azi se naşte!
Scoateți pâine caldă
Din roadă aleasă!
Bucură-te! Bucură-te, lume,
Domnul Preasfânt azi se naşte!
Că-ți vin la fereastră
Trei oaspeți de viță!
Bucură-te! Bucură-te, lume,
Domnul Preasfânt azi se naşte!
Primul bate-n uşă
Crăciunul iubitul!
Bucură-te! Bucură-te, lume,
Domnul Preasfânt azi se naşte!
Apoi îl urmează
Şi Sfântul Vasile!
Bucură-te! Bucură-te, lume,
Domnul Preasfânt azi se naşte!
Peste scurtă vreme
Vine şi Iordanul!
Bucură-te! Bucură-te, lume,
Domnul Preasfânt azi se naşte!
Crăciunu-ți aduce
Linişte în casă!
Bucură-te! Bucură-te, lume,
Domnul Preasfânt azi se naşte!
Iar Sfântul Vasile –
Fericire-n suflet!
Bucură-te! Bucură-te, lume,
Domnul Preasfânt azi se naşte!
Sănătate multă
Ai de la Iordan!
Bucură-te! Bucură-te, lume,
Domnul Preasfânt azi se naşte!

Valorificarea textelor

Observați!

- Ce structură au textele colindelor de mai sus?
- Cum sunt aranjate versurile în textele date?
- Ce semnificație are expresia „florile dalbe”?
- Care sunt personajele participante la acțiunea din aceste texte? Scrieți-le în caiete?
- Ce semnifică cuvintele „vânătoarea” şi „steaua” în colindele citite de voi? Argumentați-vă răspunsul.

Exprimați-vă părerea!

- Explicați ce semnificație are titlul fiecărei colinde de mai sus.
- Care este evenimentul principal (vestea) pe care îl proslăvesc colindătorii?
- Ce urări conțin aceste colinde?
- Comentați una dintre colindele citite care v-a impresionat cel mai mult.
- Explicați de ce se colindă anume de Crăciun şi de Anul Nou.

Sarcini!

1. Citiți sau cântați şi alte colinde care le-ați întâlnit în localitățile voastre.
2. Alcătuiți un text în care veți descrie obiceiurile colindatului la voi în sat.
3. Reprezentați printr-un desen imagini ale satului în perioada colindelor.
4. Citiți şi comentați poezia lui Mihai Eminescu „Colinde, colinde”.

Folosiți-vă cunoştințele!

- Citiți expresiv textele propuse pentru lectură.
- Explicați cu ajutorul dicționarului cuvintele necunoscute.
- Determinați în ce formă sunt scrise aceste trei texte.
- Selectați şi scrieți în caiete unele cuvinte care se repetă în aceste texte.
- Determinați caracterul acestor texte.

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

- Termenul ***colindă*** e de origine latină, intrat în lexicul nostru prin intermediul cuvântului slavon – ***kolenda,*** ceea ce înseamna la români ziua întâia a anului.
- Cele mai multe colinde au un caracter religios (se proslăveşte naşterea lui Iisus Hristos). Întâlnim, însă, şi colinde cu caracter laic, toate având funcția de urare cu ocazia sărbătorilor de iarnă.
- La colindat participă tot satul, deşi efectiv colindă numai copiii, flăcăii şi bărbații până la o anumită vârstă.

Rețineți!

Colinda este o specie a literaturii populare care conține o urare sau o binecuvântare şi se cântă în seara şi în ziua de Crăciun, în ajunul şi-n ziua de Anul Nou.

Pluguşorul

Aho, aho,
Copii şi fraţi,
Staţi puţin şi nu mânaţi,
Lângă noi v-alăturaţi
Şi cuvântul mi-ascultaţi:
S-a sculat mai an
Bădica Traian,
Faţa albă şi-a spălat,
Barba neagră-a pieptănat,
La icoane s-a-nchinat
Ş-a încălecat
Pe-un cal învăţat,
Cu nume de Faur,
Cu şaua de aur,
Cu frâu de mătasă,
Cât viţa de groasă.
La ureche clopoţei,
La picioare zurgălăi,
Mânaţi, măi !
Hăi, hăi!

El în scări s-a ridicat,
Peste câmpuri s-a uitat,
Ca s-aleagă-un loc curat
De arat şi semănat.
Şi curând s-a apucat
Câmpul neted de arat,
În lungiş
Şi-n curmeziş.
Şi s-a apucat într-o joi,
C-un plug cu doisprezece boi,
Boi, bourei,
În coadă codălbei,
În frunte ţintăţei.
I-a mai mânaţi, măi!
Hăi, hăi!

Ziua toată a lucrat,
Brazdă neagră-a răsturnat,
Şi prin brazde-a semănat

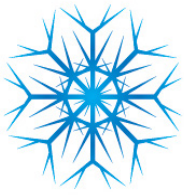

Grâu mărunt şi grâu de vară,
Deie Domnul să răsară!
Mânați, măi,
Hăi, hăi!

Şi când lucrul a sfârşit,
Iată, mări, s-a stârnit
Un vânt mare pre pământ
Şi ploi multe după vânt,
Pământul de-a răcorit
Şi sămânța a-ncolțit.
Mânați, copii,
Hăi, hăi!

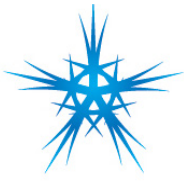

Cum a dat Dumnezeu an,
Holde mândre lui Traian,
Astfel să dea şi la voi,
Ca s-avem parte şi noi.
Să vă fie casa – casă,
Să vă fie masa – masă!
Tot cu mesele întinse
Şi cu fețele aprinse,
Tot cu casele grijite,
De gospodari locuite.
La picioare zurgălăi,
Ia mai îndemnați, flăcăi!
Hăi, hăi!

De urat am mai ura,
Dar ni-i că va însera
Şi noi suntem mititei,
Ne mănâncă câinii răi
Şi ne-a înghețat năsucu,
Şi ne-aşteaptă şi tătucu.
Ape, văi şi munți bătrâni,
Opriți plugul, frați români!
Aho, aho!

Valorificarea textului

Exprimați-vă părerea!

✓ Ce munci agricole sunt descrise în acest pluguşor?

✓ Ce urări le adresează gospodarilor la început de an acei care declamă sau cântă pluguşorul?

✓ Ce semnifică versurile: „Să vă fie casa — casă,/ Să vă fie masa — masă”?

✓ Cum credeți, anume pe cultivarea grâului se pune accent în această urătură sau mai este şi un sens ascuns? Motivați-vă răspunsul.

✓ Care este rolul lui bădica Traian? Ce simbolizează acest personaj?

✓ Ce simbolizează cultivarea grâului în pluguşor?

✓ *Pluguşorul* se termină cu o formulă finală, care cuprinde urările adresate gospodarilor (acestea fiind cele mai variate). Ce formule mai cunoaşteți voi?

✓ Fiecare strofă se încheie cu următoarele cuvinte: ***Mânați măi! Hăi, Hăi!.*** Care este rolul lor în pluguşor:

a) de a atrage atenția gospodarilor;

b) semnifică trecerea de la un gând la altul;

c)exprimă vechiul îndemn al plugarului, legătura strânsă între Om şi Animalul fără ajutorul căruia existența lui pe acest Pământ ar fi mult mai grea.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓ Citiți expresiv textul propus şi explicați cu ajutorul dicționarului cuvintele necunoscute.

✓ Prin ce cuvinte îi anunță urătorul pe gospodari că a sosit cu ceata de „plugari”?

✓ Efectuați o caracteristică a lui Traian.

✓ Ce epitete şi comparații sunt folosite în urătură pentru a reda mai plastic tablourile poetice ale alegerii pământului pentru arat şi semănat. Identificați-le şi scrieți-le în caiete.

✓ Care este rolul formulelor de adresare din acest text? Motivați-vă răspunsul.

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

✓ Pluguşorul este un vechi obicei agrar, o urare de an nou.

✓ Urarea este însoțită de tălăngi şi clopote, de pocnituri de bice, de zgomotul „buhaiului”.

✓ În pluguşor se vorbeşte despre munca grea a țăranului în câmp, de aceea el poate fi numit „o poveste versificată a pâinii”, „o poezie a muncii”.

Rețineți!

Pluguşorul este o poezie populară care face parte din literatura de ceremonial, legată de un răspândit obicei popular şi rostită pe la casele gospodarilor în ajunul Anului Nou de grupuri de copii (Pluguşorul mic), sau în dimineața Anului Nou de cete de flăcăi, însoțit adesea de un plug (Pluguşorul mare).

Sorcova (I)

Sorcova, vesela,
Să trăiți, să-nfloriți,
Ca un măr, ca un păr,
Ca un fir de trandafir!
Peste vară, Primăvară,
Sănătos ca fierul,
Iute ca oțelul,
Tare ca piatra,
Iute ca săgeata.
Ce-i în casă să trăiască,
Ce-i afară – izvorască,
Ce-i pe câmp să înverzească!
La anul şi la mulți ani!

Sorcova (II)

Anul nou cu bine,
Cu zile senine,
Toți cu sănătate
Şi cu spor în toate!
La uşori
Mănunchi de flori,
Pe la uşe
Flori de ruje,
La fereşti
Flori domneşti.
Sus pe tindă
Flori de ghindă,
Pe podele
Rândunele,
La icoane
Busuioc!

Să vă dea Domnul noroc!
La anul şi La mulți ani!

Rețineți!

Sorcova este o urare făcută în dimineața de Anul Nou. Obiceiul acesta este străvechi şi s-a păstrat, în special, de către copii care poartă în mână o ramură de măr sau de păr, împodobită cu flori artificiale multicolore. Ei trec pe la casele gospodarilor, urându-le sănătate, ani mulți şi fericiți.

Capra

(De afară se aude)

Vine capra de la munte
Cu steluțe albe-n frunte.
Şi cu barba ei lățoasă,
A venit să intre-n casă.
Dă-ne drumu, gazdă-n casă,
C-afară plouă de varsă.
Şi ne pică picurele,
De pe garduri de nuiele.
Gazdă, dacă nu ne crezi,
Ieşi afară de ne vezi.
Gazdă, dacă ieşi afară,
Nu ieşi cu mâna goală.
Să ieşi cu cârnați în poală
Şi cu vinu subsuoară.
Gazdă, dacă nu ne crezi,
Ieşi afară de ne vezi.
Dă-ne, gazdă, drob de sare,
Să dăm la capră că moare.

(Capra se culcă şi cineva strigă)

– Hei, pițele mele,
Cu cercei şi cu mărgele,
Şi cu lupii după ele.
Rămâi, gazdă, sănătoasă,
Noi plecăm la altă casă.

(Din casă se aude)

Vine capra din pădure,
A fost la cules de mure,
Fragi şi mure n-a găsit,
Caprii-i arde de iubit.
Capra noastră-i capră bună,
Ne dă lapte, unt şi lână,
Ne mai dă şi iezişori,
Să-i tăiem de sărbători.
Capra noastră a fătat,
Lupii iedu i-au mâncat.
Rămâi, gazdă, sănătoasă,
Noi plecăm la altă casă.

Rețineți!

Capra este un vechi joc popular românesc, care se referă la folclorul de Anul Nou şi care constă în executarea unor figuri comice de către un personaj mascat în capră, care bate ritmic din picioare. Cuvintele specifice acestui obicei sunt rostite de către cel care o mână.

Sarcini!

1. Memorizați un fragment din *Pluguşor* şi una dintre *Sorcovele* de mai sus.
2. Citiți şi alte variante ale *Pluguşorului* şi faceți o paralelă între ele.
3. Realizați o compunere cu titlul ”Am venit să vă urăm”, în care să descrieți obiceiurile şi tradițiile din localitatea voastră.
4. Aduceți exemple şi de alte tipuri de piese populare care țin de obiceiurile de Anul Nou şi de Crăciun.
5. Efectuați un desen în care să prezentați un obicei al folclorului de iarnă.

Vasile Alecsandri
(1818 – 1890)

„Vasile Alecsandri, scriitor şi om politic,
figura cea mai importantă a literaturii
româneşti în perioada paşoptistă.
A ilustrat specii numeroase
din toate genurile literare...”
(George Călinescu)

Vasile Alecsandri a fost un mare poet, dramaturg, folclorist, om politic, ministru, diplomat, membru fondator al Academiei Române, creator al teatrului românesc şi al literaturii dramatice în România, personalitate marcantă a Moldovei şi apoi a României de-a lungul întregului secol al XIX-lea.

A fost deputat şi ministru în mai multe rânduri, iar între 1885 şi 1890 – ministru al României la Paris. Ca scriitor, a debutat în 1840 cu nuvela „Buchetiera de la Florența”, publicată în „Dacia literară”, şi cu pieseta „Farmazonul din Hârlău”. Vasile Alecsandri este fondatorul pastelului românesc.

Iarna

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund şi palid se prevede pintre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.

Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopii înşirați se pierd în zare,
Şi pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele pierdute sub clăbuci albii de fum.

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Străluceşte şi dismiardă oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie uşoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi.

Universul operei

✓Explicați cum s-au format următoarele cuvinte din text: *argintiu, tinerețe, trecător, înşirat, întindere, voios.*

✓Formați familia de cuvinte pentru: *nor, alb, argint, sat.*

✓Adjectivul *albiu* este un cuvânt derivat. Indicați cuvântul de bază şi sufixul din structura acestuia. Dați alte două exemple de adjective derivate după acelaşi model.

✓Alcătuiți câmpul lexical al substantivului *iarnă*, folosind unele cuvinte din text.

Exprimați-vă părerea!

✓În prima strofă există trei perechi de sinonime. Identificați-le şi observați în ce mod îmbogățesc acestea semnificațiile textului.

✓Găsiți antonime potrivite următoarelor cuvinte din text: *adunate, trecător, a înceta*.

✓Alcătuiți câteva enunțuri cu omonimul adjectivului *călătoare*.

✓Indicați forma literară actuală a indicativului prezent, persoana a III-a, plural a verbului *a zbura*. Comparați-o cu forma din versul *Fulgii zbor, plutesc în aer*..

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Indicați pronunțarea actuală a cuvintelor: *pintre, împregiur, zurgălăi, dismiardă.*

✓Selectați din textul poeziei figurile de stil cunoscute.

✓Explicați ce rol au verbele din această poezie.

✓Comentați expresia *norii fug* şi alcătuiți cu ea câteva enunțuri.

✓Comentați versul: *Ca fantasme albe plopii înşirați se pierd în zare.* Ce figură de stil ați întâlnit în el.

✓Învățați poezia pe de rost. Recitați-o cu intonație.

!

Rețineți!

Descrierea este un mod de expunere prin care se prezintă trăsăturile caracteristice ale unui colț din natură, ale unui peisaj, fenomen al naturii, portretul unui personaj etc. De asemenea, descrierea este şi o operă literară organizată pe baza descrierii literare. Ea poate fi:

- de tip tablou (descrierea unei furtuni, a unui lac, a unui anotimp etc.);
- de tip portret (enumerarea trăsăturilor fizice şi morale ale unei persoane).

Pastelul este o creație lirică descriptivă în versuri în care se înfățişează un tablou din natură (un peisaj, momente ale zilei, imaginea unor anotimpuri, aspecte din viața plantelor sau animalelor) față de care autorul îşi exprimă în mod direct impresiile şi sentimentele.

Termenul de pastel este împrumutat din domeniul picturii, unde **pastel** înseamnă tablou realizat în creioane colorate.

Exprimați-vă părerea!

✓Ce foloseşte autorul pentru a exprima vraja iernii şi sentimentele pe care le trăieşte el însuşi?
✓Identificați culorile ce predomină în text. Ce rol au ele?
✓Ce tablou din acest pastel v-a impresionat cel mai mult? De ce?

Observați!

✓În ce formă este scrisă această operă literară?
✓Câte versuri sunt în această poezie?
✓Cum sunt grupate aceste versuri?
✓Despărțiți în silabe primele două versuri din poezie şi identificați numărul lor.

Rețineți!

Strofa reprezintă un număr variabil de versuri grupate în funcție de înțelesul unitar, de metru, de rimă şi de măsuri.

Versul este un rând dintr-o poezie, în care sunt respectate regulile referitoare la ritm, rimă şi măsură. Acesta este versul clasic. În afară de acest gen de vers, mai există:

a. **versul liber** - care este un rând dintr-o poezie, în care regulile enunțate mai sus sunt aplicate după cum doreşte poetul, neținând cont de unele dintre acestea;

b. **versul alb** este versul fără rimă.

Măsura este numărul silabelor dintr-un vers.

- Măsura poate fi de la patru silabe, până la 15-16 silabe, şi chiar mai multe.
- Măsura şi ritmul sunt atribute importante ale versificației.
- De regulă, într-o poezie versurile au aceeaşi măsură.
- Există, totuşi, şi versuri cu o măsură diferită, mai ales în fabule.

Epitetul este un cuvânt adăugat unui substantiv sau verb pentru a-l clasifica estetic şi exprimă o însuşire a obiectului pe care îl pune într-o lumină nouă, impresionând cititorul.

Epitetul este figura de stil constând în determinarea unui substantiv sau verb printr-un adjectiv, adverb etc., menit să exprime acele însuşiri ale obiectului care înfățişează imaginea lui aşa cum se reflectă în simțirea şi fantezia scriitorului.

Repetiția este figura de stil care constă în reluarea, în scopuri expresive, a aceluiaşi termen, ale aceloraşi construcții, grupuri de sunete sau fragmente întregi pentru a scoate în evidență anumite sentimente, idei, impresii sau însuşiri.

Exemple:

”Trei zile şi trei nopți, vântoasele nu mai steteră. **De trei ori** *scoaseră copacii din rădăcini;* **de trei or***i scoaseră râurile din cursul lor;* **de trei ori** *sfărâmaseră norii, izbindu-i de stânci; de trei ori măturară fundul mării şi* **de trei ori** *prăpădiră fața pământului…” (Ioan Slavici,* ***Zâna Zorilor)****. ”Amurg de toamnă* **violet***…/ Doi plopi, în fund, apar în siluete/ Oraşul tot e* **violet***…” (George Bacovia,* ***Amurg violet)***

Observați!

✔ Ce sens au în textul dat cuvintele: *zale argintie, sanie uşoară, văzduh voios, cumplita iarnă*?

✔ Ce parte de vorbire determină aceste cuvinte?

✔ Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste expresii.

✔ De ce autorul foloseşte verbul *a ninge* de mai multe ori?

✔ Ce sugerează această repetare?

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

✔ Orice atribut, nume predicativ sau complement circumstanțial de mod este numit epitet când conține în acelaşi timp o metaforă, o metonimie, o sinecdocă, o hiperbolă etc., sau când face el însuşi să apară o asemenea figură. Dacă nu cuprinde aşa ceva, atunci el nu este epitet.

✔ Nu orice element determinant (adjectiv sau adverb) este epitet. În situații ca cele din textele de mai jos determinarea este neutră din punct de vedere stilistic, fără să implice participarea imaginației sau afectivității scriitorului:

* „şi părinții, şi frații, şi surorile îmi erau sănătoşi.” (*Ion Creangă,* **Amintiri din copilărie**)

* „Atâta obidă se abătu asupra lui, încât sub pleoapele închise închipuirea-i dădu buzna .” *(Ionel Teodoreanu*, **La Medeleni**)

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

✔ Creatorul pastelului în literatura română este considerat Vasile Alecsandri, cel care a publicat în revista „Convorbiri literare” din Iaşi numeroase poezii inspirate de frumusețile naturii din zona Mircestiului.

✔ Pastelul reprezintă cea mai izbutită parte a creației artistice a lui Vasile Alecsandri.

✔ Vasile Alecsandri a scris următoarele pasteluri: *Sfârşit de toamnă, Iarna, Miezul iernii, Gerul, Viscolul, Dimineața, Noaptea, Malul Siretului* şi altele.

Valorificarea textului

Observați!

✔ Selectați din textul poeziei cuvintele referitoare la spațiul ceresc şi cele referitoare la spațiul terestru. Scrieți-le în caiete.

✔ Identificați cuvintele prin care autorul realizează ipostazele opuse ale spațiului ceresc:

a. în primele două versuri ale strofei I apare o atmosferă apăsătoare, în care orizontul dispare în spatele unei perdele groase de zăpadă;

b. în următoarele două versuri impresia este de seninătate şi de voioşie.

✔ Selectați cuvintele prin care poetul amplifică dimensiunile spațiului descris, până la pierderea dimensiunilor concrete.

✔ Explicați ce sens al cuvintelor (propriu sau figurat) apare în următoarele exemple:

a. ***Fulgii zbor**, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,*
Răspândind fiori de gheață pe ai țării ***umeri dalbi.***

b. Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o ***zale argintie se îmbracă mândra țară****.*

Sarcini

1. Citiți şi alte pasteluri din creația lui Vasile Alecsandri şi încercați să le comparați cu cel studiat în clasă.
2. Efectuați o descriere ştiințifică şi una artistică a iernii, în care să folosiți unele expresii din pastelul lui Vasile Alecsandri.
3. Reprezentați printr-un desen o imagine din acest pastel.

Demonstrați-vă creativitatea!

Scrieți o compunere pe tema „Fulg de nea, fulg de nea/ Vino la fereastra mea.”

Folosiți-vă cunoştințele!

✔ În poezie sunt trei comparații. Găsiți în fiecare caz, termenii comparați.

✔ Selectați dintre adjective epitetele cromatice. Care este culoarea dominantă?

✔ Identificați epitetele care se referă la forma obiectelor.

✔ În ultimul vers al poeziei este un epitet care determină un verb. Numiți-l. Prin ce parte de vorbire este exprimat acesta?

✔ Ce fel de însuşiri redă epitetul *cumplita* (iarnă)?

Exprimați-vă părerea!

✔ Care este semnificația jocului dintre *soare* şi *ninsoare*? Comentați felul în care privirea celui care descrie se concentrează pe unul sau pe celălalt dintre aceste elemente.

✔ Imaginile vizuale predomină în poem. Cum explicați întreruperea acestora printr-o imagine auditivă în finalul poeziei?

✔ Ce aduce nou ultima strofă față de restul poeziei? Referiți-vă la ritmul desfăşurării fenomenelor descrise, jocul de culori, atmosfera generală.

✔ Descrierea iernii este statică sau dinamică?

✔ Argumentați-vă răspunsul, explicând rolul verbelor folosite în poezie.

Emil Gârleanu
(1878 – 1914)

„ Emil Gârleanu umanizează sentimentele şi stările sufleteşti ale necuvântătoarelor”.

(Teodor Vârcolici)

Emil Gârleanu s-a născut în data de 5 ianuarie 1878 la Iaşi. A fost prozator, regizor, scenarist de filme şi jurnalist român. Începe liceul la Iaşi în 1889, dar se retrage şi se înscrie la Şcoala Fiilor de Militari, unde devine coleg cu Jean Bart, apoi intră la Şcoala de Ofițeri de Infanterie, unde devine coleg cu Gheorghe Brăescu. A fost sublocotenent în armata română dar este exilat la Bârlad pentru activitatea sa publicistică, interzisă de regulamentul militar.

A debutat cu volumul *Bătrânii* (1905), în care sunt evocați boieri de viță veche, patriarhali şi visători, superiori lumii noi, burgheze, care i-a ruinat.

Cea mai cunoscută operă a lui Emil Gârleanu este *Din lumea celor care nu cuvântă* (1910), în care a relatat întâmplări alegorice din viața insectelor, păsărilor, animalelor şi plantelor.

Un alt volum, *Nucul lui Odobac* (1910), dezvoltă tot o temă semănătoristă: dispariția țărănimii patriarhale şi a obiceiurilor tradiționale.

S-a stins din viață la 2 iulie 1914 la Câmpulung.

Căprioara

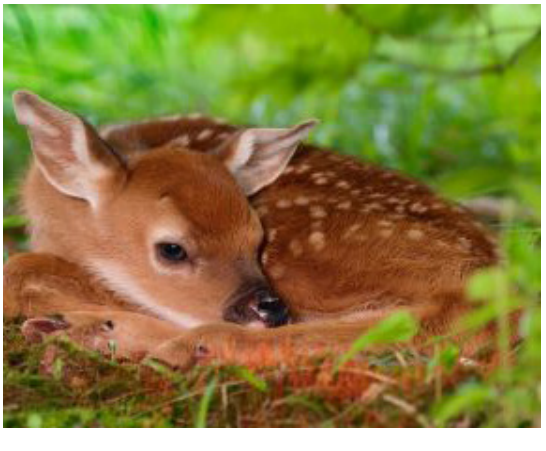

Pe muşchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos lângă iedul ei. Acesta şi-a întins capul cu botul mic, catifelat şi umed, pe spatele mamei lui şi, cu ochii închişi, se lasă dezmierdat. Căprioara îl linge, şi limba ei subțire culcă uşor blana moale, mătăsoasă a iedului. Mama îl priveşte şi-n sufletul ei de fugarnică încolțeşte un simțământ stăruitor de milă

pentru ființa fragedă căreia i-a dat viață, pe care a hrănit-o cu laptele ei, dar de care trebuie să se despartă chiar azi, căci vremea înțărcatului venise demult încă. Şi cum se uita aşa, cu ochi îndureraţi, din pieptul căprioarei scăpă ca un muget înăbuşit de durere; iedul deschise ochii.

Căprioara se îmbărbătează, sare în picioare şi porneşte spre țancurile de stâncă, din zare, printre care vrea să-l lase rătăcit. Acolo, sus, e păzit şi de duşmănia lupului, şi de iscusința vânătorului, căci pe muchiile prăpastiilor acelora numai ele, caprele, puteau a se încumeta. Acolo, l-ar fi ştiut ca lângă dânsa. Dar până la ele erau de străbătut locuri pline de primejdii. Căprioara îşi aruncă picioarele în fugă fulgerătoare, în salturi îndrăznețe – să încerce puterile iedului. Şi iedul se ține voiniceşte din urmă; doar la săriturile amețitoare se opreşte, câte o clipă, ca şi cum ar mirosi genuna, apoi se avântă ca o săgeată şi, behăind vesel, zburdă de bucurie, pe picioarele subțiri ca nişte lujere.

Dar trebuie să scoboare, să străbată o pădure, ca să urce din nou spre țancuri. Căprioara conteneşte fuga: păşeşte încet, prevăzătoare. Trece din poiană în poiană, intră apoi sub bolți de frunze, pe urmă prin hrube adânci de verdeață până ce pătrunde în inima întunecată, ca un iad, a pădurii.

Şi-au mers mult aşa până ce au dat, în sfârşit, de luminiş. Iedul, bucuros, o ia înainte sărind. Dar în aceeaşi clipă căprioara se opreşte, ca de-o presimțire, adulmecând. În fața ei, de sub o cetină, ochii lupului străluceau lacomi. Un salt, şi iedul ar fi fost sfâşiat. Atunci căprioara dă un zbieret adânc, sfâşietor, cum nu mai scosese încă, şi, dintr-un salt, cade în mijlocul luminişului. Lupul, văzând prada mai mare, uită iedul şi se repede la ea...

Prăbuşită în sânge, la pământ, sub colții fiarei, căprioara rămâne cu capul întors spre iedul ei. Şi numai când acesta, înspăimântat, se topeşte în adâncul pădurii, căprioara simte durerea, iar ochii i se tulbură de apa morții.

Universul operei

Descoperiți singuri!

✓Identificați elementele de peisaj care exprimă starea emoțională a căprioarei.

✓Care sunt fragmentele din povestire care redau dragostea mamei pentru copilul său.

✓Arătați ce înțeles au verbele din enunțul: *În sufletul ei...încolțeşte un simțământ; dintr-un salt, cade.*

✓Selectați din textul povestirii cuvintele prin care este descrisă natura.

✓Alcătuiți câteva enunțuri cu unele dintre aceste cuvinte.

Observați!

✓Citiți expresiv primul pasaj din text şi explicați ce atmosferă redă autorul. Scrieți în caiete cuvintele care creează această atmosferă.

✓Identificați în text fragmentele care redau legătura ce există între căprioară şi ied. Cum explicați această legătură?

✓Selectați cuvintele care redau starea emotivă a căprioarei.

✓Identificați cuvintele care sugerează hotărârea căprioarei de a porni la drum.

✓Scrieți în caiete verbele care redau acțiunile celor două animale de-a lungul drumului lor.

✓Selectați şi scrieți în caiete cuvintele ce sugerează hotărârea căprioarei de a-şi salva iedul.

✓Recitiți pasajele care v-au impresionat cel mai mult şi comentați-le.

Exprimați-vă părerea!

✓Explicați semnificația cuvântului *a se topi* din enunțul *Iedul se topeşte în adâncul pădurii*.

✓Prin ce imagini este descrisă reacția căprioarei la apariția lupului?

✓Cum este sugerată de către autor prezența lupului?

✓Ce credeți că înseamnă pădurea pentru ied? Comentați răspunsul.

Valorificați-vă cunoştințele!

✓Selectați cuvintele necunoscute din text şi explicați-le cu ajutorul dicționarului.

✓Indicați forma literară a cuvintelor: *trebuiesc, prăpastii, a scoborî, simțământ, zbieret.*

✓Găsiți sinonime pentru următoarele cuvinte din text: *iscusință, fraged, a conteni, mătăsoasă, se avântă, să străbată.*

✓Explicați cum s-au format următoarele cuvinte: *luminiş, verdeață, îmbărbătează, presimțire, prevăzătoare.*

✓Alcătuiți propoziții cu unele dintre cuvintele din şirul de mai sus.

Valorificați-vă cunoştințele!

✓Identificați figurile de stil din text. Care dintre ele predomină?

✓Selectați comparațiile şi scrieți-le în caiete. Ce sugerează ele?

✓Prin ce se deosebeşte descrierea care o face autorul în această povestire de descrierile întâlnite de voi anterior?

✓Realizați o descriere a unui colț de natură, folosind diverse figuri de stil.

Genul epic. Descrierea în proză. Narațiunea. Schița

Rețineți!

Genul epic cuprinde creațiile literare, în versuri sau în proză, în care scriitorul redă faptele, ideile şi sentimentele unor persoane, reale sau imaginare, prin mijlocirea unor povestiri.

Descrierea este un mod de expunere prin care scriitorul zugrăveşte trăsăturile caracteristice ale unei privelişti din natură, ale unui om, personaj literar, ale unor obiecte.

Descrierea literară poate fi în proză şi în versuri. Prin descrierea artistică autorul ne transmite şi starea sa sufletească, sentimentele pe care i le-a trezit peisajul, tabloul respectiv, aspectul şi obiectul zugrăvit.

Narațiunea prezintă o succesiune de întâmplări petrecute într-o ordine temporală.

Orice narațiune trebuie să respecte următoarele cerințe: când s-au petrecut faptele; unde s-au petrecut ele; ce anume s-a petrecut; cine a înfăptuit lucrurile povestite; cum, de ce şi în ce fel au avut ele loc.

Ideea principală este o propoziție sau o frază care cuprinde informația esențială desprinsă dintr-un pasaj sau dintr-un paragraf.

Ideile secundare constituie o dezvoltare a ideilor principale. Acestea surprind detalii şi oferă explicații referitoare la acțiunile personajelor, locul şi timpul desfăşurării acțiunilor sau a împrejurărilor în care au loc faptele.

Planul simplu de idei cuprinde ideile principale, înlănțuite în ordinea apariției lor în text.

Planul dezvoltat de idei cuprinde ideile principale şi ideile secundare corespunzătoare acestora, înlănțuite în ordinea apariției lor în text.

Opera literară epică în proză, de scurtă întindere, care redă o întâmplare simplă, redusă aproape la un singur moment şi având un număr mic de personaje (uneori doar unul singur) se numeşte **schiță**.

Schița are intrigă simplă, cu puține personaje care sunt caracterizate foarte concis.

Schițele redau faptele şi evenimentele cele mai diverse ale vieții. Dintre scriitorii români care au scris schițe îi amintim pe Ion Luca Caragiale, Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu etc.

Sarcini!

1. Recitiți pasajele din text în care autorul foloseşte descrierea.
2. Identificați locul desfăşurării acțiunii.
3. Realizați o scurtă narațiune în care veți folosi şi elemente de descriere.

Planul simplu şi planul dezvoltat de idei

Sarcini!

1. Notați în caiete ideile principale desprinse din schița *Căprioara*. La ce momente importante ale narațiunii se referă acestea?
2. Formulați ideile secundare corespunzătoare ideilor principale din schița citită de voi.
3. Alcătuiți planul dezvoltat de idei al narațiunii *Căprioara*.

Valorificarea textului

Descoperiți singuri!

✓ Selectați şi scrieți în caiete descrierile din acest text care v-au impresionat cel mai mult.

✓ Identificați fragmentele în care sunt descrişi căprioara şi iedul ei.

✓ Selectați din această povestire figurile de stil pe care le cunoaşteți. Care dintre ele predomină?

✓ Scrieți în caiete câteva verbe din textul citit. Care este rolul lor în povestire?

✓ Identificați elementele descriptive şi cele narative din schiță şi arătați cum se îmbină ele.

Exprimativă părerea!

✓ Cum credeți, de ce autorul a ales drept eroi principali căprioara şi iedul?

✓ Ce trăsături întruchipează aceste personaje?

✓ Care sunt sentimentele mamei față de copilul său?

✓ Cum se comportă iedul pe parcursul întregii povestiri?

✓ De ce s-a jertfit căprioara?

✓ Încotro îşi îndreaptă privirea căprioara în finalul povestirii? De ce?

✓ De ce povestirea lui Emil Gârleanu ne trezeşte sentimente şi emoții puternice?

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

Narațiunea este un mod de expunere prin care se relatează fapte şi întâmplări.

Narațiunea presupune: narator sau povestitor, acțiune, personaje.

Narațiunile fac parte din genul epic, dar se întâlnesc şi în genul liric şi dramatic. Ele pot fi scrise atât în versuri, cât şi în proză.

În **narațiune** nu poate să lipsească niciodată **descrierea**. **Narațiunea** şi **descrierea** sunt două entități inseparabile, pentru că în orice **narațiune** trebuie să se arate locul întâmplării.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓ Citiți câteva pasaje din text şi notați în caiete enunțurile care exprimă ideile principale.

✓ Care credeți că este rolul celorlalte idei din aceste pasaje?

Demonstrați-vă creativitatea!

✓ Încercați să realizați o schiță despre o ființă (sau mai multe) necuvântătoare îndrăgită în care să îmbinați narațiunea cu descrierea.

✓ Efectuați un desen în baza acestei povestiri, ilustrând momentul care v-a impresionat cel mai mult.

Gândăcelul

Cum venise pe lume, nici el nu-şi dădea seama. S-a trezit ca dintr-un somn şi parcă era de când pământul. Nu simțise nici durere, nici bucurie. Şi mult îşi muncise gândul cum răsărise, şi-al cui era? Mic cât un fir de linte, mişca picioruşele fragede şi ocolea, de pe margini, frunzişoara care-l adăpostise. Într-o zi încercă o pornire lăuntrică: ieşi de sub umbra răcoroasă şi dădu buzna afară, în ploaia de lumină. Atunci rămase pe loc, orbit de atâta strălucire. Încetul cu încetul îi veni inima la loc şi îndrăzni: deschise ochişorii mai mult, mai tare, mai mari, îi deschise în sfârşit bine-bine şi privi în sus. Se făcuse parcă mai mititel decât fusese. Cu câtă strălucire, ce adânc şi albastru se dezvelea cerul! Şi ce minune! Cu ochişorii lui mărunți, cât nişte fire de colb, îl cuprindea întreg. Şi ce întunecime, câtă umezeală sub frunzişoara lui. Ce căutase dânsul acolo? Iar din mijlocul tăriei albastre, un bulgăre de aur aprins arunca văpăi.

Tresări. Era el altul? Picioruşele nu mai erau ale lui de scânteiau aşa? Şi mai era îmbrăcat în aur! Căci şi trupuşorul lui, pe care şi-l vedea pentru întâia oară, scânteia. Nu cumva era o fărâmiță căzută de acolo, de sus, o fărâmiță de lumină închegată, rătăcită pe pământ? Şi, ca o adeverire, pe țărâna neagră trupul aruncă o lumină dulce. Ce se mai întreba! Fără îndoială, de acolo căzuse, acolo trebuia să se întoarcă. Dar ce depărtare. Şi cum să ajungă? Privi în sus; şi atunci, deasupra căpşorului, zări lujerul unui crin ce se ridica aşa de înalt, că parcă floarea din vârf îşi deschidea paharul chiar dedesubtul bulgărului de aur, să-i culeagă razele.

În mintea lui îşi înjghebă planul. Să se suie pe lujer în sus, să meargă, să meargă şi să meargă până în vârf; şi de acolo, la bulgărul de aur, din care credea că se desfăcuse: o săritură, — sau o vedea el ce-o face.

Atunci se mişcă din nou, şi după ce trecu peste un grăunte de piatră cât un munte şi coborî dincolo, se trezi la rădăcina crinului. Se odihni o clipă, apoi la drum, băiete! Mai întâi se rostogoli de pe tulpina lucie de câteva ori în țărână. Văzând asta, se ridică pe picioruşele dinapoi şi, fără să ştie pentru ce, cu cele dinainte îşi făcu, moşnegeşte, cruce. Pe urmă încercă din nou şi văzu că poate. Luciu i se păruse lujerul crinului, şi când colo avea atâtea adâncituri, atâtea ridicături: văi, dealuri.

Dar ce mireasmă se revărsa de sus!...

Şi-a mers voinicul, a mers. Mult să fi mers. Se uită în jos şi-l prinse amețeala. Privi în sus şi se cutremură. Ce, nu făcuse nici un sfert din sfertul drumului! Puterile îi cam slăbiseră, dar nu se lăsa. Încă vreo câțiva paşi, şi ici, deasupra, parcă se întruchipa o frunzişoară lătăreață, ca o prispă. Acolo o să se odihnească. Şi iar purcese la drum; şi umblă, şi umblă, băiete; de-abia ajunse. Iar când a poposit, ud de sudoare, că părea o picătură de rouă, bulgărele de aur scăpătase de amiază. Şi voinicul privi iar în sus. Privea în sus şi nu-şi credea ochilor: zile, săptămâni, luni avea de umblat. Şi cât era de hotărât şi de vânjos drumețul, nu-şi putu opri un oftat:

— Uf! că mult mai am de suit, Doamne!

Valorificarea textului

Observați!

- ✓ Recitiți primul alineat din text şi răspundeți la următoarele întrebări:
- Despre cine este vorba în textul dat?
- Unde are loc acțiunea?
- Când se desfăşoară acțiunea?
- Ce gânduri îl preocupă pe eroul acestei povestiri?
- ✓ Explicați cu ajutorul dicționarului sensul cuvintelor **văpăi** şi **tărie**.
- ✓ Cum este prezentat gândăcelul în acest fragment?
- ✓ Care este viziunea lui despre ceea ce-l înconjoară?

Exprimați-vă părerea!

✓ De ce gândăcelul este atât de preocupat de apariția sa în această lume? Selectați din textul citit fragmentele care descriu această stare a lui.

✓ Găsiți fragmentul care sugerează că în viața gândăcelului apar noi preocupări.

✓ Găsiți şi recitiți fragmentul care redă noua stare a gândăcelului.

✓ Ce atitudine are autorul față de eroul său? Motivați-vă răspunsul.

Observați!

✔ Cum a depăşit gândăcelul situațiile dificile prin care a trecut?

✔ Care sunt gândurile eroului principal la începutul narațiunii şi la sfârşitul ei?

✔ Discutați hotărârea gândăcelului de a cunoaşte lumea. Ce l-a motivat să parcurgă acest drum dificil?

✔ Ce gânduri, sentimente vă sugerează episodul final al schiței?

✔ Ce legătură are finalul povestirii cu situația inițială?

Exersați!

✔ Selectați ideile principale ale textului în caiete.

✔ Povestiți oral întâmplările din viața eroului principal, având ca punct de plecare următorii indici: situația inițială, cauza acțiunii, desfăşurarea acțiunii, situația dificilă, depăşirea situației dificile, situația finală.

✔ Efectuați o mică caracteristică a personajului schiței lui Emil Gârleanu.

✔ Reprezentați schematic drumul parcurs de gândăcel de la situația inițială până la cea finală.

Sarcini

1. Citiți şi alte schițe din volumul lui Emil Gârleanu ***Din lumea celor ce nu cuvântă***.
2. Efectuați un desen care să reprezinte pasajul din schiță care v-a impresionat cel mai mult.
3. Scrieți o compunere în care să demonstrați că ”munca sfinţeşte locul”.

Folosiți-vă cunoştințele!

✔ Selectați enunțurile din textul citit care descriu greutățile prin care trece gândăcelul.

✔ Descrieți prin câteva enunțuri drumul parcurs de eroul schiței date. Folosiți unele imagini din textul povestirii.

✔ Selectați şi scrieți în caiete figurile de stil cunoscute de voi pe care le utilizează autorul pentru a scoate în evidență caracterul eroului principal.

✔ Recitiți fragmentele din text care conțin descrieri. Cu ce scop autorul foloseşte aceste descrieri?

✔ Realizați o bandă desenată, utilizând în ordine cronologică citate din text.

✔ Determinați tema şi ideea principală a schiței citite.

Ioan Alexandru Brătescu-Voineşti
(1868 – 1946)

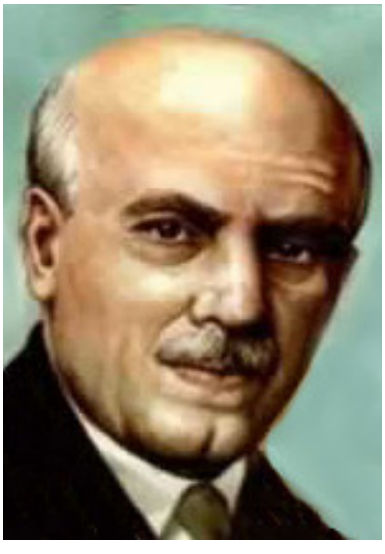

„Ioan Alexandru Brătescu –Voineşti este un pedagog prin intermediul literaturii.”

(Nicolae Iorga)

Ioan Alexandru Brătescu-Voineşti a fost un mare prozator român, reprezentativ prin operele sale despre natură şi viața ei.

S-a născut la Târgovişte, în anul 1868, ca descendent al unei familii de boieri. Eroul din nuvela „Neamul Udreştilor” e un strămoş al scriitorului. A făcut Liceul şi Universitatea la Bucureşti. A fost judecător în Bucureşti, Ploieşti, Piteşti, Craiova şi Târgovişte, unde în anul 1896 s-a stabilit definitiv. A fost membru al Academiei Române. În anul 1945 i s-a decernat Premiul Național Pentru Proză.

Nuvelele şi schițele sunt partea teoretică a operei sale. Este cunoscut şi pentru scrierile pentru copii: *Puiul* (tragica moarte a unui pui de prepeliță), *Privighetoarea*, *Bietul Tric*, *Niculăiță Minciună* (un copil isteț de la țară neînțeles de săteni), ş.a.

S-a stins din viață în anul 1946.

Puiul

Într-o primăvară, o prepeliță aproape moartă de oboseală — că venea de departe, tocmai din Africa — s-a lăsat din zbor într-un lan verde de grâu, la marginea unui lăstar.

După ce s-a odihnit vreo câteva zile, a început să adune beţigaşe, foi uscate, paie şi fire de fân şi şi-a făcut un cuib pe un moşoroi de pământ, mai sus, ca să nu i-l înece ploile; pe urmă, şapte zile de-a rândul a ouat câte un ou, în tot şapte ouă mici ca nişte cofeturi şi a început să le clocească.

Ai văzut cum stă găina pe ouă? Aşa sta şi ea, doar că ea în loc să stea în coteț, sta afară în grâu; şi ploua, ploua de vărsa şi ea nu se mişca, ca nu cumva să pătrunză o picătură de ploaie la ouă.

După trei săptămâni i-au ieşit nişte pui drăguți, nu goi ca puii de vrabie, îmbrăcați cu puf galben ca puii de găină, dar mici, parcă erau şapte gogoşi de mătase, şi au început să umble prin grâu după mâncare. Prepelița prindea câte o furnică, ori câte o lăcustă, le-o fărâmița în bucățele mici, şi ei, pic! pic! pic! cu cioculețele lor, o mâncau numaidecât.

Şi erau frumoşi, cuminți şi ascultători; se plimbau primprejurul mamei lor şi când îi striga: „Pitpalac!” repede veneau lângă ea.

Odată, prin iunie, când au venit țăranii să secere grâul, ăl mai mare dintre pui n-a alergat repede la chemarea mă-sii, şi cum nu ştia să zboare, hați! l-a prins un flăcău sub căciulă.

Ce frică a pățit când s-a simțit strâns în palma flăcăului, numai el a ştiut; îi bătea inima ca ceasornicul meu din buzunar; dar a avut noroc de un țăran bătrân, care s-a rugat pentru el:

— Lasă-l jos, mă Marine, că e păcat de el, moare. Nu-l vezi că de-abia e cât luleaua?!

Când s-a văzut scăpat, fuga speriat la prepeliță să-i spuie ce-a pățit. Ea l-a luat, l-a mângâiat şi i-a spus:

— Vezi ce va să zică să nu mă asculți? Când te-i face mare, o să faci cum ai vrea tu, dar acum, că eşti mic, să nu ieşi niciodată din vorba mea, că poți să pățeşti şi mai rău.

Şi aşa trăiau acolo liniştiți şi fericiți. Din seceratul grâului şi din ridicarea snopilor se scuturaseră pe mirişte o groază de boabe cu care se hrăneau şi, măcar că nu era vreo apă prin apropiere, nu sufereau de sete, că beau dimineața picături de rouă de pe firele de iarbă.

Ziua, când era căldura mare, stau la umbră în lăstar; după-amiază, când se potolea vipia, ieşeau cu toții pe mirişte; iar în nopțile răcoroase se adunau grămadă, ca sub un cort, sub aripile ocrotitoare ale prepeliței.

Încet-încet puful de pe ei s-a schimbat în fulgi şi în pene, şi cu ajutorul mamei lor au început să zboare. Lecțiile de zbor se făceau dimineața spre răsăritul soarelui, când se îngâna ziua cu noaptea, şi seara în amurg, căci ziua era primejdios din pricina hreților, care dădeau târcoale pe deasupra miriştii. Mama lor îi aşeza la rând şi îi întreba:

„Gata?”

„Da”, răspundeau ei.

„Una, două, trei!”

Şi când zicea “trei”, frrr! zburau cu toții de la marginea lăstarului tocmai colo lângă cantonul de pe şosea şi tot aşa îndărăt. Şi mama lor le spunea că-i învață să zboare pentru o călătorie lungă, pe care trebuiau s-o facă în curând, când o trece vara.

„Şi o să zburăm pe sus de tot, zile şi nopți, şi o să vedem dedesubtul nostru oraşe mari şi râuri, şi marea.”

Într-o după-amiază pe la sfârşitul lui august, pe când puii se jucau frumos în mirişte împrejurul prepeliței, aud o căruță venind şi oprindu-se în drumeagul de pe marginea lăstarului. Au ridicat toți în sus capetele cu ochişorii ca nişte mărgele negre şi ascultau.

„Nero! înapoi!” s-a auzit un glas strigând.

Puii n-au priceput; dar mama lor, care înțelesese că e un vânător, a rămas încremenită.

Scăparea lor era lăstarul, dar tocmai dintr-acolo venea vânătorul. După o clipă de socoteală, le-a poruncit să se pitulească jos, lipiți cu pământul, şi cu nici un preț să nu se mişte.

— Eu o să zbor; voi să rămâneți nemişcați; care zboară, e pierdut. Ați înțeles?

Puii au clipit din ochi c-au înțeles şi au rămas aşteptând în tăcere. Se auzea fâşâitul unui câine care alerga prin mirişte şi din când în când glasul omului:

— Unde fugi? înapoi, Nero!

Fâşâitul se apropie — uite câinele: a rămas împietrit cu o labă în sus, cu ochii țintă înspre ei.

— Nu vă mişcați, le şopteşte prepelița şi se strecoară binişor mai departe.

Câinele păşeşte încet după ea. Se apropie grăbit şi vânătorul. Uite-l: piciorul lui e acum aşa de aproape de ei, încât văd cum i se urcă o furnică pe carâmbul cizmei. Vai! cum le bate inima.

După câteva clipe prepelița zboară ras cu pământul, la doi paşi de la botul câinelui, care o urmăreşte; vânătorul se depărtează strigând:

„Înapoi! înapoi!”

Nu poate trage, de frică să nu-şi împuşte câinele; dar prepelița se preface aşa de bine că e rănită, încât câinele vrea cu orice preț s-o prindă; iar când socoteşte ea că e în afară de bătaia puştii, zboară repede spre lăstar.

În vremea asta puiul ăl mai mare, în loc să stea nemişcat ca frații lui, după cum le poruncise mă-sa, zboară; vânătorul îi aude pârâitul zborului, se întoarce şi trage. Era cam departe. O singură alică l-a ajuns la aripă. N-a picat, a putut zbura până în lăstar; dar acolo, de mişcarea aripii,

osul — la început numai plesnit — s-a crăpat de tot, şi puiul a căzut cu o aripă moartă.

Vânătorul, cunoscând desimea lăstarului şi văzând că trăsese într-un pui, nu s-a luat după dânsul, socotind că nu face truda de a-l căuta prin lăstar.

Ăilalți pui nu s-au mişcat din locul unde-i lăsase prepelița. Ascultau în tăcere. Din când în când se auzeau pocnete de puşcă şi glasul vânătorului strigând „Apporte!”

Mai târziu căruța s-a îndepărtat înspre vânător pe drumeagul lăstarului; încet-încet pocnetele şi strigătele s-au pierdut, s-au stins, şi în tăcerea serii care se lăsă nu se mai auzea decât cântecul greierilor; iar când s-a înnoptat şi răsărea luna dinspre Cornățel, au auzit desluşit glasul mamei lor chemându-i din capul miriştii:

„Pitpalac! pitpalac!”

Repede au zburat înspre ea şi au găsit-o. Ea i-a numărat: lipsea unul.

— Unde e nenea?

— Nu ştim, a zburat.

Atunci prepelița disperată a început să-l strige tare, mai tare, ascultând din toate părțile. Din lăstar i-a răspuns un glas stins:

„Piu! piu!”...

Când l-a găsit, când i-a văzut aripa ruptă, a înțeles că era pierdut; dar şi-a ascuns durerea, ca să nu-l deznădăjduiască pe el...

De atunci au început zile triste pentru bietul pui; se uita cu ochii plânşi cum frații lui se învățau la zbor dimineața şi seara; iar noaptea, când ăilalți adormeau sub aripa mamei, el o întreba cu spaimă:

— Mamă, nu e aşa că o să mă fac bine? Nu e aşa c-o să merg şi eu să-mi arăți cetăți mari şi râuri, şi marea?

— Da, mamă, răspundea prepelița, silindu-se să nu plângă.

Şi a trecut vara. Au venit țăranii cu plugurile de au arat miriştea; prepelița s-a mutat cu puii într-un lan de porumb de alături; dar peste câtăva vreme au venit oamenii de au cules porumbul, au tăiat cocenii şi au întors locul; atunci s-a mutat în nişte pârloage din marginea lăstarului. În locul zilelor mari şi frumoase au venit zile mici şi posomorâte, a început să cadă bruma şi să se rărească frunza lăstarului. Pe înserate se vedeau rândunici întârziate zburând în rasul pământului, ori pâlcuri de alte păsări călătoare, iar în tăcerea nopților friguroase se auzeau strigătele cocorilor, mergând toate în aceeaşi parte, către miazăzi.

În inima bietei prepelițe era o luptă sfâşietoare. Ar fi vrut să se rupă în două: jumătate să plece cu copiii sănătoşi, care sufereau de frigul toamnei înaintate, iar jumătate să rămâie cu puiul schilod, care se agăța de ea cu disperare.

Suflarea duşmănoasă a crivățului, pornită fără veste într-o zi, a hotărât-o. Decât să-i moară toți puii, mai bine numai unul – şi fără să se uite înapoi, ca să nu-i slăbească hotărârea, a zburat cu puii zdraveni, pe când ăl rănit striga cu deznădejde:

— Nu mă lăsați! Nu mă lăsați!

A încercat să se târască după ei, dar n-a putut, şi a rămas în loc, urmărindu-i cu ochii până au pierit în zarea dinspre miazăzi.

Peste trei zile, toată preajma era îmbrăcată în haina albă şi rece a iernii. După o ninsoare cu viscol, urmă un senin ca sticla, aducând cu dânsul un ger aprig.

La marginea lăstarului, un pui de prepeliță, cu aripa ruptă, sta zgribulit de frig. După durerile grozave de până adineaori, urmează acum o piroteală plăcută. Prin mintea lui fulgeră crâmpeie de vedenii... mirişte... un carâmb de cizmă pe care se urca o furnică... aripa caldă a mamei. Se clatină într-o parte şi într-alta, şi pică mort, cu degetele ghearei împreunate ca pentru închinăciune.

Universul operei

Momente ale acțiunii

Observați!

✓Recitiți primele alineate din povestire şi indicați locul şi timpul desfăşurării acțiunii.

✓Care sunt preocupările de prim ordin ale prepeliței întoarsă din țările calde?

✓Ce sentimente are prepelița-mamă când îşi face cuibul, clocește ouăle şi îşi îngrijește puii?

✓Numiți personajele povestirii şi scrieți-le în caiete.

✓Efectuați o mică descriere a puişorilor de prepeliță.

✓Ce detalii foloseşte scriitorul în descrierea personajelor sale?

Exprimați-vă părerea!

✓Ce emoții v-au trezit îndeletnicirile prepeliței în aşteptarea puilor săi?

✓Cum o prezintă autorul pe această mamă? Dar cum sunt copilaşii ei?

✓Selectați din text momentele în care prepelița şi puii sunt în pericol? Din partea cui vine acest pericol?

✓Cum se schimbă puişorii odată cu venirea verii? Care este grija cea mai mare a prepeliței?

✓Cum sunt descrise lecțiile de zbor? Ce sfaturi le dă prepelița puilor săi?

✓Care dintre pui îi iese mamei din cuvânt şi care i-a fost pedeapsa?

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Explicați cu ajutorul dicționarului sensul cuvintelor: *ocrotitoare, cofeturi, lăstar, aprig, piroteală, preajmă, crâmpeie.* Alcătuiți cu unele dintre ele câteva enunțuri.

✓Identificați în textul povestirii formele populare ale unor cuvinte folosite de autor şi indicați forma lor literară.

✓Explicați sensul următoarelor expresii din text: *„moartă de oboseală”, „îi bătea inima”, „o clipă de socoteală”, „zburând în rasul pământului”.*

✓Găsiți câteva sinonime pentru cuvintele: *a se strecura, pârloage, tăcerea, sfâşietoare, schilod*. Utilizați-le în câteva enunțuri.

✓Explicați cum s-au format următoarele cuvinte: *cioculețe, primejdios, drumeagul, încremenită, deznădăjduiască*.

Rețineți!

Povestirea este o specie a genului epic, definită ca o narațiune literară de dimensiuni relativ reduse, care conține un fond liric.

Narațiunea este un mod de expunere care prevede o relatare a unui fapt, a unui eveniment sau întâmplări într-o desfăşurare gradată.

Povestirea alegorică este o operă literară, de dimensiuni relativ reduse, care conține un fond liric cu caracter alegoric ce ajută la exprimarea unei idei.

Valorificarea textului

Exprimați-vă părerea!

✓Explicați titlul povestirii. Care ar fi versiunea voastră?

✓Comentați oral modul de comportare al prepeliței în situații dificile.

✓Cum credeți, de ce că prepelița este o mamă adevărată? Motivați-vă răspunsul.

✓Notați în caiete părerea voastră despre puiul neascultător. Argumentați-vă părerea.

✓De ce prepelița ia decizia să zboare cu puii sănătoşi în țările calde? Ce se petrece în sufletul prepeliței în momentul decisiv?

✓Cum a procedat prepelița mamă: bine sau rău? Motivați-vă răspunsul.

Observați!

✓Cum este realizată narațiunea în povestirea lui Ioan Alexandru Brătescu-Voineşti?

✓Care dintre personajele povestirii sunt cele mai semnificative? De ce?

✓Ce semnificație au anotimpurile prezentate de autor în povestire?

✓Identificați dialogurile din text. Ce semnificație au ele?

✓Cum interpretați cuvintele: *„ Nu mă lăsați! Nu mă lăsați!”*. Ce sugerează ele?

✓Care este tema şi ideea acestei opere literare?

Demonstrați-vă creativitatea!

✓Realizați un rezumat al momentelor care v-au impresionat cel mai mult în această operă literară.

✓Schițați un portret verbal al unuia dintre personajele povestirii.

✓Comentați scena morții puiului neascultător şi explicați sensul ultimelor sale cuvinte.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Efectuați o expunere orală a textului citit, împărțindu-l pe fragmente. Alcătuiți planul dezvoltat al povestirii.

✓Selectați în caiete cuvintele prin care autorul descrie locul şi timpul desfăşurării acțiunii.

✓Determinați care sunt personajele principale şi cele secundare ale povestirii. Realizați o scurtă caracteristică a unuia dintre ele.

✓Identificați elementele de scriere şi cele narative din textul citit.

✓Selectați şi scrieți în caiete câteva figuri de stil cunoscute de voi. Care este rolul lor în această povestire?

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

✓Narațiunea este o modalitate de existență a genului epic şi este un semn distinctiv al acestuia.

✓După forma lor, povestirile pot fi în proză şi în versuri, iar după conținut: satirice, filozofice, psihologice, alegorice, licențioase ş. a.

✓În literatura română povestirea a fost cultivată de Ioan Neculce, Dimitrie Cantemir, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Mircea Eliade etc.

Ion Druță

(n. 1928)

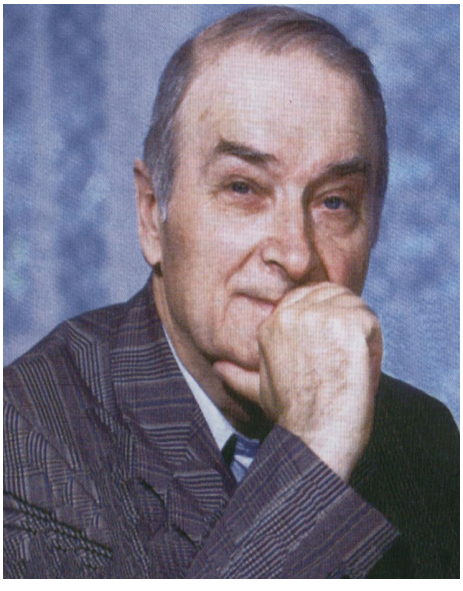

„Druță este cel mai valoros scriitor național al Basarabiei din a doua jumătate asecolului XX…”

(Mihail Dolgan)

Ion Druță s-a născut la 3 sep-tembrie 1928, în satul Horodişte, județul Soroca, în prezent raionul Donduşeni (Republica Moldova) şi este un scriitor român de origine basarabeană.

În 1939, familia Druță se mută în satul Ghica Vodă, de lângă Bălți, unde viitorul scriitor va face clasele primare. În 1945 urmează cursurile unei şcoli de tractorişti, absolveşte Şcoala de Silvicultură şi Cursurile superioare de pe lângă Institutul de Literatură „Maxim Gorki” al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.. Din 1960 locuieşte în Moscova, Rusia.

Primele povestiri ale prozatorului sunt publicate la începutul anilor 50. Operele sale *Frunze de dor, Balade din câmpie, Ultima lună de toamnă, Povara bunătății noastre, Clopotnița, Horodişte, Întoarcerea țărânii în pământ, Biserica albă, Toiagul păstoriei* ş.a. fac parte din fondul de aur al literaturii naționale contemporane şi sunt traduse în mai multe limbi de circulație mondială.

Vânătorii de rațe

În lunga lui viață moş Trofim a dus-o şi mai bine, şi mai rău, dar păsări a ținut pe lângă casă mai totdeauna, şi când îi zicea babei să facă o zamă, în casa lor se lumina, şi mirosea a zamă. Le-a plăcut, la neam de neamul lor, zama de pasăre.

„Zamă” au şi fost porecliți, şi nu se supărau de această poreclă, hotărâți s-o ducă cu demnitate la sfârşitul vieții, dar iată că porecla a rămas, iar păsări prin ogradă tot mai puține, apoi mai că nu se aud defel.

Rămas numai cu porecla, moş Trofim s-a simțit deodată istovit, singuratic, părăsit de toată lumea şi, întristat cum nu se mai poate, a prins a tânji. Rar când se arăta pe câmp, prin sat, rămânând mai mult

pe lângă casă, mai mult pe prispă, mai mult pe cuptor. Se plângea că-l împunge ceva sub coastă – şi tot aşa din vară în vară, din an în an. Pesemne, ar fi dat demult ortul popii, de n-ar fi avut noroc de-o babă harnică, stăruitoare, care îşi ținea cu munca şi casa, şi masa, şi mult întristatul său moşneag.

Cu vremea moş Trofim s-a obişnuit a o duce fără zamă, însă rămânea veşnic abătut, gândindu-se în sinea lui: halal de-o aşa viață; când veneau duminicile şi zilele de sărbătoare, chiar că nu-şi putea afla locul. Amintirile marilor petreceri îl înghesuiau din toate părțile, auzea ciocnindu-se pahare, auzea cântând mesenii, ba chiar la un moment dat pornea a dibui primprejur în căutarea unui pai să-şi scobească dinții şi i se părea că va crăpa fierea într-însul, de nu va găsi un pai curățel şi nu va porni a umbla cu el, printre puținii dinți ce i-au rămas.

Nenorocirile însă se țineau scai de dânsul şi iată că într-o zi, pe când l-au podidit pârdalnicele de amintiri, se apleacă să ridice de jos un pai, dar nu mai avea în ograda aceea a lui nici măcar paie.

– Cum, nici asta să nu mai fie?

Trăind la marginea satului, hat în hat cu câmpurile, moş Trofim iese prin portiță şi tot căutând ba ici, ba colo – s-a îndepărtat de sat şi ba mai urcă un deluşor, ba mai coboară într-o vălicică.

Cam pe la amiază, coborând în Valea celor Trei Iazuri, a găsit un pai tocmai bun pentru ceea ce îi trebuia lui. Totuşi, oricum ai întoarce valul amintirilor, fără o frumoasă masă, cu zamă de găină şi cu răcituri, scobitul dinților nu mai are nici un haz. A oftat deci moş Trofim Zamă, s-a aşezat la umbra unui copăcel să-şi mai hodinească picioarele înainte de-a fi pornit spre casă şi, cum stătea el aşa la umbră lângă o coadă de iaz acoperită cu papură şi stufării, zăreşte deodată ceva albind.

Vânător din neamul vânătorilor, moş Trofim saltă iute, prinde a se furişa şi, când colo, vede într-un cuib ascuns sub o tufă de papură un ou de rață sălbatică. A stat o vreme la pândă: poate vine rața şi o prinde cu pălăria, căci auzise de undeva că dacă găseşti cuibul, poți prinde rața cu o nimica toată, dar las'că nu era proastă nici rața. După ce-a tot stat la pândă fără nici un rost, moş Trofim a luat oul vinețel, l-a pus în pălărie şi a pornit încet cu el spre casă. La urma urmei, o gospodină bună poate face dintr-un ou un scrob, că se satură o mahala întreagă.

– Păcat, măi moşnege, a zis sara mătuşa când s-a întors de la deal şi moşul i-a pus în poală oul de rață sălbatică. – Păcat să stricăm aşa frumusețe. Mai bine l-am pune sub cloşcă. Nici nu prinzi de veste cum iese puiul, apoi nici nu bagi de seamă cum se face puiul cela mare...

Zama de rață sălbatică l-a dus pe moş Trofim iară cu gândul la lumea

acelor vise frumoase de demult, dar asta e: de unde să iei o cloşcă?

– Poate să mă reped la neamurile de pe Prut? Că, aşa săraci cum sunt, dar din an în an mai țin câte-o pasăre pe lângă casă.

Moş Trofim nu prea avea ochi buni să vadă neamurile mătuşii. Acum nu mai ținea nici el minte pentru ce se sfădise, dar nici să se ducă la dânşii, nici să-i vadă în casa lui nu-i plăcea. Totuşi era poreclit „Zamă”, şi a sta o sară cu o farfurie aburind în fața ta...

Spre sară mătuşa se întorcea cu o gâscă, cu vreo patru ouă mari şi aşa înfierbântată cum era de drum a găsit un cuibar vechi, l-a dus în casă, a mestecat ouăle, căutând ca cel vinețel să fie cât mai la fund.

– Nu-l mai ascunde, bre babă, că-l vor turti ouăle acestea mari.

– Mi-i în grijă să nu-l zărească gâsca şi să-l arunce din cuibar, pentru că aiestea albe îs de la neamuri, da acela e de la Dumnezeu...

Gospodină bună cum era, a ascuns oul la fundul cuibarului şi gâsca nu l-a văzut. Abia peste vreo două săptămâni, mestecând odată ouăle cu pliscul, a zărit sub aripă unul vânăt şi aşa de mititel, că oricât ar fi fost ea de gâscă, dar a apucat-o râsul şi pe dânsa:

– Ga-ga-ga!

Pe urmă oul s-a strecurat spre fund şi oricât căuta biata gâscă să-şi mai facă chef de râs, n-a mai putut da de dânsul. A mai trecut o vreme şi într-o dimineață gâsca a început să-şi cheme bobocii:

– Ga...ga...ga...

După care a şi plesnit coaja unui ou, s-a arătat un cioculeț, apoi un căpuşor şi doi ochi negri au prins a se uita în toate părțile, căutând ceva

de mâncare.

– Hai scoală, măi moşnege, că avem musafiri...

Moşul a sărit de pe cuptor, căci nu văzuse încă niciodată cum arată un pui de rață sălbatică, dar mai era încă mult până la toamnă şi rățuşca n-avea ce se grăbi.

Iată însă că într-o noapte aude mătuşa cum țipă plângăreț un boboc, alergând prin casă. S-a ridicat, a aprins lumina să-l poată prinde. Şi când se uită – o rățuşcă micuță ca un pui de vrabie alerga, cât o țineau picioarele.

– Măi Trofim, îi cea sălbatică!

Moş Trofim s-a ițit de pe cuptor, s-a scărpinat subțioară.

– Vrednică rață. Şi frumoasă.

– Aha. Cenuşică.

A netezit-o pe cap, dar rățuşca era posomorâtă – o ciupise gâsca cea bătrână şi pe lăbuța stângă i se prelingea o mărgică de sânge.

Baba i-a legat laba, a mai cocolit-o şi a dat s-o ducă la gâscă, dar gâsca – ce-o fi apucat-o? Să n-o vadă în cuibar, că o înghite.

– Bat-o pustia, parcă nu-i tot pasăre şi asta! se crucea bătrâna. Dar s-o vâre cu de-a sila în cuibar s-a temut – te pui cu mintea gâştei? A hrănit rățuşca, i-a făcut cuibar din nişte vechituri şi a culcat-o după pernă, lângă dânsa.

Dar pe semne că rațele cele sălbatice dorm numai ziua. Rățuşca mai întâi a încercat să se vâre sub pernă, dar n-a izbutit, ş-atunci s-a suit deasupra ei. Tot plimbându-se aşa, a dat de babă şi a ciupit-o de nas.

– D-apoi de ce nu dormi?

A culcat-o cu de-a sila, dar rățuştei nu-i era somn. Până dimineață a cercat plapoma, a ciupit un ghem de lână să vadă de n-o fi el bun de mâncare şi, când era gata să sară într-un pahar cu lapte să încerce de poate înota, s-a făcut ziuă şi mătuşa s-a sculat.

Abia a răsărit soarele, că mătuşa era de-amu gata să se ducă la deal, dar stătea pe gânduri; parcă poți să te duci? Gâsca, cum zăreşte rățuşca – s-o îngroape de vie, nu alta! Ei şi ce să facă mătuşa? Să scoată bobocii

afară – îi păreau mititei. S-or duce prin mahala de nu le va mai putea da de urmă.

– Am s-o iau cu mine la prăşit.

Şi în coşuleţul din nuiele de salcie, în care îşi lua de mâncare la deal, alături de şipul cu apă a aşternut o mănuşă veche şi a vârât rățuşca într-însa. Apoi a trecut sapa prin toarta coşuleţului, a pus-o pe umăr şi s-a dus..

Coşul se legăna din mers pe coada sapei, şi rățuştei leagănul îi plăcea grozav. Se uita printre nuiele cum se leagănă dealuri şi văi, încerca să prindă câte-o muscă ce se interesa ce are baba în coş. Nu-i plăcea şipul – în şip mai era o rățuşcă ce se uita lung la dânsa. Mai ales i se făcea inima cât un purice atunci când baba muta coşul de pe un umăr pe celălalt – coşul se legăna groaznic, rățuşca cea străină se mustuia din şip şi, când Cenuşica o aştepta să iasă de după coş, rățuşca se întorcea din nou în şipul cu apă.

Cum au ajuns la deal, Cenuşica a sărit din coş şi s-a pornit în urma babei, dar mătuşa a prins-o şi a pus-o înapoi la locul ei, spunându-i să fie cuminte: se rătăceşte şi dacă dau nişte bulihari peste ea, cine a scoate-o din ghearele lor.

La amiază, mătuşa a fărâmat o bucăţică de pâine pe-o frunză de răsărită, a stropit-o cu câteva picături de apă şi s-au aşezat la masă – mătuşa cu bucatele sale, Cenuşica – cu ale sale. După care mătuşa a făcut cu şalinca o umbră mare, să le ajungă la amândouă, şi s-au culcat. Cenuşica s-a lipit de mâna ei caldă şi, trudite amândouă, au adormit.

Din ziua aceea au prins a umbla împreună la deal. Cenuşica se trezea pe la miezul nopţii, când în casă mai dormea gâsca cea bătrână, visându-şi bobocii mari; se furişa încetişor pe laiţă, până în colţ, unde mătuşa îşi lăsa coşul, şi se vâra într-însul. Era gata de drum. Tăcea chitic până ieşeau din casă. Abia pe drum se ridica în vârful labelor şi-şi desfăcea aripile, ca să vadă cât au mai crescut de ieri. Se deprinsese chiar şi cu rățuşca ceea din şip. Nu-i făcea nimic, şi aceea o lăsa în pace. La deal păzea toată ziua coşul mătuşii şi, cum vedea că se dă câte-o vrabie lângă dânsul, ridica cioculeţul în sus – mac! mac! mac! – de-şi făcuse duşmani toate vrăbiile de pe dealurile celea.

Da odată chiar că o păţise rău de tot. Şedea şi păzea traista, iar şipul cu apă era culcat ceva mai la o parte. Din ciocălăul cu care era astupat şipul picura din când în când câte o picătură, şi Cenuşica s-a dus să vadă de n-a putea să-şi facă acolo un iezuşor mic să se scalde. Picăturile însă cădeau rar – rățuşca a prins a ciupi ciocălăul să vadă de ce vin picăturile aşa încet şi când s-a uitat la coş – nişte dihănii cu coadă se ghemuiseră lângă dânsul şi începuseră să roadă din nuiele. Până atunci nu mai văzuse şoareci, şi când l-a zărit pe unul ce dinţi are şi cum mai

ronțăie cu dânşii, a pornit într-un suflet spre babă, țipând disperată.

– Mac! Mac! Mac!

Dar n-o putea găsi, fiindcă din buimăceală o luase cu totul în altă parte. Noroc că mătuşa a auzit-o. A venit în fugă, a legat coşul de-o pălărie de răsărită, să nu-l ajungă şoarecii şi, pentru că Cenuşica păzise bine, i-a netezit puful pe cap şi i-a mai dat câteva fărâmituri de pâine, cu toate că până la amiază mai era mult.

Era de amu mărişoară când s-au întors odată sara şi mătuşa a scos-o din coş şi i-a dat drumul în fața casei. Biata Cenuşică, îngrozită că amuş o lasă gâsca fără pene, s-a pornit cât o țineau picioarele să se ascundă în colț după mătură. Pe urmă, după ce i-a venit inima la loc, s-a ițit de după mătură, dar, ca să vezi, nu mai era în casă gâsca cea mare. O scoase mătuşa afară cu tot cu boboci.

Sara mătuşa a culcat-o în cuibarul care era amu slobod, dar Cenuşica dormea prost, avea visuri urâte şi toată noaptea țipa prin somn – aşa mai țipa, că dinspre ziuă mătuşa s-a sculat şi a culcat-o cu dânsa. A dormit ea mult şi bine, cu capul aşezat pe-o aripă, iar când s-a trezit, în casă era ziuă albă şi baba nu se mai afla alături. S-a dus şi a lăsat-o!

– Ma-ac!

Moş Trofim dormea buştean, căci abia dimineața, când se ducea lumea la muncă, îi venea lui somnul cela dulce. Văzând că a rămas singură, rățuşca a umblat prin casă, apoi a ieşit în tindă. A găsit lângă uşă un hârb cu crupe – îi lăsase mătuşa de mâncare. A ciupit o frunză de sfeclă, dar i-a retezat numai vârful. Îi era urât singură – n-avea ce păzi, nu era şipul cu apă ca să-i ciupească ciocălăul jilav. Tot umblând aşa prin tindă, a dat de-o gaură mică făcută în perete lângă prag, ca să poată intra şi ieşi motanul când a vrea. S-a ițit prin gaură afară şi a zărit un boboc care ciupea nişte holbură crescută pe gard. A auzit cum umbla gâsca prin fața casei – Cenuşica s-a tupilat şi sta moartă. A aşteptat până bobocul, săturat de holbură, a pornit cu ale lui, legănându-se leneş de pe o parte pe alta. Cenuşica a ieşit repede afară. S-a uitat primprejur – nu-i nimeni. Apoi – tot o fugă până la gard, a găsit un loc pe sub scânduri şi a ieşit la drum. S-a uitat primprejur – s-o ia la deal ori la vale? La deal! Şi, ca să nu rătăcească drumul, aleargă cât aleargă, apoi se întoarce cu coada înainte – aşa se dumerea mai bine, fiindcă se deprinsese a se uita din coş mai mult în urmă.

Uite fântâna cu o băltoacă alături, vrăjmaş bună de scăldat – pe aici treceau amândouă dimineața. Pe urmă, ceva mai departe, două lobode lungi crescute pe marginea drumului – la dânsele se uita deseori Cenuşica şi chibzuia cum să fie ele la gust. Apoi a zărit pe marginea drumului cele trei grăunțe de păpuşoi călcate cu roțile în pământ, lângă care totdeauna stătea câte-o cioară, necăjindu-se să le scoată de acolo. Amu lângă

grăunțe erau doi cioroi – s-au uitat lung la dânsa, dar Cenuşica s-a prefăcut că nu-i vede. Îi era şi frică, şi se temea c-au s-o puie să le scoată din pământ grăunțele îngropate de roțile carelor.

Şi tocmai când mătuşa s-a aşezat la masă, aude la spatele ei:

– Mac! Mac!

– Cenuşica! Bată-te norocul să te bată! Da cum de nu te-ai rătăcit? Ştii, mi-a părut rău că te-am lăsat acasă – mi s-o şi făcut, iaca, dor de tine...

Din toate vorbele acestea Cenuşica n-a înțeles nimica. Numai când a simțit pe cap palma aspră a mătuşii, s-a lăsat la pământ, şi-a ascuns căpşorul între aripi, de parcă niciodată n-avusese gât şi sta cu ochii mijiți de plăcere. Vai, dragostea, ce rost ar avea viața pe lume fără un pic de dragoste!

Şi iar au început să umble amândouă la deal. Numai că de data asta veneau amândouă pe jos, Mătuşa înainte, Cenuşica din urmă. Mătuşa păşea tăcută, iar Cenuşica speria vrăbiile, încerca la gust fel de fel de buruieni şi lângă fântână înota oleacă. Dacă mătuşa era de amu departe, pornea în urma ei țipând disperată:

– Ma-ac! Ma-ac!

Sara, când se întorcea, lângă poartă Cenuşica o ciupea pe mătuşa de fustă – nu cumva să uite de dânsa şi s-o lase pe sama gâştelor, căci o pățise de mai multe ori. Mătuşa se apleca, o lua subțioară şi intrau. Gâştele se repezeau nebune în jurul babei, dar Cenuşica nici că-i pasă. Deşi era rață, ştia ea destul de bine cât poate sări o gâscă.

Dar treceau zilele, şi când trec zilele, creşte răsărita, creşte iarba, cresc şi rățuştele... Până a da frigul, bobocii îşi schimbaseră puful în pene, şi de-i chema gâsca la câte-un grăunte, nu mai venea nici unul. Erau de acum mari, erau deştepți, trăia fiecare după mintea sa. Crescuse şi Cenuşica. Avea şi ea de amu rând de pene pe la creasta aripilor şi pe cap îi răsărise un moțoc mititel – când o lua baba în poală s-o mângâie, îşi ferea capul, nu cumva s-o încurce moțocul.

Într-o bună zi moş Trofim a zis că a venit vremea să se repadă spre Nistru, să vadă ce fac neamurile lui: odată ce spre Prut au fost, urmau să se ducă şi spre Nistru. Vrând-nevrând, baba s-a gătit de drum, a încuiat uşa şi-a lăsat-o pe Cenuşica singură. Rățuştei îi era urât şi a început

să-şi caute de lucru prin casă. În tindă a găsit o strachină cu fasole şi a început a da jos fasolele cu pliscul, de parcă le număra. La fundul farfuriei rămăseseră numai câteva fasole, pe care Cenuşica nu le putea scoate, când, deodată, prin crăpătura uşii a răsărit un plisc lung şi galben.

– Ss-tt...

Pesemne, o râdeau că nu poate scoate fasolele ce-i mai rămăseseră în strachină. Dar, ce-i pasă? Cine râde de alţii, acela de dânsul râde. Mătuşa, când ieşea, încuia întotdeauna uşa, şi Cenuşica văzuse în viaţa ei multe pliscuri fioroase, dar nu se temea – gâştele vedeau că nu pot intra şi, în cele din urmă, o lăsau în pace. Las, şi-a zis, vor sâsâi cât vor sâsâi, după care îşi vor vedea de treabă. S-a suit cu labele pe marginea străchinii s-o răstoarne, cu tot cu fasolele rămase, când deodată uşa s-a mişcat, au apărut un cap de gâscă cu tot cu gât şi alte patru în urma ei. O clipă s-au uitat gâsca la rățuşcă şi rățuşca la gâscă – mirosea a mare bătălie, a luptă pe viaţă şi pe moarte şi deci slăvit fie cel ce cade pe câmpul dreptăţii!...

S-au repezit piept la piept şi aşa s-au ciocnit, că au zburat amândouă în sus, umplând tinda cu pene albe şi cenuşii. Apoi un gânsac a apucat-o de-o aripă, Cenuşica l-a ciupit de picior, şi gânsacul i-a dat drumul. Dar n-a dovedit să se întoarcă, şi gâsca cea bătrână de acum hohotea cu câteva pene pe care i le smulsese din piept. S-a repezit la dânsa, dar un gânsac i-a sărit în spate, a dat-o jos şi într-o clipă în jurul ei şuierau atâtea pliscuri, că, dacă mai apărea unul, n-ar fi găsit pene să smulgă. Se fărâma, sărmana, dar nu ştia cum să scape. Şi, deodată, i s-a năzărit fusta cenuşie a mătuşii.

Mătuşa era însă departe, mătuşa nu venea. S-a opintit Cenuşica, s-a smuncit din răsputeri şi a trebuit să culce patru gâşte, ca să se scoale în picioare. Pe uşă – şi afară, cu gâştele în urma ei. Cenuşica face trei paşi, gâsca cea bătrână doi şi uite amuş, amuş o ajunge. Cenuşica a luat drumul spre răsărit şi o ţinea tot una şi una. A trecut glonte pe lângă fântâna cu băltoacă, pe lângă cele două lobode, îngălbenite de amu – ea înainte, gâştele – pe urma ei. Dar – fugea, fugea, căci i se năzărea o fustă, îi părea că vede cum vine mătuşa cu o vargă şi o scoate din gheara neînduplecaţilor săi duşmani. Încă nici nu ajunsese bine la răsărită, când a început a ţipa de departe:

– Ma-ac! Ma-ac!

Şi aşa se luase cu strigătul, că a simţit lângă aripă un plisc.

– Ma-ac! Ma-ac!

Ea – înainte, gâştele – din urmă şi n-o slăbesc măcar mori.

De câteva ori a trecut răsărita dintr-un capăt în altul, dar mătuşa nu i se repede în ajutor. Biata pasăre, de unde avea ea să ştie că răsărita a început a se coace, şi când se coace răsărita, stăpânul nu mai vine

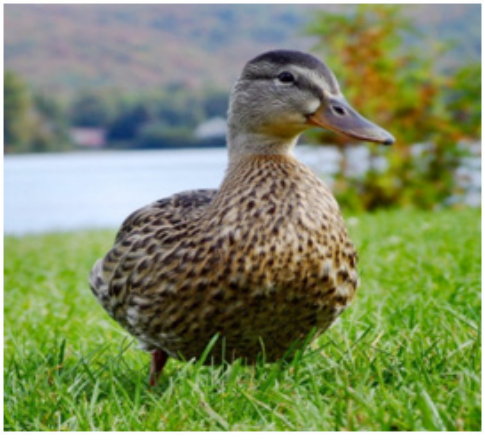

s-o prăşească; când începe a se coace răsărita, stăpânii pornesc prin musafirie...

Slăbită de puteri, Cenuşica s-a poticnit lângă un pelin – un cârd întreg de gâşte s-a vărsat peste dânsa, umplând pământul cu pene cenuşii. Peste o clipă era de amu însângerată, nu mai putea mişca nici aripile, nici pliscul.. Şi-a ridicat capul şi a văzut deodată sus cerul. S-a adunat ghem, cu o săritură sălbatică s-a rupt din mijlocul gâştelor. Apoi încă două sărituri. Pentru întâia dată şi-a desfăcut aripile. Le-a clătit în văzduh o dată, de două ori şi s-a înfipt ca o săgeată în albăstrimi. Ajunsă sus, a prins a se roti, lăsându-se când pe o aripă, când pe alta, s-a uitat la gâştele ce rămăseseră trăsnite cu pene în pliscuri. „Ia, nişte gâşte proaste", şi-o fi zis rățuşca în cele din urmă, după care şi-a desfăcut larg aripile şi s-a topit în zare.

Trece vremea, şi când vremea trece, se duc păsările călătoare, se duce toamna. Iarna a fost crâncenă şi grea – cum mai rar se întâmplă. Omăt peste omăt, ger peste ger. O vreme a zăcut la pat moş Trofim şi nu era chip să-l aduci înapoi pe lume fără o zamă bună, apoi se îmbolnăveşte baba şi iar se taie o gâscă. De iernat au iernat ei câine – câineşte, dar cum a venit primăvara, iar e pustiu în ogradă, nici o pasăre de râs, şi iar e trist şi supărat pe lume moş Trofim Zamă...

Într-o dimineață de primăvară moşul a ieşit pe prispă să-şi mai încălzească oasele. A stat toată ziua singur, gândindu-se la marea lui singurătate, la marile nedreptăți ale lumii, şi atât de singur şi de părăsit se simțea, încât grozav s-a mai bucurat când, spre sară, a scârțâit portița şi a intrat mătuşa. Aducea din pădure nişte vreascuri şi un coş cu câteva nimicuri. Îmbătrânise de tot – fără băț nu mai putea merge. S-a oprit lângă prag – nu-i mai ajung puteri să intre în casă. S-a aşezat pe prispă să se hodinească, a pus alături coşul şi s-a lăsat furată de gânduri. Undeva, departe, se aud întorcându-se păsările călătoare. Mătuşa ridică atunci capul, pune palma streaşină, dar nu mai vede nimica. Nu le-a văzut nici atunci când cârdul a început a se roti deasupra casei lor, nici când s-au lăsat în ogradă nu le-a văzut. Şi deodată un fâlfâit de aripi, o adiere uşoară de vânt. „Ma-ac! Ma-ac!" – şi o rață mare, frumoasă i s-a aşezat în poale. Mătuşa speriată, uluită se uită la dânsa. Apoi, când rața a sărit în coş – de data asta era mare şi nu mai încăpea – mătuşa şi-a plesnit

mâinile deasupra capului a mare bucurie.

– Cenuşica! Bată-te norocul să te bată! De-amu ce-am mai tânjit eu după tine! Aiestea ți-s neamurile? Vai, ce rațe frumoase ți-ai crescut în jurul tău! Să-ți fie ele sănătoase!

A luat-o în brațe, a început s-o netezească pe cap cu amândouă mâinile. Cenuşica amu era mare şi nu se mai ferea, i-a încâlcit mătuşa tot moțocul, dar stătea răbdătoare, înduioşată.

– Să vă dau nişte fărâmituri? Îți fi flămânde de pe drum... Unde-s celelalte?

Celelalte se roteau deasupra casei – erau sălbatice şi se temeau să se lase în ogradă. Zburau încet, chemându-şi mama:

– Ma-ac! Ma-ac!

– Ține-o cu vorba, i-a şoptit moşneagul, până scot eu din casă alicele.

Bătrâna îi dă fărâmituri, dar Cenuşica nu le ia. Asculta puii ce zburau pe deasupra casei – îi părea rău de pui, îi părea rău de mătuşă...

– Îi mamă de-amu a zâmbit mătuşa. Săraca mamă...

A mai mângâiat-o o dată, apoi a ridicat-o, cu mâna ei, lăsând-o să se întoarcă la pui...

Când a ieşit moşneagul cu alicele, – el avea alice, dar n-avea puşcă, – Cenuşica nu mai era.

– Ce-ai făcut, măi tu, babă proastă ce eşti? Ți s-o lăsat prada în poală, o aveai în mâinile tale, dintr-o asemenea rață se putea face o zamă care nu se mai află!!!

– Dacă nu, a zis mătuşa, că Cenuşica n-a fost pentru zamă. Domnul ne-a dat-o pentru îmbucurarea sufletului.

– Ei şi după ce ți-ai îmbucurat sufletul, parcă nu puteai face ş-o zamă?!

– Nu, a zis mătuşa.– Din ceea ce bucură sufletul din aceea zamă nu se face.

Cenuşica le-a mai arătat o dată puilor locul baştinei sale, apoi cârdul a luat-o spre apus, topindu-se într-un amurg de primăvară.

Universul operei

✓Selectați din textul povestirii cuvintele care sunt folosite în formă populară şi indicați forma lor literară.

✓Explicați sensul locuțiunilor din text: *ba ici, ba acolo; câine-câineşte; piept la piept; să-şi caute de lucru*.

✓Indicați sinonimele cuvintelor: *asaltă, neamuri, chitic, plisc, a ronțăi, omăt, ogradă*.

✓Explicați cum s-au format cuvintele: *iernat, rățuşcă, buimăceală, primprejur, mărişoară.*

✓Determinați ce sens are în text cuvântul *vânător* şi alcătuiți câteva enunțuri cu acest cuvânt.

1 *Momente ale acțiunii*

Observați!

✓Citiți integral textul şi împărțiți-l în fragmente. Povestirea conține o acțiune sau mai multe? Numiți-le.

✓Care sunt evenimentele principale ce prezintă aceste acțiuni?

✓Unde şi când au loc acțiunile din textul povestirii?

✓Care dintre evenimente considerați că este cel mai semnificativ? Argumentați-vă răspunsul.

✓Cum evoluează atitudinea lui moş Trofim față de rățuşcă?

2 *Rolul personajelor*

Exprimați-vă părerea!

✓Care sunt personajele principale din acest text? Dar cele secundare?

✓Ce relații ați sesizat între personajele povestirii?

✓Care este atitudinea mătuşii față de Cenuşica? Motivați-vă răspunsul.

✓De ce rățuşca este atât de afectuoasă cu mătuşa?

✓Ce sentimente v-a trezit finalul povestirii?

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Împărțiți textul în fragmente şi dați câte un titlu semnificativ pentru fiecare dintre ele.

✓Care sunt modalitățile de exprimare pe care le foloseşte autorul în acest text?

✓Ce elemente comune are povestirea *Vânătorii de rațe* cu schițele lui Emil Gârleanu citite de voi anterior?

✓Scrieți în caiete un dialog din acest text, care v-a impresionat cel mai mult.

✓Ce rol joacă monologul în textul povestirii?

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

Despre opera literară în proză putem spune că:

✓autorul este creatorul universului imaginat;

✓naratorul este persoana imaginară creată de autor;

✓modurile de expunere sunt modalitatea folosită de autor pentru a-şi transmite mesajul;

✓acțiunea cuprinde desfăşurarea întâmplărilor;

✓personajele sunt eroii întâmplărilor;

✓conflictul apare între personaje, idei, acțiuni.

Modurile de expunere în operele literare în proză sunt: narațiunea, descrierea, dialogul.

Să ne reamintim:

✓Ce ştiți despre descriere?

✓Alcătuiți portretul colegului de bancă.

✓Ce ştiți despre dialog?

Observați!

✓ Ce legătură există între Cenuşica şi celelalte personaje ale povestirii?

✓ De ce moş Trofim este atât de indiferent față de rățuşcă? Cum o tratează el la începutul povestirii? Dar în final?

✓ Prin ce se deosebeşte Cenuşica de celelalte viețuitoare de pe lângă casa bătrânilor?

Folosiți-vă cunoştințele!

✓ Faceți o scurtă caracteristică a lui moş Trofim.

✓ Care sunt modalitățile prin care este caracterizată mătuşa în acest text? Exemplificați.

✓ Ce trăsături de caracter îi puteți atribui mătuşii? Alcătuiți câteva enunțuri folosind aceste trăsături.

✓ Cum s-a schimbat viața bătrânilor din momentul când a apărut Cenuşica? De ce?

✓ Care sunt încercările prin care trece rățuşca? Recitiți aceste fragmente.

!

Rețineți!

Opera literară este o lucrare în **versuri** sau în **proză** prin care autorul creează un univers imaginar propriu, folosind resursele expresive ale limbii, şi care trezeşte în inima cititorului anumite emoții şi sentimente.

Opera literară în proză este opera literară în care ideile, sentimentele şi gândurile autorului sunt exprimate cu ajutorul personajelor şi al acțiunilor.

Subiectul operei literare este constituit din succesiunea faptelor, a evenimentelor la care participă personaje literare caracterizate tocmai prin intermediul întâmplărilor relatate.

Îmbogățiți-vă cunoştințele!

Subiectul opere literare:

✓ se întâlneşte în operele epice şi dramatice.

✓ are mai multe momente:

I. Expoziționea sau **expoziția** — partea introductivă în care autorul prezintă locul, timpul acțiunii şi unele dintre personaje;

II. Intriga — momentul sau faptul important care determină întreaga desfăşurare a acțiunii;

III. Desfăşurarea acțiuni — partea cea mai întinsă, care cuprinde faptele, întâmplările determinate de intrigă;

IV. Punctul culminant — partea care cuprinde momentul de maximă încordare, de intensitate în desfăşurarea acțiunii;

V. Deznodământul — ultima parte, care cuprinde sfârşitul acţiunii, al evenimentelor.

Notă:

Nu toate operele literare au momente ale subiectului în această ordine.

Unele momente, precum expoziţiunea sau deznodământul, pot lipsi, autorul începând cu intriga sau înlăturând deznodământul pentru a lăsa cititorului posibilitatea de a-şi imagina sfârşitul întâmplărilor.

Sarcini!

✓ Comentaţi titlul povestirii. De ce autorul s-a oprit anume la această variantă?

✓ Recitiţi din text fragmentele în care se observă cel mai bine comuniunea dintre om şi natură. În ce constă această comuniune? Argumentaţi-vă răspunsul.

✓ Comentaţi cugetarea: „Vai dragostea, ce rost ar avea viaţa pe lume fără un pic de dragoste”.

Povestea furnicii

Trei zile a cutreierat culmea dealului — trei zile lungi de vară şi toate trei au fost în zadar, căci de fiecare dată se întorcea fără nimic. A patra zi s-a trezit cu toate cele şase lăbuţe amorţite de oboseală şi poate că n-ar fi fost rău să rămâie ziua ceea la furnicar, să-şi mai vie oleacă în fire, dar aşa s-a întâmplat că nu i-a venit gândul ista în cap. S-a sculat dis-de-dimineaţă şi a pornit-o repejor la deal, căci, cât îs de mari zilele de vară şi cât îs de mici furnicile, dacă nici lor nu prea le ajunge vreme.

Când s-a ridicat soarele sus de-o suliţă pe cer, ea suise şi coborâse de acum mii de bolovani, trecuse pe sub câţiva snopi de păpuşoi, că era cât pe ce să-şi dea zilele. Pe la amiază căzuse chiar într-o gaură de şobolan şi ce frică a mai tras — noroc că nu era şobolanul acasă. A ieşit repede şi şi-a văzut de drum. Pe urmă a pus-o păcatul să se suie pe un bostan şi s-a rătăcit — l-a înconjurat de vreo sută de ori până a dat iar de pământ. Şi ar mai fi ţinut-o ea multă vreme la fuguţa, dar în cele din urmă i s-a făcut foame. S-a suit pe o răsărită să vadă de n-a găsi pe marginea pălăriei vreo fărâmitură de miez uitată de vrăbii. Dar, când era de acum

bine suită şi o luase spre pălărie, a bătut deodată vântul şi a dat-o jos — furnica a căzut şi în cădere şi-a scrântit un picioruş. La furnici însă nu-i mare pagubă, că-i mai rămăsese încă cinci picioare sănătoase — a pornit-o dar la fugă mai departe, căci trecuse o bună jumătate din ziua a patra.

Din răsărită a dat într-o mirişte şi era vai de viaţa ei — ameţise tot ocolind tufele grâului cosit. Bine a zis cine a zis că nu-i pe lume lucru mai straşnic decât o furnică prinsă de ploaie în mirişte. Trebuia însă s-o treacă cu orice preţ — chiar de ar fi fost să rămâie cu un singur picioruş, trebuia s-o treacă. Şi furnica a trecut-o. După mirişte a dat într-un codru de răsărită — o frumuseţe de codru, că-ţi râdea inima uitându-te la dânsul. Înalt, verde şi cât vezi în sus – tot frunze şi frunze — mare lucru să închizi ochii şi să laşi vântul să te legene cu tot cu frunză, până aţipeşti. Toată viaţa visase ea să se legene măcar o clipă pe-o margine de frunză, dar ce să-i faci — nevoile...

Ispita însă se ţinea scai de dânsa, căci în drumul ei foşneau mii de frunze, şoptind încet, somnoros... Înţeleaptă fiind, atunci când i s-a nimerit în cale o sămânţă de mohor, şi-a aruncat-o din fugă în spinare. Ştia că n-are nevoie de sămânţa ceea, dar a luat-o ca să nu se poată uita în sus — prea o ademeneau frunzele. Un moscălaş dormita la soare şi văzând-o cum aleargă cu sămânţa de mohor în spate, a dat dispreţuitor din mustăţi.

Nu-i pe lume leneş mai mare decât moscălaşul şi orice furnică în locul ei s-ar fi oprit să-i spuie că a pieri la toamnă odată cu muştele. Furnica noastră însă a înghiţit-o şi pe asta, văzându-şi de drum... Tot suind şi coborând bulgării, a dat de un plugar ce se hodinea pe răzor — arată-mi o furnică în toată lumea care a trecut pe lângă plugar şi nu i s-a suit pe picioare! Ea însă nu s-a suit, căci se trecea şi a patra zi — nu mai avea vreme...

Deodată a zărit lângă un cuibar de prepeliţă o fărâmitură de miez de răsărită — şi-a adus aminte că nu mâncase nimic în ziua ceea. A lăsat jos sămânţa de mohor, şi-a zvârlit în spate miezul de răsărită şi a pornit-o mai departe, ciupindu-l din mers. A dovedit să mănânce numai jumătate — cealaltă jumătate a lăsat-o jos, căci se luase în urma ei un fercheş — şi nu că-i era tare dor de dânsul, dar nu vroia s-o vadă mâncând... Fercheşul i-a dat câteva ocoluri şi pe semne că-i plăcuse furnica — a prins a sări de pe bulgări jos, ridica câte-o jumătate de frunză în spate, cercând în fel şi chip să-i atragă atenţia... Pe semne, era şi frumuşel — furnica însă n-avea vreme să se uite la dânsul, căci se sfârşea şi a patra zi — trebuia cu orice preţ să aducă ceva la furnicar... În cele din urmă, fercheşul s-a lăsat

păgubaş şi a făcut foarte bine, căci nu mai putea călca cu piciorul scrântit.

Deodată, trecând pe lângă un furnicar adăpostit la rădăcina unei răsărite, a văzut cum alergau furnicile şi cărau de zor grăunțe scoase afară la uscat. Până în sară mai rămăsese vreme şi s-a mirat furnica în capul ei:

— Oare ce să le fi venit? Îi era însă oarecum să se oprească şi să întrebe nişte furnici necunoscute. Acuma nu mai putea alerga, ba şi la pas se mişca greu de tot — mai avea mult de mers, apoi drumul înapoi... „Fără un pic de hodină, şi-a zis, nu mai merge”. A prins a alege primprejur o răsărită, se suie pe-o frunză; deodată însă a văzut cum cern şi cad de sus frunze verzi, frunze mari... S-a stins lumina caldă, vântul a prins a măcina grăunțe de pământ de pe crestele bulgărilor, iar din sus tot veneau frunze mari, frunze verzi...

„— Vine ploaia...”

De asta şi căra furnicarul cela grăunțele înăuntru. Până una alta, poate găseşte ea măcar ceva-ceva... Au trecut pe alături câteva furnici, care se întorceau cu deşertul — veneau într-o goană nebună, ca să dovedească la furnicar înaintea ploii. Da frunzele tot veneau din sus şi era amarnic greu de mers. Trebuiau ocolite, căci le mâna vântul pe jos şi dacă urcai pe-o frunză, vântul te ducea cine ştie unde cu frunză cu tot. Abia când au început să cadă primii stropi de ploaie, furnica s-a oprit locului lângă o coajă de răsărită. Era coaja de care avea nevoie şi pentru care alergase patru zile, făcând atâta amar de drum. Furnica a ocolit-o de câteva ori. apoi s-a suit în covățica ei, cercetând-o ca nu cumva să fie crăpată. Era tărcățică, întreagă, curată — o coajă bună, cu alte cuvinte. Şi-a aruncat-o în spate şi a pornit drumul înapoi.

În sfârşit, aduce şi ea ceva la furnicar. Au să se adune toate furnicile şi au s-o laude — au s-o laude pentru că a găsit-o, pentru că a adus-o... Pe urmă au să o aşeze — ştiu ele unde trebuie aşezată o minune de coajă ca asta...

Ploaia se îndesea — din vreme în vreme nimerea câte un strop în coaja de răsărită, de-i frângea furnicii tot trupul şi-i vâra picioruşele pe jumătate în pământ. Apoi stropii se tot îndeseau, mânând-o la fuguța, şi

ea alerga întruna, căci mai avea mult până la furnicar — avea de mers toată noaptea, şi bine ar fi fost de-ar fi putut ajunge a doua zi pe la zori.

Acum pe sub fiecare bulgăraş se zărea câte o fărâmitură de pământ uscat — arată-mi o furnică pe lume care în locul ei nu s-ar fi vârât sub un bulgăr să aştepte până a trece ploaia... Ea însă nu putea face lucrul acesta — după trei zile de alergătură, a găsit o coajă şi trebuia s-o aducă repede.

Trecând pe lângă furnicarul care îşi cărase din vreme grăunţele înăuntru, a zărit câteva găurele lăsate neastupate pentru cei care mai întârziaseră pe undeva. Poate s-ar fi găsit şi pentru dânsa vreun locuşor, dar îi era oarecum să intre — cum să te vâri tu udă, cu coaja în spate, la nişte furnici necunoscute?...

Ploaia răzmuiase coaja de răsărită, că nu era nici un chip s-o ţii în lăbuţe — aluneca la fiecare pas. Şi nu era mare greutate s-o ridici iar de jos, numai că, ridicând-o, se lipea de coajă câte-o fărâmă de pământ şi se făcea grea de parcă ducea o fasole în spate. Avea însă mare nevoie de dânsa — o căutase patru zile, şi furnica o ducea cuminte, abia mai zărind drumul de oboseală. Odată, ridicând din nou coaja ce-i căzuse, l-a zărit pe fercheş — se întorcea la furnicarul lui... Nenorocit, plin de glod. Venea cu deşertul, abia târându-şi picioarele din urmă.

„— Vai de steaua lui, s-a gândit furnica. Iaca aşa poţi să-ţi legi capul cu un netrebnic, şi pe urmă o viaţă întreagă nu poţi scăpa de dânsul...”

Deodată s-a oprit locului — a lăsat coaja jos şi s-a uitat primprejur plină de groază. Miriştea... Cum de uitase! Ei, la urma urmei, poate a trece-o cumva... Dar de abia a dovedit să intre într-însa, că s-a şi făcut noapte. Ploaia nu contenea. Biata furnică la fiece pas se pocnea cu coaja de rădăcina vreunui pai. Apoi prindea să şi-o caute pe jos — mai face un pas şi iar se ciocneşte de un pai şi iar îşi caută coaja prin întuneric. Totuşi amarnic deştept a fost cel de-a spus pentru întâia oară că nu-i pe lume lucru mai grozav decât o furnică prinsă de ploaie pe mirişte şi, mai ales, noaptea...

Furnica însă se liniştea cu gândul că ploaia, uite, cum a sta, coaja s-a mai zbici, s-a face mai uşoară, şi te pomeneşti, pe la miezul nopţii, că ajunge acasă. Şi tot mergea, trăgând cu greu lăbuţele prin glod, scăpând coaja la fiece pas, căutând-o prin întuneric şi zicându-şi întruna:

— Să ştii că ploaia a început a conteni...

Mare-i nădejdea, când nu rămâne decât una singură... Nu ştiu pentru ce i-a trebuit furnicii coaja ceea de răsărită şi ce-a avut de gând să facă dintr-însa. Nici măcar nu ştiu de a dovedit s-o ducă la furnicar, căci ploaia a turnat toată noaptea. Poate a ajuns furnica acasă, poate s-a pierdut undeva în mijlocul miriştii. Oricum însă, chiar dacă s-a pierdut, avuse şi ea în viaţă o mică poveste a ei — vrasăzică, trăise.

Valorificarea textului

Observați!

✔ Relatați într-un mic rezumat „mica povestioară” a furnicii. Ce v-a impresionat cel mai mult în acest text?

✔ Recitiți selectiv fragmentele care v-au impresionat cel mai mult şi notați în caiete cuvintele care sugerează că furnica trăieşte în universul său propriu (univers de dimensiuni reduse).

✔ Găsiți în text aspectele imaginate de scriitor care nu pot fi reale.

✔ Observați şi comentați cum se schimbă viziunea furnicii în timpul călătoriei făcute.

✔ Care sunt lucrurile, obiectele care o impresionează cel mai mult pe furnică?

Exprimați-vă părerea!

✔ Care dintre elementele imaginate de scriitor în această povestire vi s-au părut cele mai interesante? Prin ce v-au impresionat ele?

✔ Încercați să realizați un portret al personajului principal din acest text, scoțând în evidență trăsăturile care v-au impresionat cel mai mult.

✔ Ce secvențe din povestirea citită vă fac să trăiți anumite sentimente în raport cu personajul dat?

✔ Ce credeți că se va întâmpla cu furnica mai departe? Ați continua povestea?

✔ Discutați în grupuri episoadele care v-au plăcut cel mai mult, motivându-vă alegerea.

Folosiți-vă cunoştințele!

✔ Selectați din text aspectele prin care lumea furnicilor este asemănată de autor cu universul în care trăieşte omul.

✔ Identificați semnele prin care se sugerează că furnica ar avea caracteristicile unei persoane.

✔ Arătați ce fapte săvârşite de furnică pun în evidență un comportament apropiat de cel omenesc.

✔ Selectați în caiete cuvintele şi expresiile de limbă vorbită.

✔ Găsiți verbele care denumesc acțiunile furnicii. La ce timp sunt majoritatea dintre ele? De ce?

Sarcini!

1. Citiți individual şi alte povestiri din creația lui Ion Druță în care autorul personifică „viețuitoare care nu cuvântă” (ex. *Balada celor cinci motănaşi*).
2. Căutați în enciclopedii diverse curiozități despre viața furnicilor. Împărtăşiți-le colegilor de clasă.
3. Redați printr-un desen drumul parcurs de furnică.
4. Realizați o mică povestioară despre o „ființă necuvântătoare” prin care să demonstrați cât de apropiate ne sunt nouă, oamenilor, aceste vietăți.

Grigore Vieru

(1935 - 2009)

„Cuvântul lui Grigore Vieru e sensibil şi sonor, fiindcă e limpede şi pur, ca şi sufletul său”.

(George Meniuc)

Grigore Vieru s-a născut la 14 februarie 1935 în satul Pererâta, raionul Briceni, Moldova. A început să scrie versuri fiind elev. Debutează în 1957 cu volumul de poezii pentru copii *Alarma*. În timpul vieții a publicat peste 30 de cărți de versuri pentru copii şi adulți. De o mare popularitate s-a bucurat în rândul copiilor abecedarul lui Gr. Vieru *Albinuța: cartea preşcolarului* (1994). Opera lui poetică este cunoscută şi apreciată astăzi în mai multe țări din lume.

Pentru merite deosebite în dezvoltarea culturii şi literaturii româneşti i-au fost decernate distincții de stat şi titlurile de Maestru Emerit al Artei şi Scriitor al Poporului din Republica Moldova. În 1993 a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

S-a stins din viață la 18 ianuarie 2009, în urma unui accident rutier.

Cântec de leagăn pentru mama

Dormi-adormi, măicuță dragă,
Dorm nepoții tăi de fragă,
Dorm şi blidele spălate,
Dorm şi rufele curate;
Dorm trudite-a scării trepte
Lângă cuibul meu de pietre,
Doarme-n tihnă greieraşu-n
Clopoțelul de la uşă;
Doarme casa ta bătrână,
Doarme via sub țărână.
Dormi! Prin vis, pe val de mare
Să te vezi copilă mare,
Lângă-un ciob şi o cordică
Să te vezi copilă mică.
Să te vezi şi mai nainte:
Când erai cum nu ții minte.
Dormi, măicuța mea albită,
Dormi, măicuța mea iubită!

Universul operei

Exprimați-vă părerea!

✓ Care este semnificația sintagmei „cântec de leagăn pentru mama”? De ce autorul şi-a intitulat anume aşa poezia?

✓ Ce imagini predomină în această poezie? Exemplificați cu versurile potrivite.

✓ Ce element din poezie determină atitudinea eroului liric față de ființa iubită? Motivați-vă răspunsul.

✓ Care este îndemnul pe care îl aduce poetul măicuței sale?

Observați!

✓ Selectați din text elementele care redau dragostea poetului pentru mamă.

✓ Prin ce se face simțită în poezie prezența eului liric? Comentați din acest punct de vedere ultimele versuri din poezie.

✓ Ce sugerează substantivele diminutive din textul poeziei?

✓ Care este rolul verbului *a dormi* în această poezie?

Valorificarea textului

✓ Cum îşi exprimă poetul sentimentele față de ființa dragă?

✓ Ce modalități de exprimare sunt folosite în această poezie?

✓ Identificați câteva figuri de stil cunoscute de voi.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓ Explicați sensul din text al cuvintelor: *fragă, trudite, ciob, cordică.* Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste cuvinte.

✓ Identificați cuvintele care se repetă în această poezie şi explicați-le sensul. De ce poetul foloseşte repetiția?

✓ Selectați din textul poeziei cuvintele care sunt folosite de poet în forma lor populară.

✓ Explicați cum s-au format cuvintele: *măicuță, greieraşul, clopoțelul*. De ce autorul le foloseşte în această formă?

Folosiți-vă cunoştințele!

✓ Citiți expresiv textul poeziei.

✓ Determinați motivul central al acestei poezii.

✓ Ce sugerează adresarea din primul vers?

✓ Care este îndemnul poetului pentru mama?

✓ Ce semnifică cuvintele: *nepoții, blidele, rufele, treptele*?

✓ Determinați rima în această poezie.

Rețineți!

Opera lirică este opera literară în care sunt exprimate în mod direct idei, sentimente şi emoții ale autorului.

Eroul liric îşi exprimă direct gândurile şi sentimentele, fără a apela la acțiuni, întâmplări şi personaje.

Demonstrați-vă creativitatea!

- ✓ De ce autorul repetă verbul *a dormi* de mai multe ori?
- ✓ Ce semnifică verbele la modul conjunctiv din această poezie?
- ✓ Ce sugerează îndemnul „Dormi-adormi”?
- ✓ Ce sentimente v-a trezit această poezie? Argumentați-vă răspunsul.
- ✓ Selectați în caiete cuvintele care o caracterizează pe mama.
- ✓ Care ar fi îndemnul vostru pentru cea mai scumpă ființă — mama?
- ✓ Realizați un text în care să demonstrați că „mama este icoana sufletului” nostru.
- ✓ Încercați să compuneți şi voi mici poezioare dedicate mamei.

George Coşbuc

(1866-1918)

„Coşbuc înseamnă
cea mai pură victorie literară,
înseamnă poezia însăşi.”
(Liviu Rebreanu)

George Coşbuc a trăit între anii 1866-1918.

El s-a născut în satul Hordou (azi George Coşbuc) într-o familie de intelectuali.

A debutat cu volumul de poezii *Balade şi idile* în anul 1839. Volumul *Fire de tort* din care face parte şi poezia *Mama* este inspirat din viața satului ardelenesc.

Poezia *Mama* este una dintre cele mai frumoase poezii ale lui George Coşbuc în care dăinuiesc sentimentele de dragoste şi dor nemărginit al mamei, pentru fiul plecat departe...

George Coşbuc a fost poet şi traducător român din Transilvania, membru titular al Academiei Române din anul 1916.

Mama

În vaduri ape repezi curg
Şi vuiet dau în cale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.

Pe malul apei se-mpletesc
Cărări ce duc la moară
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine-ntr-o căscioară.

Tu torci. Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme-n vreme,
Trei vreascuri rupte dintr-un gard.
Iar flacăra lor geme:
Clipeşte-abia din când în când
Cu stingerea-n bătaie,
Lumini cu umbre-amestecând
Prin colțuri de odaie.

Cu tine două fete stau
Şi torc în rând cu tine;
Sunt încă mici şi tată n-au
Şi George nu mai vine.
Un basm cu pajuri şi cu zmei
Începe-acum o fată,
Tu taci ş-asculți povestea ei
Şi stai îngândurată.

Şi firul tău se rupe des,
Căci gânduri te frământă.
Spui şoapte fără de-nțeles,
Şi ochii tăi stau țintă.
Scapi fusul jos; nimic nu zici
Când fusul se desfiră...
Te uiți la el şi nu-l ridici,
Şi fetele se miră.

...O, nu! Nu-i drept să te-ndoieşti!
La geam tu sari deodată,
Prin noapte-afară lung priveşti
Ce vezi? întreab-o fată.
Nimic... Mi s-a părut aşa!
Şi jalea te răpune,
Şi fiecare vorbă-a ta
E plâns de-ngropăciune.

Într-un târziu, neridicând
De jos a ta privire:
Eu simt că voi muri-n curând,
Că nu-mi mai sunt în fire...
Mai ştiu şi eu la ce gândeam?
Aveți şi voi un frate...
Mi s-a părut c-aud la geam
Cu degetul cum bate.
Dar n-a fost el!... Să-l văd venind,
Aş mai trăi o viață.
E dus, şi voi muri dorind
Să-l văd o dată-n față.

Aşa vrea poate Dumnezeu,
Aşa mi-e datul sorții,
Să n-am eu pe băiatul meu
La cap, în ceasul morții!

Afară-i vânt şi e-nnorat,
Şi noaptea e târzie;
Copilele ți s-au culcat
Tu, inimă pustie,
Stai tot la vatră-ncet plângând:
E dus şi nu mai vine!
Ş-adormi târziu cu mine-n gând
Ca să visezi de mine!

Universul operei

Exprimați-vă părerea!

✓Citiți expresiv prima strofă a poeziei. Identificați elementele de descriere din aceste versuri. De ce poetul recurge anume la descriere?

✓Identificați verbele din textul poeziei. La ce timp sunt aceste verbe? De ce autorul le utilizează anume în această formă?

✓Care sunt emoțiile şi sentimentele ce o stăpânesc pe mamă în această poezie?

✓Explicați semnificația următoarelor versuri: „*Şi firul tău se rupe des,/Căci gânduri te frământă*…”

✓Extrageți din textul poeziei cuvintele care o caracterizează pe bătrâna mamă.

Observați!

✓Care sunt modurile de expunere folosite de George Coşbuc în această poezie?

✓Prin ce se deosebeşte această poezie de poezia lui Grigore Vieru? Dar care sunt motivele comune?

✓Exprimați prin cuvinte proprii starea sufletească a mamei. Argumentați-vă răspunsul.

✓Aflați în text cuvintele care se referă la starea de aşteptare a bătrânei mamă.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Identificați în textul poeziei cuvintele ce aparțin câmpului lexical al substantivelor *casă* şi *sat*.

✓Explicați cu ajutorul dicționarului cuvintele: *vaduri, doinesc, amurg, sorții*. Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste cuvinte.

✓Explicați cum s-au format cuvintele: *căscioară, îngândurată, îngropăciune, neridicând.*

✓Care este sensul cuvântului *vatră* din textul poeziei date? Ce sensuri mai poate avea acest cuvânt? Alcătuiți câteva enunțuri cu el.

Valorificarea textului

Exprimați-vă părerea!

✓Care sunt imaginile din textul poeziei care redau starea emoțională a eroului liric?

✓Care sunt modurile de realizare a portretului mamei?

✓Ce element de realizare artistică vi se pare cel mai convingător în redarea portretului mamei?

✓Cum este structurată această poezie?

Observați!

✓Identificați imaginile vizuale şi auditive din textul dat. Care este rolul lor? Argumentați-vă răspunsul.

✓De ce poetul foloseşte imagini arhaice ale satului românesc?

✓Cum este descris peisajul rural din această poezie?

✓Ce figuri de stil cunoscute de voi predomină în text? Identificați-le şi scrieți-le în caiete.

Folosiți-vă imaginația!

✓Ce imagini din poezia citită v-au impresionat cel mai mult? De ce?

✓Explicați versurile „…Să-l văd venind, /Aş mai trăi o viață…”.

✓Realizați un text în care să vă exprimați opiniile voastre despre relațiile dintre părinți şi copii.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Care elemente de portret predomină în descrierea mamei: cele fizice sau cele morale?

✓Găsiți câteva cuvinte care ar putea reda impresia generală despre personajul portretizat.

✓Scrieți în caiete detaliile portretului analizat: aspecte morale, aspecte fizice, comportament.

✓Ce semnificație are descrierea naturii în această poezie? În ce culori vi se pare prezentată natura?

Dumitru Matcovschi

(1939)

„Dumitru Matcovschi îşi propune să intoneze „o cântare a pătimirii noastre” în versuri accentuat folclorice… peste care se revarsă lacrima unui colț de țară românească înstrăinat…”

(Mihai Cimpoi)

Poetul, dramaturgul, prozatorul şi publicistul Dumitru Matcovschi s-a născut la 20 octombrie 1939 în satul Vadul-Raşcov, județul Soroca, Moldova.

Este membru titular al Academiei de Ştiințe din Moldova, laureat al mai multor premii literare.

A publicat peste 20 de volume de versuri, proză şi piese de teatru, dintre care amintim cărțile de poezii: *Maci în rouă* (1963), *Graiul* (1974), *Vad* (1998), *Să mai iubeşti* (2003), *Aici, departe* (2004) precum şi romanele *Duda* (1973), *Focul din vatră* (1982), *Roman teatral* (1984). În opera sa scriitorul abordează cu mult talent şi măiestrie artistică cele mai diverse teme legate de viața omului şi de sufletul său.

Mama

Palma ta ne-a mângâiat,
Vorba ta ne-a legănat,
Am crescut cu alți copii de-o seamă
Lângă pomul cel rotat,
Lângă spicul cel bogat,
Lângă pragul casei noastre, mamă.

Am fost buni, şi răi am fost,
Tu ne-ai căutat un rost,
Cu povețe plânse în năframă
Tu ne-ai învățat un grai,
Tu ne-ai dăruit un plai,
Şi-am plecat cu el în lume, mamă.

Patru zări am colindat,
Le-am trecut în lung şi-n lat,
Drumurile şi acum ne cheamă.
Tu ne-ai aşteptat mereu,
Am venit când ne-a fost greu,
Te-am găsit încărunțită, mamă.

Ploile sunt azi de dor,
Arşițele de ogor,
Nopțile sunt clopote de-aramă.
Toamnele te-au veştejit,
Iernile te-au troienit,
Ca pe-o floare din grădină, mamă.

Universul operei

Observați!

✓Ce fel de limbaj foloseşte autorul în această poezie?

✓Identificați cuvintele care vă sunt mai puțin cunoscute şi explicați-le cu ajutorul dicționarului.

✓Găsiți câteva sinonime pentru cuvintele: *povețe, grai, pomul, încărunțită.*

✓Alcătuiți câteva enunțuri în care să folosiți cuvintele: *vorba, povețe, zări, a troieni.*

Modalități de structurare a poeziei

Observați!

✓Ce figuri de stil ați întâlnit în poezie? Scrieți câteva dintre ele în caiete?

✓Care dintre ele este folosită cel mai des în poezie?

✓Selectați verbele din textul citit şi observați la ce timp sunt ele. Cum credeți, de ce autorul foloseşte anume acest timp?

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Citiți expresiv textul poeziei, respectând semnele de punctuație utilizate de poet.

✓Explicați cum este structurată poezia. Din câte strofe este alcătuită?

✓Câte versuri conține fiecare strofă ? Cum se numeşte o astfel de strofă?

✓Stabiliți rima şi măsura versurilor din această poezie.

Exprimați-vă părerea!

✔ În ce mod îşi exprimă eroul eroul liric în această poezie gândurile, emoțiile şi sentimentele? Cum se numeşte asemenea erou?

✔ Demonstrați că textul citit de voi este o operă lirică.

✔ Cum îşi exprimă eroul liric sentimentele față de mama?

✔ Indicați cuvintele care arată unde şi când se desfăşoară acțiunile descrise.

Amintiți-vă!

Opera lirică *este opera literară în care sunt exprimate în mod direct ideile, gândurile, sentimentele şi convingerile autorului.*

Eroul liric *îşi exprimă în mod direct gândurile, emoțiile, sentimentele şi convingerile.*

Valorificarea textului

Observați!

✔ Citiți expresiv poezia şi observați cu ce cuvânt încheie poetul fiecare strofă. De ce? Argumentați-vă răspunsul.

✔ Selectați în caiete câteva cuvinte care demonstrează dragostea lui față de mama sa.

✔ Ce semnifică cuvântul „pragul” din prima strofă? Argumentați-vă răspunsul. Alcătuiți câteva enunțuri cu acest cuvânt.

Exprimați-vă părerea!

✔ Identificați persoana verbelor din text şi explicați ce sugerează aceste verbe.

✔ Cum se autocaracterizează eroul liric? Selectați în caiete aceste expresii.

✔ Ce semnificații au expresiile: *„ne-ai căutat un rost”, „ne-ai învățat un grai”, „povețe plânse în năframe”*. Explicați-le şi argumentați-vă răspunsul.

Folosiți-vă cunoştințele!

✔ Cum este prezentat în poezie portretul mamei?

✔ Identificați în text modalitățile de exprimare. Citiți expresiv versurile respective.

✔ Ce idei sugerează versurile din strofa a doua?

✔ Ce anotimpuri sunt amintite de autor în poezie? Care este semnificația lor?

✔ Selectați personificările din poezie şi alcătuiți cu ele câteva enunțuri.

✓Cum credeți, ce etape din viața eroului liric sunt prezentate în această poezie? Citiți versurile respective.

Sarcini!

1. Citiți şi alte poezii din literatura română şi cea universală în care este redat chipul mamei. Comparați acele poezii cu poezia *Mama* de Dumitru Matcovschi.
2. Realizați o compunere în care să redați chipul mamei voastre.

Nicolae Dabija

(1948)

„ Virtuțile poeziei lui Nicolae Dabija vin să sporească prestigiul omului de artă, dedat cu trup şi suflet înaltei sale meniri.„

Mihail Dolgan

Nicolae Dabija s-a născut la 15 iulie 1948 în satul Bişcotari, raionul Cimişlia, Republica Moldova. Poet, publicist, traducător, eseist, el a publicat circa 30 de cărți, o parte fiind menționate cu premii literare. Amintim volumele de versuri *Zugravul anonim* (1985), *Lacrima care vede* (1994), *Cerul lăuntric* (1998), *Doruri interzise* (2003), *Fulger înrourat* (2005). Poeziile lui N. Dabija au fost traduse în limbile rusă, ucraineană, engleză, italiană.

În versurile sale poetul cântă dragostea pentru baştină şi limba maternă, pentru omul simplu, cu durerile, necazurile şi bucuriile lui zilnice.

Cât trăim

Cât trăim pe-acest pământ
Mai avem un lucru sfânt:
O câmpie, un sat natal,
O clopotniță pe deal.

Cât avem o țară sfântă
Şi un nai, care mai cântă,
Cât părinții vii ne sânt –
Mai există ceva sfânt.

Cât pădurile ne dor
Şi avem un viitor,
Cât trecutu-l ținem minte –
Mai există lucruri sfinte.

Cât Luceafărul răsare
Şi în cer e sărbătoare,
Şi e pace pe pământ –
Mai există ceva sfânt.

Cât avem un sat, departe,
Şi un grai ce n-are moarte,
Cât ai cui zice „părinte” –
Mai există lucruri sfinte.

Cât durea-ne-vor izvoare
Ori un cântec ce dispare,
Cât mai avem ceva sfânt –
Vom trăi pe-acest pământ.

Universul textului

Exprimați-vă părerea!

✓Citiți expresiv poezia şi identificați lucrurile pe care poetul le consideră sfinte.

✓Care este rolul lor în poezie? Argumentați-vă răspunsul.

✓Care este semnificația cuvântului *sfânt*? Cum credeți, de ce poetul îl repetă de mai multe ori?

✓Ce idei sugerează îmbinarea de cuvinte *mai există*? Argumentați-vă răspunsul.

Observați!

✓Cum sunt aranjate părțile de propoziție în următoarele versuri: *„Cât părinții vii ne sânt – / Mai există ceva sfânt. /Cât trecutul ținem minte – / mai există lucruri sfinte.”* Este respectată topica lor?

✓Aranjați-le în ordinea lor obişnuită.

✓Identificați în poezie şi alte versuri cu astfel de topică.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Ce semnificație are în această poezie cuvântul *„cât”*? Încercați să găsiți câteva expresii sinonime pentru acest cuvânt.

✓Indicați sinonimele potrivite pentru cuvintele: *câmpie, țară, grai, deal, există*.

✓Găsiți echivalentul potrivit pentru expresiile „ținem minte”, „n-are moarte”. Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste expresii.

✓Găsiți antonime pentru cuvintele din text: *deal, vii, trecutul, răsare, moarte, dispare.*

!

Rețineți!

Enumerația este figura de stil care constă în înşirarea unor termeni, argumente, aspecte, fapte, lucruri care se referă la aceeaşi împrejurare sau temă şi duce la amplificarea ideii exprimate.

Exemplu: *„În trecut era iubire, erau raze, era trai…”*
(*Alexandru Macedonski*, ***Noapte de februarie***).

Inversiunea este figura de stil care constă în abaterea de la topica propoziției cu scopul de a scoate în evidență profunzimea ideilor şi a sentimentelor sau de a sublima anumite însuşiri ale personajelor.

Exemple:
„A noastre inimi îşi jurau/ Credință pe toți vecii…”
(*Mihai Eminescu*, ***Când amintirile…***)
„Jelui-m-aş şi n-am cui/ Jelui-m-aş codrului…”
(*Folclor românesc*)

Exprimați-vă părerea!

✔Cu ce scop foloseşte poetul inversiunile în poezia citită de voi?

✔Selectați toate inversiunile din text şi scrieți-le în caiete. Aranjați-le în ordinea lor obişnuită. Ce-ați observat?

✔Ce s-ar schimba în poezie dacă am lăsa aceste părți de propoziție în ordinea lor obişnuită?

✔Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste inversiuni.

Valorificarea textului

Exprimați-vă părerea!

✔Ce sentimente ale autorului desprindem din conținutul acestei poezii?

✔Exprimați prin cuvinte proprii starea sufletească a eroului liric.

✔Explicați semnificațiile expresiilor care v-au impresionat cel mai mult şi motivați-vă răspunsul. Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste expresii.

✔Extrageți din poezie cuvintele care semnifică ceva sfânt.

✔Ce impresie de ansamblu desprindem din această poezie?

Demonstrați-vă creativitatea!

✔Scrieți într-un tabel lucrurile pe care poetul le consideră sfinte şi încercați să le găsiți un determinativ.

✔Citiți şi alte poezii care au un mesaj comun cu poezia lui Nicolae Dabija şi efectuați o comparație între ele.

✔Realizați o compunere-raționament pe tema: „ Cât mai avem ceva sfânt, vom trăi pe-acest pământ”.

✔Redați printr-un desen imaginile din poezie care v-au impresionat cel mai mult.

Folosiți-vă cunoştințele!

✔Ce sunt aceste cuvinte ca parte de vorbire? Dar ca parte de propoziție?

✔Alcătuiți cu aceste cuvinte câteva enunțuri în care să le păstrați sensul din poezie.

✔Amintiți-vă ce este repetiția. Găsiți în textul poeziei repetițiile şi scrieți-le în caiete.

Folosiți-vă cunoştințele!

✔Identificați în poezie figurile de stil cunoscute de voi şi explicați-le.

✔Ce figuri de stil sunt dominante în poezia lui Nicolae Dabija ***”Cât trăim”***?

✔Care este mesajul principal al acestei poezii? Ce idei mai desprindem din textul poeziei?

✔Ce semnificație au versurile: *„Cât mai avem ceva sfânt /Vom trăi pe-acest pământ.”*? Argumentați-vă răspunsul.

✔Determinați rima, ritmul şi măsura versurilor în această poezie.

Mihai Eminescu

(1850-1889)

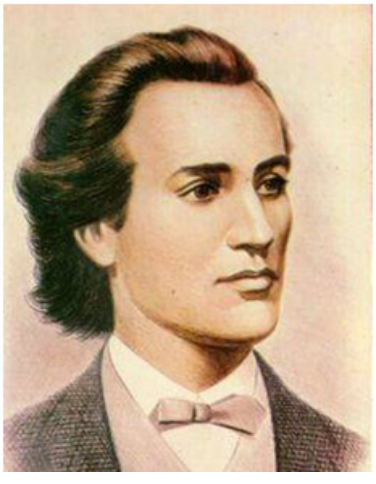

„Literatura română are mulți poeți,
dar numai Eminescu este poetul național,
etalonul de platină al conştiinței colective,
proiecția sa în absolut.”

Ana Blandiana

Mihai Eminescu s-a născut la 15 ianuarie 1850 la Botoşani, în familia căminarului Gheorghe Eminovici. Ipoteştii, satul unde şi-a petrecut copilăria, este locul mirific care l-a dezmierdat şi l-a fermecat cu şoapta pădurilor şi susurul izvoarelor, cu poveştile bătrânului pădurar şi frumusețea angelică a fiicei acestuia – Ilenuța. Între anii 1858-1860 învață la şcoala primară din Cernăuți, iar între anii 1860 – 1863 este elev la Liceul german din acelaşi oraş. La Cernăuți l-a avut profesor de limbă română pe Aron Pumnul, personalitate cu o cultură profundă, pe care l-a avut ca exemplu de urmat întreaga-i viață. Primele poezii le-a scris tot la Cernăuți.

Este cel mai mare poet român din toate timpurile, descriind în versurile sale natura frumoasă a locurilor natale, momente din istoria zbuciumată a poporului român şi cântând sentimentele cele mai profunde de care este stăpânit omul. Capodopera sa, poemul *Luceafărul*, a fost tradus în mai multe limbi de circulație mondială.

Mihai Eminescu s-a stins din viață la 15 iunie 1889 şi a fost înmormântat în cimitirul Bellu din Bucureşti. Opera lui este veşnică şi va exista cât timp se va vorbi româneşte pe acest pământ.

Freamăt de codru

Tresărind scânteie lacul
Şi se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Şi ascult de la răcoare
Pitpalacul.

Din izvoare şi din gârle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioase
Se azvârle.

Cucul cântă, mierle, presuri –
Cine ştie să le-asculte?
Ale pasărilor neamuri
Ciripesc pitite-n ramuri
Şi vorbesc cu-atât de multe
Înțelesuri.

Cucu-ntreabă: – „Unde-i sora
Viselor noastre de vară?
Mlădioasă şi iubită,
Cu privirea ostenită,
Ca o zână să răsară
Tuturora.”

Teiul vechi un ram întins-a,
Ea să poată să-l îndoaie,
Ramul tânăr vânt să-şi deie
Şi de brațe-n sus s-o ieie,
Iară florile să ploaie
Peste dânsa.

Se întreabă trist izvorul:
– „Unde mi-i crăiasa oare?
Părul moale despletindu-şi,
Fața-n apa mea privindu-şi,
Să m-atingă visătoare
Cu piciorul?”

Am răspuns: – „Pădure dragă,
Ea nu vine, nu mai vine!
Singuri, voi, stejari, rămâneți
De visați la ochii vineți,
Ce luciră pentru mine
Vara-ntreagă.”

Ce frumos era în crânguri,
Când cu ea m-am prins tovarăş!
O poveste încântată
Care azi e-ntunecată...
De-unde eşti, revino iarăşi,
Să fim singuri.

Universul operei

1 *Modalități de structurare a poeziei*

Exprimați-vă părerea!

✓Ce sentimente v-a trezit lectura acestei poezii? Argumentați-vă răspunsul.

✓Indicați elementele vii care redau tabloul naturii. Comentați rolul acestora în cadrul poeziei.

✓Ce sentiment este dominant în poezia lui Mihai Eminescu? Notați în caiete cuvintele sau secvențele care v-au impresionat cel mai mult.

✓Analizați semnele de punctuație folosite de autor în textul poeziei şi explicați ce rol au ele la redarea mesajului poetic.

✓De autorul a intitulat poezia *Freamăt de codru*? Ce titlu ați mai putea propune? Motivați-vă răspunsul.

Observați!

✓Ce moduri de expunere literară foloseşte poetul în această poezie? Exemplificați cu secvențele respective din text.

✓Cum îşi exprimă autorul dragostea şi admirația față de codru?

✓Ce semnificație are cuvântul *codru* în această poezie? În ce opere literare ați mai întâlnit motivul codrului?

✓Recitiți ultima strofă şi exprimați-vă părerea referitor la dispoziția eroului liric.

Amintiți-vă!

Eul liric reprezintă vocea prin intermediul căreia autorul îşi exprimă stări sufleteşti şi idei. Acestea depăşesc propria experiență de viață a autorului, exprimând adeseori sentimente general umane, cum sunt tristețea, iubirea, bucuria, admirația, nostalgia etc.

Eul liric nu se confundă cu autorul unui text poetic, aşa cum naratorul dintr-o povestire nu se confundă cu autorul.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Explicați cum s-au format următoarele cuvinte folosite în text: *somnoroasă, mlădioasă, despletind, ciripesc, revino*.

✓Identificați în text cuvintele ce aparțin câmpului lexical al substantivelor *apa* şi *crânguri*.

✓Scrieți în caiete antonimele cuvintelor: *întunecată, trist, tânăr, răcoare*.

✓Explicați sensul cuvintelor: *mlădioasă, aleanul, crânguri* şi alcătuiți cu fiecare dintre ele câte un enunț.

✓Găsiți cel puțin un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: *încântată, visătoare, ostenită, scânteie.*

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Citiți expresiv poezia şi observați cum sunt aranjate versurile în cadrul strofelor.

✓Câte versuri sunt în fiecare strofă din această poezie?

✓Copiați prima strofă în caiete. Împărțiți pe silabe cuvintele din primul vers şi stabiliți măsura.

✓Selectați epitetele şi metaforele din textul poeziei şi scrieți-le în caiete.

✓Ce rol joacă în acest text figurile de stil pe care le-ați identificat?

Valorificarea textului

Exprimați-vă părerea!

✓Ce sentimente față de natură se degajă din această poezie?

✓Care este tema poeziei?

✓Exprimați prin cuvinte proprii starea sufletească surprinsă în versurile: „Cucu-ntreabă: „– *Unde-i sora /Viselor noastre de vară?...*”

✓Identificați imaginile vizuale şi cele auditive din text şi explicați rolul lor în poezie.

✓Ce impresie de ansamblu se desprinde din finalul poeziei?

Demonstrați-vă creativitatea!

✓Selectați din textul poeziei imaginile care v-au impresionat cel mai mult şi alcătuiți câteva enunțuri cu ele.

✓Având ca punct de reper titlul poeziei, realizați un text în care să vă exprimați sentimentele proprii referitor la comuniunea dintre om şi natură.

✓Realizați un desen în baza acestei poezii şi denumiți-l.

✓Încercați să compuneți o poezie despre natură.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Selectați verbele din textul poeziei şi indicați timpul lor. De ce autorul le foloseşte anume la acest timp?

✓Cum descrie autorul peisajul natural? Dar starea eroului liric? Argumentați cu secvențe din text.

✓Prin ce figură de stil le sunt atribuite elementelor naturii însuşiri umane? Exemplificați.

✓Identificați elementele care se referă la spațiul terestru şi cele ce țin de spațiul ceresc. Scrieți-le în caiete. Ce legătură există între ele?

✓Ce sentimente general umane desprindem din această poezie?

Fiind băiet păduri cutreieram

Fiind băiet păduri cutreieram
Şi mă culcam ades lângă izvor,
Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam
S-aud cum apa sună-ncetişor:
Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor.
Astfel ades eu nopți întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna,-mi bate drept în față:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmpi un văl de argintie ceață,

Sclipiri pe cer, văpaie peste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceață,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii,
Părea c-aud venind în cete cerbii.

Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieşi o tânără crăiasă,
Pluteau în lacrimi ochii-mi plini de vise,
Cu fruntea ei într-o maramă deasă,
Cu ochii mari, cu gura-abia închisă;
Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă,
Călcând pe vârful micului picior,
Veni alături, mă privi cu dor.

Şi ah, era atâta de frumoasă,
Cum numa-n vis o dată-n viața ta
Un înger blând cu fața radioasă,
Venind din cer se poate arăta;
Iar păru-i blond şi moale ca mătasa
Grumazul alb şi umerii-i vădea.
Prin hainele de tort subțire, fin,
Se vede trupul ei cel alb deplin.

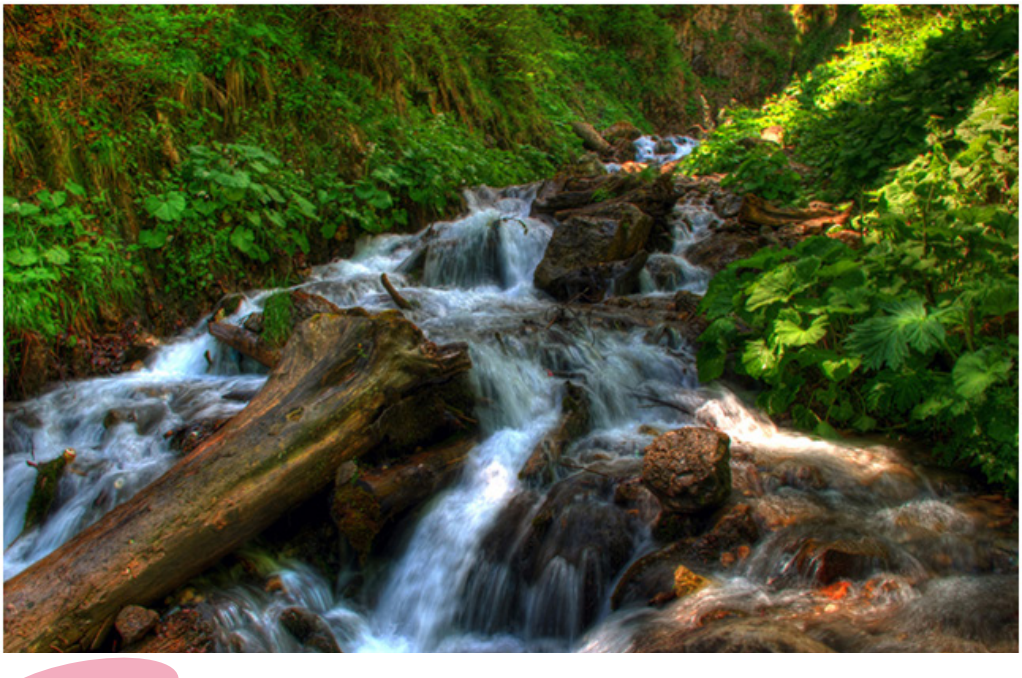

Universul operei

Modalități de structurare a poeziei

Observați!

✓Din câte strofe este alcătuită această poezie?
✓Câte versuri conține fiecare strofă?
✓Care versuri rimează între ele?
✓Care e măsura versurilor în această poezie?

Îmbogățiți-vă cunoștințele!

✓Unitatea de bază a ritmului este silaba.
✓Unitatea ritmică poate fi reprezentată de un grup de silabe lungi şi scurte sau de silabe accentuate şi neaccentuate.
✓Silabele lungi şi scurte, respectiv accentuate şi neaccentuate, se grupează în picioare metrice.
✓Ritmul este elementul esențial al armoniei poetice a versului.

Figuri de stil

Exprimați-vă părerea!

✓Care sunt cuvintele din textul poeziei ce aparțin câmpului lexical al cuvintelor *pădurea* şi *apa*?
✓Identificați în textul poeziei imaginile auditive şi cele vizuale.
✓Ce secvențe din poezie sugerează frumusețea de nedescris a naturii? Scrieți-le în caiete?
✓Cum este prezentată de către poet tânăra crăiasă? Scrieți în caiete expresiile care o caracterizează.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Explicați cum s-au format următoarele cuvinte folosite în text: *adormitor, îngânat, tainic, radioasă, dulceață*.
✓Explicați sensul cuvântului *freamăt* şi alcătuiți câteva enunțuri cu el.
✓Găsiți în text cuvinte care aparțin câmpului lexical al substantivelor *păduri* şi *ceață*.
✓Găsiți sinonime pentru sensul din text al cuvintelor: *ram, văpaie, cete, crăiasă, freamăt, grumaz, maramă*. Alcătuiți câteva enunțuri cu unele dintre ele.
✓Găsiți antonime pentru cuvintele: *nopți, rai, dulceață, tânără, deasă, mic, alături*.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Citiți expresiv prima strofă din poezie şi copiați-o în caiete.
✓Împărțiți în silabe cuvintele din primul vers, pronunțând corect cuvintele. Accentuați silabele.
✓Câte silabe accentuate şi neaccentuate sunt în primul vers? Care este succesiunea acestor silabe?
✓Efectuați aceeaşi procedură şi în versul al doilea. Ce ați observat?

Rețineți!

Ritmul este succesiunea regulată a silabelor accentuate şi neaccentuate întru-n vers.

Rima constă în identitatea sunetelor de la sfârşitul a două sau mai multe versuri, începând cu ultima vocală accentuată.

Rima încrucişată apare atunci când primul vers al unui catren rimează cu al treilea, iar al doilea rimeaza cu al patrulea. (1-3, 2-4, 5-7).

Observați!

✔În câte tablouri ați structura această poezie?

✔Care este gama cromatică folosită de Eminescu în textul poeziei?

✔Ce imagini v-au impresionat în descrierea tinerei fete? Cu ce este asemănat părul ei?

Valorificarea textului

Exprimați-vă părerea!

✔Indicați elementele sugestive pentru cadrul natural din această poezie. Comentați rolul lor în acest text.

✔Ce sentiment dominant se desprinde din poezie? Argumentați-vă răspunsul.

✔Ce anume contribuie la realizarea atmosferei care se desprinde din poezie: natura ca atare, sau felul cum o vede privitorul, prin prisma propriei stări sufleteşti?

✔Ce efecte au imaginile auditive din această poezie? Scrieți-le în caiete.

✔Ce sentimente v-a trezit vouă această poezie?

Discutați!

✔Care cuvânt indică prezența eului liric în această poezie?

✔Ce sentiment îl face pe poet să vadă chipul dragei sale reflectat în oglinda naturii?

✔Prin ce se evidențiază ultima strofă a poeziei? Observați modificările care apar aici. În ce constau ele?

Folosiți-vă cunoştințele!

✔Recitiți expresiv poezia şi determinați câte tablouri se conțin în ea.

✔Ce figuri de stil cunoscute de voi ați întâlnit în acest text?

✔Efectuați în caietele voastre un tabel în care să înscrieți toate figurile de stil din această poezie.

✔Poezia conține un peisaj real şi unul imaginar. Delimitați-le şi observați cum se interpătrund aceste două peisaje.

✔Identificați în text regionalismele şi explicați utilizarea lor de către poet.

✔Care sunt trăirile eroului liric din această poezie?

!

Rețineți!

Comparația este una dintre cele mai frecvente figuri de stil şi constă în alăturarea a doi sau mai mulți termeni cu scopul evidențierii primului termen.

Exemple:

„Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratic“.
(*M. Eminescu*, ***Călin - file din poveste***)

„Soarele rotund şi palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători“.
(*V. Alecsandri,* ***Iarna***)

Sarcini!

1. Citiți şi alte poezii din creația lui Mihai Eminescu, precum şi ale altor poeți în care este prezentată natura. Faceți o comparație între ele.
2. Relatați unele trăiri sufleteşti ale voastre când vă aflați în mijlocul naturii.

Arcadie Suceveanu

(1952)

„…Arcadie Suceveanu reprezintă
nu numai poezia bucovineană
şi cea basarabeană,
ci poezia în general.”
(Grigore C. Bostan)

Născut la 16 noiembrie 1952 în satul Suceveni, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți, Ucraina. A început să scrie poezii fiind încă elev. A publicat mai multe volume de versuri pentru maturi şi copii, eseuri, publicistică literară, dintre care amintim: *Mă cheamă cuvintele* (1979), *Mesaje la sfârşit de mileniu* (1987), *Arhivele Golgotei* (1990), *Eterna Danemarcă* (1995), *Corabia lui Sebastian* (2003), *Emisferele de Magdeburg* (eseuri, portrete literare, 2005), *Cheițe pentru vise* (versuri pentru copii, 2005) ş.a.

Este preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova şi deținător al mai multor premii literare de prestigiu.

Cartea lui moş Creangă

Câteodată, când mă strigă
Vara dulce din cireşi,
Mi se face dor de Nică –
Un băiat din megieşi.

Ațâțăm cu gluma jocul
Printre cei mai mititei,
Şi când vine iarmarocul
Prindem Pupăza din tei.

Şi pe malurile-Ozanei –
Ce ți-i apa în urechi! –
Auraş, nu-i spune mamei,
Că ți-oi da parale vechi…

Trecem firele prin ițe,
Țesem bata-n curmeziş,
Şi în ochi de Smărăndițe
Strângem mure pe furiş.

Mergem şi la şcoli, fireşte,
Ne ițim în clasă, şi
Ascultăm cum buchiseşte
Trăsnea: mi-ți, ni-vi, i…

Apoi, ca băieți de treabă,
Adormim într-un târziu:
El – în cartea lui moş Creangă,
Eu – pe fila ce v-o scriu…

Îl găsesc atunci în carte,
Şi-nțeleşi doar din priviri –
O pornim în doi prin toate
Cele file cu-Amintiri…

La prichiciul dat cu humă,
Sturlubatici şi şoltici,
Suntem vornici mari, nu glumă,
Peste sate de pisici.

Alergăm prin lunci, pe creste,
Peste pajişti de amiezi,
Şi pe margini de poveste
Paştem capra cu trei iezi.

Universul operei

Modalități de structurare a poeziei

Exprimați-vă părerea!

✓Ce sugerează expresia „mă strigă vara dulce din cireşi”? Explicați sensul ei şi argumentați-vă răspunsul.

✓Ce sentimente desprindem din această poezie: de bucurie, de tristețe, de nostalgie? Motivați răspunsul.

✓Găsiți în poezie pasajele în care autorul ne vorbeşte nemijlocit despre Ion Creangă. Scrieți-le în caiete.

✓Selectați verbele din textul poeziei şi observați la ce timp sunt ele. Explicați de ce poetul le foloseşte anume în această formă?

✓Ce atmosferă predomină în această poezie? Argumentați-vă răspunsul prin unele cuvinte sau pasaje din text.

Observați!

✓Care sunt sentimentele poetului față de eroul său din poezie?

✓Ce cuvinte sau expresii foloseşte autorul pentru a reda copilăria fericită a eroului său? Selectați-le şi scrieți-le în caiete.

✓Din ce operă a lui Ion Creangă se inspiră poetul scriind această poezie?

✓Recitiți ultima strofă din poezie şi comentați-o. Prin ce se deosebeşte ea de celelalte strofe?

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Precizați cu ajutorul dicționarului sensul cuvântului *prichici*. Alcătuiți cu el câteva enunțuri.

✓Scrieți o serie de sinonime care s-ar potrivi, în context, cuvintelor *sturlubatici* şi *buchiseşte*.

✓Precizați sensul expresiilor: *băieți de treabă, a țese bata-n curmeziş, pe furiş*.

✓Scrieți câte un sinonim pentru fiecare dintre cuvintele: *fila, parale, pajişti, humă, megieşi*.

✓Argumentați polisemia cuvântului *capră*.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Citiți expresiv poezia, respectând punctuația folosită de autor.

✓Stabiliți din câte strofe este alcătuită această poezie şi câte versuri conține fiecare strofă.

✓Copiați prima strofă în caiete. Împărțiți în silabe cuvintele din primele două versuri şi determinați măsura lor.

✓Stabiliți tipul de rimă şi care e ritmul acestei poezii.

✓Identificați figurile de stil cunoscute şi scrieți-le în caiete. Alcătuiți câteva enunțuri cu unele dintre ele.

Valorificarea textului

Exprimați-vă părerea!

✔ De ce autorul îl numeşte pe Nică „un băiat din megieşi”? Argumentați-vă răspunsul.

✔ Ce v-a impresionat cel mai mult în urma lecturii acestei poezii? De ce?

✔ De ce autorul şi-a intitulat poezia „Cartea lui moş Creangă”? Argumentați-vă răspunsul. Cum ați intitula-o voi?

✔ Care este atitudinea voastră față de cele relatate în poezie?

✔ Ce anume contribuie la realizarea atmosferei care se desprinde din poezie?

Folosiți-vă cunoştințele!

✔ Determinați mesajul principal al acestei poezii.

✔ Identificați personajele pe care autorul le enumeră în poezia sa, preluându-le din opera marelui Creangă. Scrieți-le în caiete.

✔ Indicați elementele din poezie care prezintă cadrul rural. Copiați aceste cuvinte sau expresii în caiete şi explicați-le.

✔ Ce modalități de expunere foloseşte autorul în această poezie?

✔ În ce constă simplitatea limbajului artistic folosit de autor? Cum motivați acest lucru?

Sarcini!

1. Citiți şi alte poezii din creația lui Arcadie Suceveanu şi discutați-le în clasă.
2. Realizați o compunere în care să descrieți unele momente impresionante din viața voastră de copil.
3. Prezentați printr-un desen un fragment din poezie, preluat din opera lui Ion Creangă.
4. Încercați să-i scrieți o scrisoare imaginară lui Ion Creangă. Ce i-ați spune în ea?

Mihail Lermontov

(1814-1841)

„…El n-a visat doar – asemenea altor romantici – o lume viitoare, ci a înscris-o, cu premoniţiune poetică, în versurile sale.”

Nicolae Balotă

S-a născut la 15 octombrie 1814 la Moscova. A fost un scriitor romantic rus.

Mihail Iurievici Lermontov, în scurta lui viaţă a fost un duşman declarat al ţarismului, al asupririi şi nedreptăţii. Lermontov şi-a afirmat înalta lui concepţie despre rolul poetului şi al poeziei. Poetul este exilat în Caucaz, din ordinul ţarului. Peisajul sălbatic al naturii caucaziene îl întâlnim în nenumărate poezii lirice, în poemele *Mţâri* şi *Demonul*, în romanul “Un erou al timpului nostru”, constituind nu numai un cadru exterior, ci şi o expresie a forţei nestăvilite. În acest cadru poetul îşi afirmă cu o vigoare rară crezul estetic.

Scrie operele: *Poetul* (1830), *Nu te încrede în tine însuţi* (1830), *Bal mascat* (1835), *Borodino* (1837), *Moartea poetului* (1837), *Meditaţie* (1839), *Trei palmieri* (1839), *Un erou al timpului nostru* (1840), *Demonul* (1841).

S-a stins din viaţă la 27 iulie 1841.

Trei palmieri

Creşteau în deşertul Arabiei trei
Semeţi palmieri. În verdeaţă tustrei.
Din solul arid murmura fără cunten
Un mic izvoraş cu răcoare de unde,
Păzit de al frunzelor coperământ
De soare şi-ncinsul nisip dus de vânt.

Mulți ani în neştire şirag au trecut...
Dar n-a fost vreun om din meleag neştiut,
De sete cumplită muncit, să se plece,
Sub umbra de foi, ca să bea apă rece.
Aproape să piară sub cer arzător
Buchetul de frunze şi micul izvor...

Şi-au prins înspre Domnul atunci a cârti:
„— De ce ne-ai dat viață? Aici spre-a pieri?
Ori spre-a împodobi într-aiurea deşertul?”
Izvorul primi şi el parte-n concertul
Cel înverşunat, bătând în prooroc
Ce nu le-a dat parte de-un dram de noroc...

Sub cei palmieri caravana opri.
Cu zarvă-ntind corturi - spre a odihni.
Ulcioare, burdufuri cu apă-s umplute.
Iar trei palmieri încep să-i salute
Cu verdea podoabă... căci prea le-au dus dorul!
Şi-i îndestulează cu apă izvorul.

Când noaptea-n pustiu, veşnic rece, veni,
În trunchiuri topoare au prins a zvoni.
Şi falnicii arbori, de veacuri, căzură
Făr-de-mpotrivire la cruda secure.
Le-au rupt coiful verde, şi lemnul zdrobit
Flămândele flăcări o noapte-a hrănit.

Când pâcla în zori s-a zărit ca un fum,
Era caravana gătită de drum.
Când soarele-n grabă-şi suia cărăruşa,
Din trei palmieri a văzut doar cenuşa...
Vreo câțiva tăciuni, întețindu-i cumplit,
I-a ars, iară vântul buimac i-a topit.

Pustiul se-ntinde în lung şi în lat.
Izvorul cu palmii nu stă azi la sfat,
Topit în nisipuri, zadarnic prorocul
Mai roagă, din nou, să-i întoarcă norocul...
Doar şoimul moțat, de-asupra-i, ca glonțul,
Coboară cu prada, şi-o pune cu clonțul.

Traducere de Nicolae Costenco

Universul operei

1 *Modalități de structurare a poeziei*

Observați!

✔ Recitiți prima strofă şi observați care sunt sunetele de la sfârşitul fiecărui vers. Scrieți aceste cuvinte în caiete.

✔ Citiți şi celelalte strofe. Examinați cu atenție ultimele cuvinte din fiecare vers.

✔ Selectați în caiete cuvintele care rimează între ele.

✔ Ce este specific pentru versurile din această poezie în ceea ce priveşte rima?

Folosiți-vă cunoştințele!

✔ Identificați în textul poeziei cuvintele necunoscute şi explicați-le cu ajutorul dicționarului. Alcătuiți cu câteva dintre ele enunțuri.

✔ Scrieți în caiete cuvintele care nu corespund formei literare. Arătați echivalentele literare.

✔ Explicați expresiile: *dram de noroc, în lung şi-n lat*. Alcătuiți câteva enunțuri cu echivalentele lor.

✔ Găsiți sinonime potrivite pentru sensul din text al cuvintelor: *semeți, murmură, arzător, înverşunat, podoabă, falnici, buimac, topit*.

✔ Explicați cum s-au format cuvintele: *neştiut, arzător, împodobi, îndestulează, moțat.*

Exprimați-vă părerea!

✔ Găsiți în text figurile de stil cunoscute de voi.

✔ Care dintre ele sunt folosite mai des în poezie?

✔ Ce figuri de stil foloseşte autorul pentru a-i atribui naturii însuşiri umane?

✔ Care este rolul acestor figuri de stil?

✔ Identificați câteva comparații din poezie şi scrieți-le în caiete. Alcătuiți cu ele enunțuri.

✔ Selectați din textul poeziei cuvintele şi expresiile care indică timpul şi spațiul desfăşurării acțiunii. Prin ce sunt reprezentative aceste imagini?

Folosiți-vă cunoştințele!

✔ Citiți expresiv textul şi observați cum sunt aranjate versurile în fiecare strofă.

✔ Din câte versuri este alcătuită fiecare strofă a poeziei? Cum se numeşte astfel de strofă?

✔ Ce tipuri de strofe mai cunoaşteți? Exemplificați cu unele poezii cunoscute de voi.

✔ Copiați în caiete prima strofă şi împărțiți în silabe primele două versuri. Determinați măsura versurilor din această poezie.

✔ Amintiți-vă ce este ritmul şi rima. Ce tipuri de rimă cunoaşteți? Exemplificați cu versuri cunoscute.

!

Rețineți!

Rima împerecheată este tipul de rimă în care rimează versul unu cu doi, trei cu patru etc, adică constituie perechi de sunete. Schematic, acest tip de rimă are următoarea schiță: **aabb**.

Exemple:

Bate vântul frunza-n dungă –
Cântăreții mi-i alungă;
Bate vântul dintr-o parte-
Iarna-i ici, vara-i departe.
(*Mihai Eminescu*, ***Ce te legeni…***)

Doină, doină, cântec dulce,
Când te-aud nu m-aş m-ai duce.
Doină, doină, vers cu foc,
Când răsuni, eu stau pe loc.
(*Doina populară*)

Valorificarea textului

Exprimați-vă părerea!

✓Care este rolul personificărilor din acest text? Motivați-vă răspunsul, folosind unele pasaje din poezie.

✓Cum sunt descrişi palmierii şi ce semnificație au ei? Cum credeți, de ce autorul îi prezintă într-o stare de nemulțumire? Identificați în textul poeziei pasajele care redau această stare a palmierilor.

✓Selectați cuvintele prin care autorul descrie pustiul. Ce părți de vorbire sunt aceste cuvinte?

✓Ce sentimente v-au cuprins când ați citit poezia? Argumentați-vă răspunsul.

✓De ce finalul poeziei are o nuanță tristă? Care este mesajul ultimei strofe?

Observați!

✓Ce idei desprindem din această poezie? Care este mesajul principal al textului?

✓Recitiți prima strofă şi remarcați ce sugerează aceste versuri.

✓Care este cea mai arzătoare dorință a palmierilor? Argumentați-vă răspunsul.

✓În poezia dată autorul pune în antiteză două strofe. Găsiți-le şi citiți-le expresiv.

✓Care este rolul soarelui în această poezie?

Demonstrați-vă creativitatea!

✓Realizați un mic comentariu al acestei poezii.

✓Amintiți-vă şi alte opere în care este prezentă tema relațiilor dintre om şi natură şi efectuați o comparație între ele. Prin ce este specifică poezia lui Mihail Lermontov?

✓Efectuați un desen în baza acestei poezii.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Scrieți în caiete ideea principală şi ideile secundare ale acestei poezii.

✓Selectați personajele care sunt implicate în desfăşurarea acțiunii. Care dintre ele v-au impresionat cel mai mult?

✓Ce semnificație au în textul poeziei cuvintele: *nisip, cumplită, proroc, caravana, izvorul, secure*.

✓Poezia lui M. Lermontov este considerată o poveste orientală. Demonstrați acest lucru, arătând ce elemente comune are poezia cu o poveste.

✓Ce sentimente predomină în această poezie? Care e starea eroului liric?

Fiodor Ivanovici Tiutcev

(1803 – 1873)

„Creație de excepție, poezia lui Fiodor Tiutcev îşi găseşte doar câteva şi prea puțin semnificative asemănări cu poezia epocii sale…Pentru el numai natura are existență reală, omul e vis, închipuire a naturii.”

Alexandru Sincu

Fiodor Ivanovici Tiutcev s-a născut la 5 decembrie 1803. Este unul dintre cei mai renumiți poeți şi diplomați ruşi din secolul al 19-lea. În anii 1840 scrie câteva articole politice la baza cărora stă relația Rusiei cu civilizația occidentală. În 1850 Tiutcev a compus o serie de poezii cu tematica dragostei, unde dragostea este reprezentată ca ceva tragic. Aceste poezii, mai târziu sunt adunate în aşa numitul ciclu *Denisieva*, adică un ciclu de poezii dedicat iubitei poetului E. A. Denisieva. Prima sa culegere de versuri a apărut în 1854.

Una dintre cele mai cunoscute poezii – *Silentium!* este o chemare amară la tăcere, o părere de rău la baza căreia stă faptul că oamenii niciodată nu se vor putea înțelege între ei. Poetul rus a creat o suită întreagă de poezii dedicate naturii, prin care îşi exprimă dragostea şi admirația față de acest miracol creat de Dumnezeu.

S-a stins din viață la 27 iulie 1873.

Furtună de primăvară

E luna mai şi-admir furtuna
Cu primul tunet, domolit,
Ce-şi pune-n joc ştrengar, cununa
De fulgere, în cer vrăjit.

Prin bubuiri amețitoare
Se-aruncă ploaia-n praf şi vânt,
Şi stropi, ca perlele în soare,
Leagă înaltul de pământ.

Din deal sprințar şuvoi coboară,
În crâng – vacarmul păsăresc,
Şi larma cea, şuvoiu-n seară
Ține hangul zeului ceresc.

(Traducere de *Ilie Tudor Zegrea)*

Folosiți-vă cunoştințele!

- Selectați cuvintele necunoscute din textul poeziei şi explicați-le cu ajutorul dicționarului. Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste cuvinte.
- Indicați cel puțin câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: *admir, domolit, praf, cununa, amețitoare, perle*.
- Găsiți antonime pentru cuvintele din text: *primul, deal, înaltul, larma, seară, coboară*.
- Identificați cuvintele ce aparțin câmpului lexical al substantivelor *cer* şi *pământ*. Alcătuiți câteva enunțuri cu unele dintre ele.
- Explicați cum s-au format cuvintele: *domolit, vrăjit, amețitoare, păsăresc, ceresc*.

Universul poeziei

Modalități de structurare a poeziei

Exprimați-vă părerea!

✓Ce fenomen al primăverii este prezentat de autor în această poezie? Motivați-vă răspunsul prin imaginile corespunzătoare.

✓Ce modalitate de expunere foloseşte autorul pentru a reda acest aspect al primăverii?

✓Ce figuri de stil predomină în textul poeziei? Alcătuiți cu ele câteva enunțuri.

✓Găsiți în text o comparație şi explicați semnificația ei.

✓Ce sentimente ne trezeşte această poezie? Argumentați-vă răspunsul.

Folosiți-vă cunoştințele!

✓Citiți expresiv poezia şi stabiliți tipul strofei.

✓Copiați în caiete prima strofă din poezie, împărțiți cuvintele din primul vers în silabe şi determinați măsura versurilor.

✓Indicați ritmul şi rima poeziei. Scrieți în caiete cuvintele care rimează.

✓Comentați utilizarea semnelor de punctuație din această poezie.

Valorificarea textului

✓Care este mesajul principal al acestei poezii?

✓Care este semnificația titlului acestei poezii?

✓Selectați verbele din text şi indicați timpul lor. De ce autorul foloseşte anume acest timp?

✓Comentați ultima strofă a poeziei şi determinați care este figura de stil principală în această strofă.

✓Găsiți cuvintele ce indică spațiul şi cele care indică timpul în textul dat.

Exprimați-vă părerea!

✓Cum credeți, de ce poetul a descris anume acest aspect al primăverii – furtuna?

✓Ce sentimente îl frământă pe eroul liric? Argumentați-vă răspunsul.

✓Ce lună a primăverii este descrisă în poezie? De ce anume această lună? Care este denumirea populară a lunii mai?

✓ De ce autorul numeşte primul tunet „domolit”? Ce semnificație are în popor primul tunet?

✓Ce v-a impresionat cel mai mult în această poezie? De ce?

Sarcini!

1. Citiți şi alte poezii ale scriitorilor români şi ai altor popoare în care este descris anotimpul primăverii şi faceți o comparație între aceste poezii.
2. Realizați o compunere descriptivă despre un aspect al primăverii care vă place cel mai mult.
3. Audiați în clasă câteva melodii dedicate primăverii şi exprimați-vă sentimentele în urma acestor audieri.
4. Faceți o plimbare printr-un parc primăvara şi apoi realizați un desen.

Lectură individuală

Legenda rândunicii

(***Rochița-rândunicii**, floare de câmp, în care s-ar fi transformat rochița copilei de împărat când a fost răpită de Zburător şi a devenit rândunică*.)

A fost odată un mare împărat căruia împărăteasa îi născu o fată. La naştere, o zână ursitoare îi meni să fie mlădioasă ca trestia, să aibă graiul dulce ca mierea şi obrajii ca bujorii. Apoi zâna îi dărui o rochiță fermecată, pe care copila nu trebuia s-o scoată niciodată de pe ea, ca să fie ferită de rele, şi îi mai spuse că trebuie să se ferească de Zburătorul luncilor.

Crescu frumoasă copila, după cum menise zâna. Începu să se plimbe în luncă, pe malul apei, pe sub arini, să urmărească rândunelele cum zburau, să stea în soare, pe iarbă. Atunci auzi glasul ademenitor al Zburătorului care îi spunea cuvinte dulci despre frumusețea ei, despre părul ei negru şi chipul ei alb, despre buzele ca nişte cireşe şi ochii ca nişte luceferi strălucitori.

Fata de împărat fugi, dar într-o noapte caldă de vară, când nici o adiere nu mişca frunzele şi toată natura dormea sub razele lunii, copila se duse la malul pârâului să se scalde. Scoase rochița fermecată şi se scufundă în apă. Toate păreau să îi admire frumusețea: iarba de pe maluri, trestiile, valurile şi nuferii, pădurea şi chiar luna argintie.

Copila auzi cântatul cocoşului, care vestea zorii. Se grăbi să iasă din apă, dar rochița îi dispăruse. Pe mal se afla Zburătorul, cu ochii aprinşi. O cuprinse în brațe, dar deodată se trezi cu brațele goale şi auzi un freamăt de aripă. Copila se preschimbase în rândunică şi îşi luase zborul, iar rochița fu luată de vânt şi se topi în raze ce căzură pe pământ. Din ele crescură până dimineață florile ce se cheamă şi azi rochița-rândunicii, după cum spune legenda rândunicii.

Legenda rândunicii

(legendă populară din Bucovina)

Era odată un cioban care avea trei fete cuminți şi de treabă. Cât păştea el oile, ele trebăluiau acasă şi mergeau toate cu cale şi la locul lor. De la o vreme simte ciobanul că prind a apăsa bătrânețile pe umerii lui şi într-o bună zi le spune el fetelor:

– Dragele mele, am îmbătrânit, nu mai am puteri să port de grijă turmei.

– Vai, tată, nu te întrista, stai acasă şi te odihneşte şi o să îți întremezi

puterile, că turma vom paşte-o noi singure pe rând, zise fata cea mai mare.

– Ar fi, draga tatii, aşa, după cum zici, de ați fi trei băieți, da aşa nişte fete ca alde voi, mă tem, că vă veți speria şi de buruieni.

– Alei, tată, face fata cea mai mare, să vezi, cum le-om paşte noi, numai ți-a râde inima de bucurie.

– Taci, draga tatii, că de când tot pasc oile, n-am prea văzut cioban în catrință şi cu broboadă.

– D-apoi noi ne îmbrăcăm bărbăteşte: cu suman, cuşmă, opinci şi cine o să ne cunoască?

Şi nu zăbovi multă vreme, până fata cea mai mare îmbrăcă sumanul, încălță opincile şi puse cuşma pe cap. Amu nici n-ai fi zis că nu îi băiat. Era încinsă cu un brâu roşu, ca para focului, iar cuşma era pusă, hoțeşte, cam pe ceafă.

A dat ea drumul oilor din ocol şi fluierând le-a îndreptat pe o costişă.

Bătrânul tată n-a pus prea mult temei pe vorba şi îndrăzneala fetei, ci a vrut să vadă dacă într-adevăr s-ar putea nădăjdui pe pasul şi fapta ei. Şi cam pe ocolite, să nu fie văzut de celelalte două fete, a luat binişor o piele de urs de pe grindă şi, pe altă parte, din nişte tufişuri, îi iese fetei înainte în chip de urs şi mor! … mor! dă buzna drept în cârdul de oi. Când au văzut oile că se apropie dihania de dânsele, au prins a zbiera şi au croit-o de fugă, de nu le prindeai cu ochii. Ciobanul a înghețat şi el pe loc. Îi tremura tot corpul. A luat-o înapoi şi, cât îl țineau picioarele, a fugit drept acasă.

Amu scârbă şi necaz pe bietul tată, cum nu mai avuse toată viața. Venind acasă, dă cu ochii de fata lui, speriată şi galbenă ca ceara.

– Of, păcatele mele, simțeam eu că nădejde în voi nu mai este. Atâta sunteți bune numai: a vă corcoli pe lângă vatră.

– Lasă, tată, nu te amărî, sare cu cuvânt a doua fată, că m-oi duce eu.

– Draga tatii, mai bine te-ai astâmpăra, că n-aş vrea să te bage şi pe tine dihăniile în sperieți, cum au băgat-o pe soră-ta.

Dar n-a fost chip s-o potoale. Fata s-a îmbrăcat băieteşte, a luat oile din urmă şi le-a pornit încotro gândea ea că îi păşunea mai bună.

Tată-său însă nu-şi găsea liniştea. Vroia să vadă, dacă s-ar putea el bizui pe fapta şi puterea fiicei celei mijlocii. Şi tot aşa, neştiut şi nevăzut, a luat pielea cea de urs şi la o limbă de pădure a pus pielea pe cap şi mor! … mor! îi aține calea. Fata, văzând aşa o nămetenie ce venea, mormăind şi clănțănind, a întors repede oile şi tiva spre casă.

– Decât pradă urşilor, mai bine acasă la tata, că are ce mânca.

Bătrânul tată a strâns pielea şi, călcând de-a puterile pe urmele fetei,

a intrat odată cu dânsa în ogradă. Le-a strâns el pe trustrele şi le-a spus:

– Se vede că n-a mai fost să am noroc în viață: de aş fi avut un fecior, aveam astăzi o mână de ajutor, dar aşa, ce fac eu?

– Tată, zise fiica cea mai mică, amu mă duc eu să pasc oile.

– Potoleşte-te, draga mea, spor şi ajutor n-a fost de la astea mai mari, deci de la tine nici atâta. O să sară ursul înainte şi o să te spărie.

Fata îi zice:

– Să ştiu că mă întâlnesc cu moartea, dar înapoi nu mă întorc.

Cât a zis bătrânul tată „ba”, ea a zis „da” şi, până la urmă, tot pe a ei a ieşit. A îmbrăcat sumanul, a încălțat opincile, a pus cuşma pe cap şi s-a pornit cu oile.

Când ieşise ea cu turma în largul câmpului, o mioară i-a vorbit, în grai omenesc:

– Când a ieşi ursul, să nu dai înapoi. Să-l loveşti bărbăteşte cu bățul.

Fata s-a pornit înainte. Nu zăbavă iese ursul mormăind şi dă năvală peste oi şi peste fată. Fata a ridicat dârjaua să-l sugrume. Bătrânul tată răcni:

– Stai, draga tatii, nu trage, văd că tu eşti bună de păstorit.

Fata, când a văzut una ca asta, nici să creadă, nici să înțeleagă nu putea. Tata atunci s-a apropiat de dânsa, a îmbrățişat-o şi i-a zis:

– Fiica mea, tu te-ai aflat a fi de nădejde, nu te-ai înspăimântat ca surorile tale. Fii binecuvântată de mine, că are cine să le poarte de grijă oilor şi nimeni nu s-a încumeta să spună că tu nu eşti un adevărat cioban.

De atunci fata a păscut oile şi le-a tot păscut în lungul şi în latul locurilor celea şi treburile mergeau în bună rânduială, că îi era şi tatălui uşor la inimă şi lumii drag să vadă aşa un cioban.

Odată ducându-se fata pe locurile mai depărtate, întâlneşte alt cioban cu o turmă de oi şi, după cum e rândul şi obiceiul ciobanilor, s-au dat în cârdăşie şi unul o vorbă, altul alta, a aflat fata, că acesta era feciorul babei Cotoroanța.

Mai bâr oaie la deal, mai bâr la vale, nu ştiu cum se făcu şi se uită feciorul Cotoroanței prea lung la fată şi parcă i-a scânteiat la inimă că ciobanul acesta e fată, nu flăcău, după cum era îmbrăcămintea. Şi aceasta, odată sălăşluită în inima lui, îl rodea şi nu îi da astâmpăr nici zi nici noapte, îl făcea să se bată cu gândurile ca marea cu vânturile. Sara, când s-a dus acasă, i-a spus Cotoroanței:

– Azi am întâlnit un cioban şi parcă mi-a părut că-i fată după boiul şi făptura lui, dar nici cu cuvântul, nici cu ochiul n-am putut pătrunde această taină.

– Nu-ți face sânge rău, pune-l la încercare, după cum ți-oi spune eu şi

numaidecât îi afla. Iată mâine, când te vei întâlni cu dânsa, dă-ți oile aşa pe sub streşina codrului, pe unde să fie pâlcuri de flori şi, de-a fi flăcău, se va trage la copaci, să aleagă băț de dârjă ori de fluier, iar de-a fi fată, se va trage spre flori.

Prinse firul mioara năzdrăvană încotro bate gândul feciorul Cotoroanței şi amu căuta a da tuturor făpturilor dezlegare, s-o scape pe fată de orice ispită.

Când le-a fost pornirea spre codru, mioara i-a şoptit gândul şi păsul ciobanului.

La poalele codrului se întindea o pajişte semănată cu flori, care de care mai frumoase. Fata călca pe ele, de parcă nici nu le vedea şi se îndrepta în grosul pădurii, îmbiindu-l şi pe cioban să-şi aleagă băț de dârjă şi lemn de fluier.

Feciorul Cotoroanței îşi călcă pe inimă şi era când într-o părere, când în alta. Sara Cotoroanța îi spune să-l poftească cu turma la dânşii şi ea va face în tot chipul să afle, de e fată ori flăcău.

Zis şi făcut.

Cotoroanța îi aştepta. De cu zi gătise lăutoare, chipurile să-l spele pe feciorul său, însă chitea altele: să-l facă pe cioban să se spele, să vadă, nu cumva are gâțe şi atunci – harul ei!

Mioara făcu ce făcu şi numaidecât îi şopti ciobanului.

– Când a găti lăutoarea să te speli, eu voi merge pe acolo şi am să prăvăl alghiuța, iar tu să spui că nu te speli cu lăutoare de-a doilea. Orice n-ar face, să nu te dai.

Aşa a şi fost. Abia gătise Cotoroanța lăutoarea şi pofti ciobanul străin, că mioara a trecut şi a vărsat apa.

– Aşteaptă voinice, să-ți torn altă apă.

Ciobanul a răspuns:

– Eu în lăutoare de-a doilea nu mă spăl.

Vede Cotoroanța că n-are ce face. Când le aşază ciobanilor să se culce le pune sub cap câte o stiblă de busuioc: de-a rămâne verde până dimineață, să ştii că-i băiat, iar de s-a vesteji e fată.

Se culcă ciobanii, unul pe un capăt de pernă, altul pe celălalt, unde le aşezase Cotoroanța. În zori de zi, când somnul era mai dulce, mioara se duce încetişor şi schimbă stiblele de busuioc.

Dis-de-dimineață sare Cotoroanța, se duce la busuioc şi vede amândouă stiblele la fel. Nimic nu ieşise din descântecele şi farmecele ei.

– A fost o părere, dragul mamei, îi zise ea feciorului, acest cioban e băiat.

Amu, dacă s-au sfetit aşa treburile, feciorul Cotoroanței s-a despărțit

de cioban şi şi-a căutat de treburile sale.

N-a trecut multă vreme şi nimereşte ciobanul cu oile pe la casa feciorului Cotoroanței. Când se apropie, a văzut foc arzând dinaintea casei şi nişte chirostrii, pe care fierbea o oală. Mai la o parte, lângă un copac, feciorul Cotoroanței jupuia un cârlan, iar prin fața casei se porăia femeia lui. Când era de tot aproape, se aprinse focul mai tare şi oala a dat în foc.

Femeia de colo sare, înfăşură mâinile în poala spiniței, apucă oala şi o ia de pe foc.

– Vai, face ciobanul, de când umblu pe lume, n-am văzut gospodină să ia oala de pe foc cu spinița.

Şi, de necaz, a trântit cuşma la pământ. Părul ei, cum era înfăşurat, s-a slobozit pe umeri în jos, i-a îmbrăcat fața în valuri aurii, că feciorul Cotoroanței, când a întors capul, a tresărit şi cu mâinile pline de sânge, cum era, s-a repezit în fugă s-o cuprindă.

Fata s-a rotit împrejur şi s-a prefăcut într-o rândunică şi el, cum o îmbrățişase cu mâinile de gât, aşa a şi rămas sângele roşu până astăzi.

Feciorul Cotoroanței se repede şi o apucă de coadă, dar rândunica s-a smuncit şi el a rămas cu un smoc de pene în mână. Rândunica cu coada ca foarfecele s-a ridicat tot mai sus şi mai sus, până nu s-a mai văzut.

De atunci sunt rândunelele pe lume şi toate au pene roşii la gât şi coada foarfece, iar cuibul şi-l fac pe sub streşinile caselor – semn că din viță de om se trag.

Ionel Teodoreanu

Vizita

Pornesc spre casa bunicilor în trăsura comandată de tata. Se cunoaşte! Un muscal numai de catifea, ca un mitropolit cu şapcă, obrajii de duduie, bici galben ca de aur, roți cu ochelari de cauciuc, perne moi, covoraş la picioare şi cai negri, cu coamă şi coade lungi de fată care s-a lăut. Dar sunt armăsari, fiindcă numai armăsarii pot fugi cu atâta străşnicie năzdrăvană. Unul dintre copii ar vrea să vadă luceferii de foc, care s-aprind în mers pe pieptul armăsarilor. Dar copiii stau pe scăunaş, cu spatele la muscal, nas în nas cu ochii mamei.

Mama e nervoasă. Pe genunchi are o cutie de bomboane legată cu şnur de aur. Cu toate că sunt în mănuşi, degetele mamei fac game pe capacul cutiei. Copiii ştiu ce înseamnă când mama face game fără pian. Deci stau cuminți.

Tata fumează şi salută în dreapta şi în stânga. Toată lumea îl cunoaşte pe tata.

Au ajuns în „Beilic”. Dar trăsura nu intră în ogradă. Stă smerită la poartă, ca la mănăstire. Mama în frunte, cu foşnetul rochiei, umbreluța şi cutia de bomboane; tata după mama, cu scârțâitul ghetelor, uitându-se la copaci; copiii în urmă, unul după altul, târându-şi paşii, cu capetele mereu întoarse după armăsarii de la poartă.

Dintâi intră cutia cu bomboane cu mâinile mamei, apoi mama cu sărutările. Tata aruncă țigara, îşi şterge buzele cu batista care miroasă frumos a apă de colonie, se descoperă şi intră, sărutând pe rând mâna bunicilor. Bunicii îl sărută pe frunte. Tata nu mai e tata: e copilul bunicilor.

Copiii, şi mai mici, rămaşi parcă fără tată, aşteaptă pe treptele antreului să le vie rândul la bunici. Treptele sunt de piatră vopsită albastru deschis. Antreul este de lemn gălbui, cu ferestre.

Mâna bunicii e plină de inele cu pietre colorate şi ouşoare de mărgăritar. Miroasă ca turtele de Crăciun, a migdale şi apă de flori.

– Sărută, nepricopsitule, ca lumea. Aşa se sărută?

Nepotul sărută din nou — apăsat şi cu „toc” — mâna care parcă are un ochi în palmă ca bolta bisericii. Mâna bunicii, chiar când o săruți, o simți urzicându-ți urechea.

Mâna bunicului bate-n gălbui şi miroasă a frunză uscată de nuc. Copiii ar vrea să fie în casa bunicilor ca la pomul de Crăciun. Dar e altfel.

În casa bunicilor totul e cuminte — ca în somn — şi nu se mişcă din loc, începând cu nepoții aşezați la rând pe trei scaune prea înalte pentru ei.

Stau. Stau. Stau.

Le vine să se strâmbe ca la fotograf. Dar: „Să nu...”

Tac. Tac. Tac.

Le vine câte-un „oac” de broască, câte-un „ham” de câine, câte-un „bâz” de muscă-bâzălău, câte-un „muu” de vacă.

Dar: „Să nu”...

Şi nu fac nimic, nimic, nimic.

Degeră de urât.

Unul cască sincer: „Uăăă!”

– Caşti o gură cât o şură! spune bunica. Are să-ți intre muştele. Ia să văd: te speli bine pe dinți?

– De ce nu-ți acoperi gura când iți vine să caşti? intervine mama, trimețindu-i o privire mai împungătoare decât acul de pălărie.

Ceilalți nu mai cască, deşi simt câte-o gură de peşteră cu balauri în fălcile încleştate.

În schimb, cel mai mic strănută.

– Moaşa-n pod, spune bunica. Da’ unde ți-i batista?

N-are.

– Nu ți-am spus, — începe mama.

I-a spus, dar n-are.

– Iaca ți-o dau pe-a mea, — spune bunicul. Suflă bine.

Mama nu admite batiste străine în mâna copiilor. Dar asta se va vedea acasă, la înapoiere, după ce trăsura cu doi armăsari îl va duce pe tata la club.

Bunica a făcut cafeaua, a umplut filigenele cu semilună, le întinde pe rând. Începând cu bunicul, varsă ca din greşeală puțină cafea în farfurioara tatei, şi spune, privindu-l pe sub ochelari:

– Ai să iei parale.

– Dea Domnul! Poate se sparge ghinionul!

– Tot nu te-ai lăsat? îl cercetează bunica, cu glasul gros şi sprâncenele îmbinate.

Tata râde, mama oftează, bunica dă din cap a pagubă şi bea cafeaua răcoritoare în farfurioară, făcând „sfrr” cu buzele, ca o vrabie când zboară de jos pe creangă.

– Da’ istora ce să le dau? o întreabă pe mama, ştergându-şi cu batista mustățile de cafea.

– Nu-i mai răsfăța, mamae. Lasă că au de-ajuns acasă.

Nepoții îşi încrucişează privirile asupra cutiei cu bomboane. Deşi bunica are ochi şi-n palmă — pentru nepoți — nu vede. Strânge cutia cu bomboane proaspete în dulap, şi le dă din cutia cu bomboane vechi.

– Voi aveți dinți de lup, gâgâlicilor, nu ca mine, femeie bătrână.

După cafea, tata se duce în odaia de alături. Nasul bunicii parcă se ascute adulmecând urma tatei.

Trece câtva timp cu miros de fum de tutun, şi tata se întoarce, ştergându-şi mustățile cu batista parfumată. Bunica îl priveşte, îşi duce şi ea batista la nas, ia de pe o poliță cornetul de coajă de brad cu răşină, pune un cărbune din sobă, şi suflând şi tot suflând se duce cu fumul albastru în cele patru colțuri ale odăii.

Copiii sunt mândri că tatăl lor a cutezat să fumeze în casa bunicilor.

– Tată de când fumezi mata? îl cercetează ei în taină.

Tata se uită la mama cu coada ochiului, zâmbeşte ca şi cum ar vrea să tacă, dar răspunde totuşi:

– Parcă de când m-am căsătorit. Nu?

– Da, confirmă mama, ridicând din umeri.

– Cum credeți voi — continuă tata mult mai convins — că aş fi îndrăznit să fumez în casa părinților mei? Nici acuma...

E teribilă casa bunicilor!

Fata de împărat şi cei şapte pitici

de Frații Grimm

Cică într-o iarnă, pe când zăpada cădea din înaltul nemărginit al cerului în fulgi mari şi pufoşi, o împărătească sta într-un jilț şi cosea lângă o fereastră cu pervazul negru, de abanos.

Şi cum cosea ea aşa, aruncându-şi din când în când privirile la ninsoarea ce se cernea de sus, se întâmplă să se înțepe cu acul în deget şi trei picături de sânge căzură în zăpadă. Roşul sângelui arăta atât de frumos pe albul zăpezii, că împărăteasa rămase încântată şi gândi în sinea ei: „Ce n-aş da să am un copil alb ca zăpada, roşu ca sângele şi cu părul negru ca abanosul!”

Trecu timpul, dar nu prea multişor, şi împărăteasa născu o fetiță albă ca zăpada, cu gura roşie ca sângele şi cu păr negru ca abanosul. Şi-i dădură numele de Albă-ca-Zăpada... După ce o aduse însă pe lume, împărăteasa muri.

Cum trecu anul, împăratul îşi luă altă soție. Femeia asta era frumoasă, dar nespus de trufaşă şi mândră şi n-ar fi îngăduit nici în ruptul capului s-o întreacă alta în frumusețe. Avea o oglindă fermecată şi ori de câte ori se privea într-însa nu uita s-o întrebe:

– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?

Şi oglinda-i răspundea:

– Măria ta eşti cea mai frumoasă din întreaga țară!

Împărăteasa zâmbea fericită, fiindcă ştia că oglinda grăieşte numai adevărul.

Vezi, însă, că Albă-ca-Zăpada creştea şi se făcea pe zi ce trecea tot mai frumoasă; şi când împlini şapte ani, era o minunăție de fată frumoasă ca lumina zilei. Şi frumusețea împărătesei începu a păli înaintea ei.

Şi într-o bună zi, când împărăteasa întrebă oglinda:

– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?

Oglinda-i răspunse:

– Frumoasă eşti, crăiasă, ca ziua luminoasă,
Dar Albă-ca-Zăpada e mult, mult mai frumoasă!

La auzul acestor vorbe, împărăteasa se înspăimântă grozav şi, de ciudă, o dată se îngălbeni şi se înverzi, de ziceai că-i moartea. Din clipa aceea, ori de câte ori o zărea pe Albă-ca-Zăpada simțea că-i plesneşte fierea de ciudă: şi azi aşa, mâine aşa, până ce începu s-o urască de moarte. Pizma şi ciuda creşteau în inima ei ca buruiana cea rea şi se

cuibăriseră atât de adânc, că împărăteasa nu-şi mai găsea pace nici ziua, nici noaptea. În cele din urmă chemă un vânător şi-i porunci:

– Ia fata asta şi du-o în adâncul pădurii, că nu rabd s-o mai văd în fața ochilor!

Vânătorul nu ieşi din vorbele împărătesei şi se afundă cu Albă-ca-Zăpada în pădure; dar, sărmana copilă începu să plângă în hohote şi să se roage:

– Vânătorule drag, cruță-mi viața şi-ți făgăduiesc c-o să-mi pierd urma în sălbăticia asta de codru şi n-o să mă mai întorc niciodată acasă!

Şi pentru că Albă-ca-Zăpada era atât de frumoasă, vânătorului i se făcu milă de ea şi-i spuse:

– Dacă-i aşa, fugi de te ascunde, fetiță dragă, unde nu calcă picior de om! Iar în sinea lui gândea: „Biata de tine, până la urmă tot or să te sfâşie fiarele sălbatice!”

Biata copilă rămăsese singură-singurică în pădurea cea nesfârşită şi era atât de înfricoşată, că privea la mulțimea frunzelor de pe copaci ca şi când de-acolo ar fi putut să se ivească vreo primejdie şi nu ştia în ce chip şi-ar putea găsi scăparea... Într-un sfârşit începu să alerge şi gonea întruna peste bolovani colțuroşi şi printre mărăcini, iar fiarele sălbatice treceau în fugă pe dinaintea ei, dar nu-i făceau nici un rău. Alergă ea aşa, cât o mai ținură picioarele, şi-n geana amurgului dădu cu ochii de o căsuță şi intră înăuntru să se odihnească.

În căsuță, toate lucrurile erau mititele dar atât de gingaşe şi sclipind de curățenie, că ți-era mai mare dragul să le priveşti. Pe o măsuță acoperită cu o față de masă albă erau rânduite şapte talere mici şi lângă fiecare taler se afla câte o linguriță, o furculiță, un cuțitaş şi-o cupă cât un degetar. Iar de-a lungul unui perete se înşirau şapte pătuceane, aşternute cu cearşafuri albe ca neaua.

Cum era tare flămândă şi însetată, Albă-ca-Zăpada ciuguli câte un pic din fiecare taler, ciupi câte-o fărâmiță de pâine şi sorbi din fiecare cupă câte-o înghițitură de vin, fiindcă nu voia să ia toată mâncarea numai de la unul singur. Şi fiindcă se simțea grozav de obosită, dădu să se culce într-un pătuț, dar nici unul nu i se potrivea: unul era prea lung, altul prea scurt şi abia ultimul pătuț se nimeri să fie pe măsura ei. Fata se culcă în el şi adormi.

Când se întunecă de-a binelea, sosiră şi stăpânii căsuței. Erau cei şapte pitici, care sfredeleau munții, scormonind în măruntaiele lor pentru a scoate la lumină tot soiul de metale. Ei aprinseră cele şapte lumânările şi de îndată ce se făcu lumină în căsuță îşi dădură seama că cineva străin cotrobăise peste tot, fiindcă lucrurile nu se mai aflau la locul lor,

aşa cum le lăsaseră la plecare. Şi atunci primul pitic zise:

– Cine a stat pe scăunelul meu?

Al doilea urmă:

– Cine a mâncat din talerul meu?

Al treilea:

– Cine a muşcat din pâinişoara mea?

Al patrulea:

– Cine a luat din legumele mele?

Al cincilea:

– Cine a umblat cu furculița mea?

Al şaselea:

– Cine a tăiat cu cuțitaşul meu?

Al şaptelea întrebă şi el:

– Cine a băut din cupa mea?

Primul pitic cătă în jur mai cu luare-aminte şi pe dată văzu o mică adâncitură în pătucul lui.

– Cine s-a culcat în pătuțul meu?! se minună el.

Ceilalți alergară într-o goană la pătuceanurile lor şi începură să strige care mai de care:

– Şi-n pătuțul meu a stat cineva!

Dar când cel de-al şaptelea se apropie de pătucul său, dete cu ochii de Albă-ca-Zăpada, care stătea în el adâncită în somn. Îi chemă pe ceilalți şi cu toții veniră în grabă, scoțând strigăte de uimire. Apoi îndreptară spre Albă-ca-Zăpada lumina celor şapte lumânările şi rămaseră s-o privească.

Şi atât de bucuroşi erau, că nu se îndurară s-o trezească, ci o lăsară să doarmă mai departe în pătuț. Iar cel de-al şaptelea pitic dormi câte un ceas în patul fiecăruia şi aşa trecu noaptea.

Când se lumină de zi, Albă-ca-Zăpada deschise încetinel ochii şi, văzându-i pe cei şapte pitici, se sperie rău. Dar ei se arătară prietenoşi şi începură s-o întrebe cu blândețe:

– Cum te cheamă, fetițo?

– Albă-ca-Zăpada! răspunse ea.

– Şi cum se face că ai ajuns în căsuța noastră? o mai întrebară ei.

Atunci Albă-ca-Zăpada le povesti de-a fir a păr totul şi cum gonise toată ziulica prin pădure, până ce dăduse peste căsuța lor. După ce o ascultară fără să scape vreun cuvințel din istorisirea ei, piticii îi ziseră:

– Dacă te învoieşti să vezi de gospodăria noastră, să găteşti, să faci paturile, să coşi, să speli, să împleteşti şi să ții totul în bună rânduială şi curățenie, apoi poți rămâne la noi şi n-o să duci lipsă de nimic.

– Da, primesc cu dragă inimă! răspunse Albă-ca-Zăpada şi de atunci rămase la ei.

Ea îngrijea acum de toate treburile casei şi-n fiecare dimineață piticii plecau în munți să scoată aur şi tot soiul de alte metale şi, când se întorceau seara acasă, găseau mâncarea gata, aburind pe cuptor. Peste zi, fata rămânea singură-singurică şi din această pricină piticii cei buni avuseseră mereu grijă s-o povățuiască:

– Păzeşte-te de mama vitregă, că n-o să-i fie greu defel să afle că eşti la noi! Şi cine ştie ce pune iar la cale! Nu cumva să laşi pe cineva să intre în casă!

Iar împărăteasa, fiind încredințată că este cea mai frumoasă femeie de pe lume, apropiindu-se de oglindă, o întrebă:

– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?
Atunci oglinda îi răspunse:
– Frumoasă eşti, crăiasă, ca ziua luminoasă,
Dar colo, ascunsă-n munți,
Stă Albă-ca-Zăpada, la cei pitici cărunți,
Şi-i mult mai frumoasă!

Împărăteasa se sperie din cale-afară, fiindcă ştia prea bine că oglinda nu minte. Şi-şi dădu pe dată seama că vânătorul o înşelase şi că Albă-ca-Zăpada era încă în viață.

Începu ea atunci să se frământe şi să chibzuiască în ce chip ar putea s-o piardă din nou, căci atâta vreme cât nu era cea mai frumoasă din toată împărăția, pizma îi chinuia sufletul fără răgaz şi n-avea clipă de linişte. În cele din urmă născoci ceva: îşi vopsi fața şi se îmbrăcă întocmai ca o bătrână neguțătorească, că nimeni n-ar mai fi putut s-o recunoască.

Schimbată astfel la înfățişare, o porni peste cei şapte munți şi într-un sfârşit se pomeni în fața căscioarei celor şapte pitici. Bătu la uşă şi strigă din toată puterea:

– De vânzare marfă frumoasă, de vânzare!

Albă-ca-Zăpada îşi aruncă o privire pe geam şi întrebă:

– Bună ziua, tuşică dragă, da' ce ai matale de vânzare?

– Marfă bună şi frumoasă! se grăbi să-i răspundă neguțătoreasa. Cingători de toate culorile.

Şi vicleana scoase una, împletită din mătase bălțată.

Trase zăvorul, o pofti să intre şi-şi cumpără cingătoarea cea frumoasă.

Albă-ca-Zăpada n-avea de unde să bănuiască c-ar paşte-o vreo primejdie şi o lăsă să-i pună cingătoarea. Dar băbuşca o încinse repede cu ea şi-o strânse atât de tare, că fetei i se tăie răsuflarea şi căzu jos ca

moartă.

– Ei, de-acum n-o să mai fii tu cea mai frumoasă! hohoti împărăteasa şi o şterse repede pe uşă.

Nu mai trecu mult şi, spre seară, veniră acasă cei şapte pitici. Şi cum se mai speriară, bieții de ei, când o găsiră pe iubita lor Albă-ca-Zăpada zăcând la pământ, fără simțire, de parcă-ar fi fost moartă! O ridicară de jos şi, văzând cât de strâns îi era mijlocul, tăiară în două cingătoarea. Fata prinse a răsufla iar şi încetul cu încetul îşi reveni în simțiri. Le povesti ea piticilor toate câte s-au întâmplat şi aceştia îi atraseră din nou luarea-aminte:

– Neguțătoreasa ceea nu era alta decât împărăteasa.

Şi nu dovedi ea să treacă bine pragul palatului şi se duse glonț la oglindă şi-o întrebă:

– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?
Iar oglinda pe dată îi răspunse:
– Frumoasă eşti, crăiasă, ca ziua luminoasă,
Dar colo, ascunsă-n munți,
Stă Albă-ca-Zăpada, la cei pitici cărunți,
Şi-i mult mai frumoasă!

Împărăteasa rămase ca stana de piatră când auzi asta şi simți că-i năvăleşte tot sângele-n cap, ca un vârtej, de câtă spaimă şi mânie clocotea în ea. Va să zică, tot nu scăpase de Albă-ca-Zăpada, tot vie era netrebnica asta! „Ei bine, de data asta m-oi strădui să născocesc ceva fără de greş, ca să-ți viu de-a binelea de hac!” Şi cum la farmece şi vrăji n-o întrecea nimeni, haina de împărătească meşteri un pieptene otrăvit.

După aceea îşi schimbă hainele şi luă înfățişarea unei băbuțe gârbovite de ani. Şi iarăşi o porni peste cei şapte munți, la cei şapte pitici cărunți. Ajungând ea la căsuța lor, ciocăni în uşă şi strigă:

– Marfă bună de vânzare, marfă bună!

Albă-ca-Zăpada cătă afară pe geam şi spuse:

– Vezi-ți de drum, femeie, că n-am voie să las pe nimeni înăuntru!

– Da’ de privit cred că ai voie să priveşti, nu-i aşa?

Şi scoțând pieptenele cel otrăvit, îl tot plimbă pe sub ochii fetei. Atât de mult îi plăcuse pieptenul, că Albă-ca-Zăpada se lăsă amăgită şi deschise uşa.

Biata Albă-ca-Zăpada nu se gândi la nimic rău şi se lăsă pieptănată. Dar de-abia îi trecu pieptenele prin păr, că otrava şi începu să lucreze prin toate mădularele, arătându-şi puterea ucigătoare şi biata copilă căzu jos, fără viață.

- Acu' s-a sfârşit cu tine, frumoasa frumoaselor!

Dar, spre norocul fetei, înserarea coborî curând şi cei şapte pitici sosiră acasă. De îndată ce-o văzură pe Albă-ca-Zăpada zăcând fără viață bănuiră că mama vitregă a pus iar ceva la cale şi, cercetând copila cu grijă, dădură peste pieptenele cel otrăvit. Cum i-l smulseră din păr, Albă-ca-Zăpada îşi reveni în fire, ca şi când ar fi dormit numai niţeluş şi prinse a le povesti cele întâmplate. Dimineața piticii o sfătuiră din nou să fie cu ochii în patru şi să nu mai deschidă nimănui uşa, fie ce-o fi, şi apoi se duseră la treburile lor.

În ăst timp, împărăteasa ajunsese la palatul ei şi aşezându-se în fața oglinzii se grăbi s-o întrebe:

– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?
Şi oglinda îi răspunse ca şi altădată:
– Frumoasă eşti, crăiasă, ca ziua luminoasă,
Dar acolo, ascunsă-n munți,
Stă Albă-ca-Zăpada, la cei pitici cărunți,
Şi-i mult mai frumoasă!

Auzindu-i spusele, împărăteasa începu să tremure toată şi să clocotească de mânie şi îşi boi fața şi se îmbrăcă în straie de țărancă. Şi schimbată astfel trecu peste cei şapte munți, grăbindu-se să ajungă la căscioara celor şapte pitici.

Aci bătu la uşă, dar Albă-ca-Zăpada scoase capul pe fereastră şi spuse:

– Nu pot lăsa pe nimeni să intre, că nu-mi dau voie piticii!

– Altă pagubă să n-am! răspunse țăranca. Slavă Domnului, găsesc eu cumpărători pentru merele mele! Da' până una alta, hai de ia şi tu unul, că nu-i pe bani!

– Nici nu mă gândesc să-l iau, răspunse Albă-ca-Zăpada, n-am voie să primesc nimic!

– Fii pe pace, copilițo! Iaca, tai mărul în două: bucata asta rumenă mănânc-o tu, iar pe cealaltă oi mânca-o eu.

Dar vezi că mărul era cu meşteşug făcut, că numai partea cea rumenă era otrăvită.

Albă-ca-Zăpada râvnea de nu mai putea să guste o dată din măr şi când o văzu pe țărancă muşcând din el nu mai putu răbda şi întinzând mâna pe fereastră luă jumătatea cea înveninată. Dar n-apucă să-nghită decât o îmbucătură că şi căzu jos, fără suflare.

Împărăteasa plecă de acolo cât putu de repede şi când ajunse la palat întrebă iar oglinda:

– Oglinjoară din perete, oglinjoară,

Cine e cea mai frumoasă din țară?

Şi deodată auzi vorbele după care tânjise atât:

– Măria ta e cea mai frumoasă din întreaga țară!

Abia acum îşi găsi liniştea inima ei cea pizmaşă, pe cât poate fi liniştită o inimă pizmaşă...

În faptul serii, când piticii se întoarseră acasă o găsiră pe Albă-ca-Zăpada zăcând pe jos fără pic de suflare. Era moartă ca toți morții.

Atunci o aşezară pe o năsălie şi, strângându-se toți şapte în jurul ei, plânseră amar şi-o jeliră trei zile încheiate. Vrură după aceea s-o îngroape, dar fata arăta atât de frumoasă de parcă s-ar fi aflat doar în somn şi-n obraji avea aceiaşi bujori roşii dintotdeauna, aşa că piticii nu se îndurară s-o coboare în pământ, îi făcură un sicriu de sticlă, ca să poată fi văzută de oriunde te-ai uita la ea.

O culcară apoi înăuntru şi de fiecare dată rămânea câte unul de veghe. Şi aşa rămase Albă-ca-Zăpada multă, multă vreme în sicriul ei. Părea că-i vie şi doarme, că era tot aşa de albă ca zăpada, de roşie ca sângele şi cu părul negru ca abanosul.

Şi s-a întâmplat ca un fecior de crai să se rătăcească în pădurea aceea şi, dând peste căsuța piticilor, să le ceară găzduire peste noapte. A doua zi, când o porni la drum, văzu sicriul din creştetul muntelui şi pe frumoasa Albă-ca-Zăpada, şi citi cu nesaț ce sta scris deasupra, cu slove de aur. Şi cum privea vrăjit şi nu se putea desprinde de locul acela, începu a-i ruga pe pitici:

– Dați-mi mie sicriul şi-o să vă dau în schimb tot ce v-o pofti inima!

Dar piticii îi răspunseră:

– Nu ți-l dăm nici pentru tot aurul din lume.

Auzindu-l cu cât foc vorbea, inimoşii pitici se îndurară de el şi-i dăruiră sicriul. Feciorul de împărat îşi chemă slugile şi le porunci să ia coşciugul pe umeri şi să-l urmeze. Şi cum mergeau ei aşa, se întâmplă ca unul dintre slujitori să se poticnească de-o buturugă şi, din pricina zdruncinăturii, bucățica de măr pe care o înghițise Albă-ca-Zăpada îi sări afară din gâtlej. O clipită, doar atât să fi trecut, şi domnița deschise ochii, ridică uşurel capacul sicriului şi se sculă în capul oaselor. Şi era din nou vie de parcă s-ar fi trezit tocmai atunci din somn.

– Vai, Doamne, unde mă aflu? strigă ea nedumerită.

Cu ochii râzând de bucurie, feciorul de împărat se apropie de dânsa şi-i spuse:

– Cu mine eşti, cu mine!

Şi-i povesti toate câte s-au întâmplat. Iar la sfârşit adause:

– Îmi eşti mai dragă decât orice pe lumea asta şi de te-ai învoi să mă însoţeşti la curtea tatălui meu bine-ar fi, că ard de dorința să-mi fii soție.

Albă-ca-Zăpada ce era să mai spună, că şi el îi căzuse drag... Porni împreună cu el şi făcură o nuntă de se duse vestea, cu mare alai şi voioşie. La nuntă o poftiră şi pe maştera cea haină, că de, tot o socoteau un fel de rudă... După ce s-a gătit ea cu veşmintele cele mai de preț, s-a apropiat de oglindă şi a întrebat-o:

– Oglinjoară, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?
Şi oglinda pe dată i-a răspuns:
– Frumoasă eşti, crăiasă, ca ziua luminoasă,
Dar tânăra domniță e mult, mult mai frumoasă!

Atunci drăcoaica de femeie începu să blesteme de ciudă şi să urle ca scoasă din minți şi deodată simți că i se face frică, dar o frică atât de îngrozitoare, că nu ştia ce să mai facă şi-ncotro s-o mai apuce. La început se codi să meargă la nuntă, dar cum nu-şi găsea o clipă de linişte, gândi că trebuie neapărat s-o vadă pe tânăra împărătească.

Şi de cum păşi în sala tronului, dădu ochii cu Albă-ca-Zăpada şi, recunoscând-o, înlemni de spaimă şi rămase țeapănă ca o momâie. Spaima pusese stăpânire pe toată făptura ei; din pricina asta, împărăteasa se urâțea văzând cu ochii. Şi atât de pocită se făcu că nici ea singură nu mai cuteza să se privească în oglindă.

Îşi luă lumea în cap şi o ținu tot într-o goană, până se pierdu în adâncul pădurii sălbatice, ca să-şi ascundă acolo urâțenia. Şi de atunci, nici unui om nu-i mai fu dat s-o vadă şi nimeni nu mai ştiu ceva despre soarta ei. Iar Albă-ca-Zăpada trăi în bucurie şi fericire împreună cu tânărul împărat şi, dacă n-or fi murit, cu siguranță că mai trăiesc şi-n zilele noastre...

Toamna

Văl de brumă argintie
Mi-a împodobit grădina,
Firelor de lămâiță
Li se uscă rădăcina.

Peste creştet de dumbravă
Norii suri îşi poartă plumbul,
Cu podoaba zdrențuită
Tremură pe câmp porumbul.

Şi cum de la miazănoapte
Vine vântul fără milă,
De pe vârful şurii noastre
Smulge-n zbor câte-o şindrilă.

De viforniţa păgână
Se-ndoiesc nucii, bătrânii,
Plânge-un pui de ciocârlie
Sus pe cumpăna fântânii.

Îl ascult şi simt subt gene
Cum o lacrimă-mi învie:
– Ni se-aseamănă povestea,
Pui golaş de ciocârlie.

(*Octavian Goga)*

Drum de iarnă

Luna se strecoară-alene
Printre ceți, cernând scântei,
Şi pe-ntinsele poene,
Varsă trist lumina ei.

Pe întinsul drum iernatic,
Troica lunecă în zbor,
Clopoțelul singuratic
Clinchetă chinuitor.

Surugiul pune-n cântec
Ceva scump, natal şi sfânt:
Când al doilea descântec,
Când al inimii avânt...

Nici lumini nu sunt, nici sate,
Frig, pustiu, zăpezi...Şi doar
Stâlpii verstelor vârstate,
Dinaintea mea răsar...

Mi-i urât... Dar mâine, Nina,
Va zâmbi în fața mea,
Focu-şi va juca lumina,
Ochi în ochi voi sta cu ea.

Minutarul, făr-odihnă,
Drumul său şi-l va urma,
Pe noi singuri stând în tihnă
Miezul nopții ne-o lăsa.

Surugiul, cum i-e felul,
Moțăie. Sunt trist, mi-e dor...
Luna-n ceață; clopoțelul
Clinchetă chinuitor...

(Alexandr Puşkin)

Teme orientative pentru generalizarea şi sistematizarea materiei studiate

1. Explicați noțiunea de literatură artistică. Argumentați-vă răspunsul prin exemple concludente.
2. Citiți o poveste populară (la opțiune) şi comentați-o, determinând tema şi ideea acesteia.
3. Expuneți conținutul unei poveşti din creația lui Ion Creangă cunoscută de voi şi arătați prin ce se deosebeşte aceasta de basmele populare.
4. Citiți câteva poezii din creația lui A. S. Puşkin. Memorizați una dintre ele şi recitați-o expresiv în clasă.
5. Realizați câteva texte de volum mic, în care să prezentați personaje literare din poveştile citite în clasă şi cele citite individual.
6. Amintiți-vă ce este snoava şi aduceți câteva exemple de snoave din literatura română.
7. Explicați noțiunea de mit. Ce mituri cunoaşteți? Prin ce se deosebeşte mitul de legendă?
8. Ce semnificație are expresia „Zborul lui Icar”? În ce mit întâlnim acest personaj?
9. Citiți independent câteva parabole biblice şi organizați o discuție colectivă despre semnificația lor în viața omului.
10. Scrieți o compunere-raționament în baza unui proverb (la opțiune).
11. Determinați tipul de rimă şi ritmul din următoarele versuri:

„Codrule cu râuri line,
Vreme trece, vreme vine,
Tu din tânăr precum eşti
Tot mereu întinereşti.”
(*Mihai Eminescu)*

„Căci nu-i mai scump nimic az
Pe lumea pământească
Decât un nume de viteaz
Şi moartea vitejească.”
(*Vasile Alecsandri)*

12. Identificați în versurile de mai jos figurile de stil cunoscute de voi:

„Cu voi vin florile-n câmpie
Şi nopțile cu poezie,
Şi vânturi line, calde ploi
Şi veselie.
(George Coşbuc)

„Cântecul ce-ades ți-l cânt
Când te-adorm în fapt de seară,
Puiule, e-un cântec sfânt,
Vechi şi simplu, de la țară.”
(*Ştefan Octavian Iosif)*

„Şi era una la părinți,
Şi mândră-n toate cele,
Cum e fecioara între sfinți
Şi luna între stele.”
(*Mihai Eminescu)*

13. Realizați un text în care să reflectați asupra comuniunii dintre om şi natură, având ca punct de reper operele studiate anterior.

14. Comentați titlul povestirii lui Ion Druță „Povestea furnicii”. Ce titlu ați mai putea propune? Argumentați-vă răspunsul.

15. Explicați cuvintele lui Nicolae Iorga „Faima rugineşte, dacă nu o curăți prin muncă în fiecare zi”. Scrieți o compunere despre rolul muncii în viața omului.

16. Amintiți-vă ce este tema şi ideea operei literare. Citiți o povestire (la opțiune) şi determinați tema şi ideea acesteia.

17. În ce opere literare studiate de voi anul acesta ați întâlnit motivul mamei? Numiți autorii şi spuneți ce este comun între ele şi prin ce se deosebesc.

18. Scrieți o compunere pe tema „Limba e singura avere comună a unui popor” (George Coşbuc).

19. Efectuați câteva desene în baza unor opere literare studiate care v-au impresionat cel mai mult. Organizați o expoziție a acestor desene şi comentați-le.

20. Memorizați câte o poezie (în afara celor studiate) despre limbă, patrie, mamă sau natură şi organizați un recital de poezie.

Dicționar

A

Abanos – copac exotic, din India, greu, tare, foarte durabil, de culoare neagră, folosit pentru fabricarea unor mobile de lux, a instrumentelor muzicale de suflat.

„a face zile fripte” – a necăji pe cineva cu tot felul de neplăceri, a nu lăsa în pace pe cineva.

a cocoli – a îngriji.

a copleşi – (în text) a cuprinde din toate părțile, a năpădi; a doborî, a birui pe cineva.

a cotorosi – a scăpa de ceva sau de cineva, a se degaja, a se dezbăra.

a dehula – a osteni grozav, stors de puteri.

a dibui – a căuta.

a domăi – a discuta, a sfătui, a dezbate.

a fojgăi – a mişuna, a se mişca (despre insecte).

a iscodi – a pune cuiva întrebări insistente pentru a se informa, pentru a afla un secret.

a înțesa – a aduna, a îngrămădi.

a la – a spăla.

a se lăfăi – a trăi din belşug şi fără griji; a huzuri.

a mântui (în sens biblic) – a ierta, a se izbăvi.

a risipi – a cheltui, a irosi.

a roboti – a face treburi mărunte pe lângă gospodărie; a trebălui.

a se piti – a se ascunde.

a tăini – a vorbi, a sfătui.

a tânji – a suferi (din punct de vedere moral).

adeverire – confirmare.

afectiv – sentimental, sensibil.

alean – suferință; dor, melancolie.

alică – metal folosit în cartuşele de vânătoare.

altruism – atitudine dezinteresată manifestată în favoarea altora.

am mas – a rămâne; a se odihni.

arid – uscat, sterp, secetos.

avere – bogăție.

B

beletristică – literatură artistică.

briceag – cuțitaş de buzunar cu una sau mai multe lame care se închid, intrând între plăsele.

buimac – năuc, zăpăcit.

bulihar – vultur.

burduf – sac confecționat din piele în care se păstrează apa sau vinul.

C

caleaşcă – trăsură elegantă, pe arcuri foarte flexibile.

calomnie – afirmație mincinoasă şi tendențioasă făcută cu scopul de a discredita onoarea sau reputația cuiva.

castel – clădire mare, medievală, cu turnuri mari, înconjurată de ziduri şi de şanțuri, care servea ca locuință a feudalilor.

catifea – stofă având fața acoperită cu fire scurte şi dese.

cătrănită –necăjită, mâhnită.

cârcă – în spate, în spinare.

cârd – stol (de păsări).

cetină – ramură de brad.

chipeş – cu chip frumos, prezentabil.

cociag – hogeag; canal de evacuare a fumului din sobă, scos la o anumită înălțime deasupra acoperişului unei case.

cocioabă – casă de locuit foarte mică, sărăcăcioasă şi dărăpănată.

cofeturi – dulciuri.

colan – podoabă purtată în jurul gâtului; salbă; colier.

condur – pantof femeiesc cu toc înalt, împodobit adesea cu broderii.

crăiasă – împărătească, regină.

crivăț – vânt puternic şi rece de iarnă.

cupă – pahar cu picior.

curteancă – femeie de viță nobilă care avea anumite servicii la curtea domnească sau făcea parte din suita acestuia.

curteni – persoane care îndeplinesc slujbe la curtea domnească.

D

desagă – traistă.
deşert – pustiu.
dichisit – gătit frumos, aranjat cu gust; împodobit.
dihanie – ființă ciudată.
dovleac – plantă târâtoare cu fructe mari, rotunde sau lunguiețe, folosite în alimentația omului şi a animalelor; bostan.
dram – fărâmă, pic, strop.
drumeag – drum îngust.
ducesa – soția unui duce (titlu nobiliar inferior prințului); femeie care stăpâneşte un ducat.

E

echipaj – trăsură de lux trasă de cai.
egoism – trăsătură morală care pune mai presus de toate interesele personale.
etalon – model.

F

făcăleț – melesteu, culeşer, băț de amestecat mămăliga.
falnic – care manifestă fală; plin de sine; încrezut; mândru; fudul; măreț; îngâmfat; înfumurat; semeț.

G

găitan – cingătoare.
găteje – vreascuri (crengi uscate).
genune – prăpastie.
gogoman – om prostănac, nătărău.
gorun – specie de stejar cu trunchiul drept, cu frunze ovale.
grație – drăgălăşenie, finețe, gingăşie demonstrate de o ființă în mişcări, atitudini.

H

hangul (a ține hangul) – a fi de partea cuiva, a încuraja.

hapsână – care manifestă o dorință cumplită de a avea cât mai mult; lacom.

har – calitate, însuşire, dispoziție naturală care face pe cineva vrednic de admirație.

hârb – spărtură.

humă –lut

hursuz – morocănos, neprietenos.

huțupi – a se opinti.

I

iluzie – amăgire; speranță neîntemeiată; himeră.

invincibil – de nebiruit.

iscoadă – persoană însărcinată să facă, în taină, cercetări sau să obțină informații în interesul cuiva.

Î

înfiorare – frică, spaimă.

învăscut – îmbrăcat, înfăşurat.

învolburată – care se mişcă în vârtej, învârtit, prins în vârtej.

L

labirint – construcție complicată, prin numărul mare al compartimentelor şi prin dispunerea lor; rețea complicată de drumuri, de canale întortocheate.

lacheu – servitor la curțile boiereşti îmbrăcat în uniformă.

larmă – zgomot mare, gălăgie.

lăstar – ramură tânără de copac.

leit – a fi întocmai, la fel, asemenea cu...

lujer – tulpină sau porțiune de tulpină subțire (la plantele erbacee); lăstar; mlădiță.

M

mantie – haină lungă şi largă, care se poartă peste alte haine.
maramă – voal; țesătură pentru acoperit capul.
mărgăritar – boabă rotundă şi tare de culoare albă-strălucitoare, extrasă din scoicile unor moluşte şi folosită la confecționarea bijuteriilor; perlă.
molimă – boală; epidemie.
monstru – ființă mitologică.

N

nai – instrument muzical.
nămetenie – matahală, nămilă.
năvod – unealtă de pescuit formată dintr-o plasă lungă, având la mijloc o adâncitură în care se adună peştele.
neasemuit – care nu poate fi asemuit (asemănător), neasemănat.
nestemată – piatră prețioasă; piatră scumpă; lucru deosebit de valoros.
nobil – care face parte din clasa cea mai înaltă a societății.

O

oportunități – necesități; care se face la momentul potrivit.
orologiu – ceas de dimensiuni mari, fixat în locuri publice (pe fațada unei clădiri sau pe un turn) ori pe un perete interior şi prevăzut, de regulă, cu un mecanism sonor, care anunță principalele unități de timp.

P

pandele – numele unui soi de prune.
pâclă – ceață.
pârdalnic – blestemat, afurisit.
pârleaz – loc de trecere peste gard.
pârloagă – pământ arabil nelucrat.
piroteală – aţipeală, somnolență.
pleaşcă – prăjină.
pocal – pahar mare (cu picior).

politețe – atitudine, comportare respectuoasă, amabilă, conformă cu buna-cuviință, amabilitățate.
ponosite – purtate, uzate.
povață – sfat, îndemn, învățătură.
premonițiune – presimțire, presentiment.
presură – pasăre migratoare.
pridvor – cerdac, balcon, tindă.
protector – apărător.

R

radios – bucuros, luminos.
răspas – odihnă, răgaz.
rediş – desiş.
risipă – folosire nechibzuită a bunurilor materiale sau băneşti; cheltuială fără măsură; irosire.

S

sălaş – adăpost, locuință.
schilod – infim, cu unul dintre membre mutilate.
scufie – căciuliță de formă specială sau rotundă de pânză, care se leagă sub bărbie.
scurteică – haină de stofă, de obicei îmblănită, lungă până la (sau până sub) genunchi, purtată mai ales la țară.
secure – unealtă asemănătoare toporului, dar cu muchie mai mare, folosită pentru doborârea copacilor şi pentru despicatul lemnelor.
simbrie – plată pentru lucru.
smerit – cinstit, credincios, devotat, modest.
smochin – arbore fructifer.
sprințar – zburdalnic, zglobiu; neastâmpărat.
stiblă – crenguță (de busuioc).
străduit (a se strădui) – a depune multe eforturi pentru a realiza ceva.
sturlubatic –neastâmpărat.
sugestiv – care insuflă.

şiță – bucată de lemn, asemănătoare cu şindrila, folosită pentru acoperitul caselor țărăneşti, draniță.

T

tartor – conducătorul unui grup care conduce cu asprime.
tăbuieț – sac mic.
templu – spațiu, edificiu consacrat unor divinități.
tihnă – linişte deplină, pace, tihnire; viață liniştită, lipsită de griji; odihnă, repaus.
tinichea – foaie subțire de metal, folosită la acoperitul caselor şi la confecționarea diferitelor obiecte.
titan – nume dat în mitologia greacă celor 12 fii ai lui Uranus şi ai Geei
toaleta (a-ş face toaleta) – faptul de a se îmbrăca, de a se găti; îngrijire; gătează.
tort – țesătură din in sau din cânepă.
turturea – pasăre călătoare înrudită cu porumbelul.
țarină – câmp, ogor.

U

urgie – mânie, furie.

V

văpaie – flacără.
vârcolac – ființă fabuloasă.
vedenie – fantomă, nălucă, arătare.
vertiginos – în grabă.
veşminte – îmbrăcăminte.
vipie – arşiță, căldură mare.
virtute – bărbăție, curaj.
vitregă (mamă) – care a devenit rudă printr-o nouă căsătorie a unuia dintre părinți.
vrednic – capabil, destoinic.

Z

zână – personaj feminin fantastic din basme, închipuit ca o femeie frumoasă şi de obicei foarte bună, cu puteri supranaturale şi cu darul nemuririi; fee.

zbenguieşte (a se zbengui) – a se juca sărind şi alergând; a fi neastâmpărat; a zburda; a se zbânțui; a se zbihui.

zdrențe – haine, rufe sau pânză veche, ruptă.

Cuprins

Cuvânt înainte 4
Noțiuni de literatură 5
Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana 8
Ion Creangă. Fata babei şi fata moşneagului 23
Charles Perrault. Cenuşăreasa.. 33
Aleksandr Sergheievici Puşkin.
Povestea pescarului şi a peştişorului de aur.....39
Despre Păcală. Tot d-ale lui Păcală 49
Păcală copil 54
Cum se roteşte soarele 54
Răbdarea lui Păcală 54
Proverbele 55
Zicătorile 60
Ghicitorile 64
Legendele Olimpului. Mitul lui Prometeu 76
Mitul lui Dedal şi Icar 79
Mitul lui Romulus şi Remus.....83
Biblia – Cartea înțelepciunii.....87
Parabola biblică. Fiul risipitor 88
Folclorul calendaristic. Colinde. Florile dalbe 91
A vânat un iepuraş 92
Trei crai de la răsărit 92
Pluguşorul 94
Sorcova (I). Sorcova (II) 97
Capra 98
Vasile Alecsandri 99
Iarna 100
Emil Gârleanu. Căprioara 105
Gândăcelul 108
Ioan Al. Brătescu-Voineşti 113
Puiul 114
Ion Druță 120
Vânătorii de rațe 121

Povestea Furnicii 132
Grigore Vieru. Cântec de leagăn pentru mama 137
George Coşbuc 139
Mama 140
Dumitru Matcovschi. Mama 144
Nicolae Dabija 147
Cât trăim 148
Mihai Eminescu 151
Freamăt de codru 152
Fiind băiet păduri cutreieram 155
Arcadie Suceveanu 159
Cartea lui moş Creangă 160
Mihail Lermontov.....163
Trei palmieri 164
Fiodor Tiutcev 168
Furtună de primăvară 169
Lectură individuală. Legenda rândunicii 171
Ionel Teodoreanu. Vizita 175
Fraţii Grimm. Fata de împărat şi cei şapte pitici 178
Octavian Goga. Toamna.....186
Alexandr Puşkin. Drum de iarnă 187
Teme orientative pentru generalizarea şi sistematizarea materiei studiate.....188
Dicţionar 190

Навчальне видання

Говорнян Лілія,
Колесникова Дойна

Інтегрований курс
ЛІТЕРАТУРА
(*румунська та світова)*

Підручник для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням румунською мовою

Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Румунською мовою

Зав. редакцією *К.В. Даскалюк*
Редактор *Г.І. Унгурян*
Художній редактор *І.Б. Шутурма*
Художник: *С. Я. Ливарюк*
Підбір та обробка фотоілюстрацій *С.Л. Говорнян*
Коректор *І.Т. Зегря*

Формат 70х100 $^{1}/_{16}$.
Ум. друк. арк.16,2. Обл.-вид.арк. 15,2
Тираж 2003 пр. Зам. 97-13

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2980 від 19.09.2007
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net

Друк на ПРАТ «Львівська книжкова фабрика «Атлас»
79005 м. Львів, вул. Зелена, 20
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1110 від 08.11.2002

Навчальне видання

Говорнян Лілія,
Колесникова Дойна

Інтегрований курс
ЛІТЕРАТУРА
(*румунська та світова)*

Підручник для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням румунською мовою

Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України

Румунською мовою

Зав. редакцією *К.В. Даскалюк*
Редактор *Г.І. Унгурян*
Художній редактор *І.Б. Шутурма*
Художник: *С. Я. Ливарюк*
Підбір та обробка фотоілюстрацій *С.Л. Говорнян*
Коректор *І.Т. Зегря*

Формат 70x100 $^{1}/_{16}$.
Ум. друк. арк.16,2. Обл.-вид.арк. 15,2
Додатковий тираж 22 пр. Зам. 97-13

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2980 від 19.09.2007
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net

Друк на ПРАТ «Львівська книжкова фабрика «Атлас»
79005 м. Львів, вул. Зелена, 20
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1110 від 08.11.2002